

محبت

کابینه

خلل پذیر بود هر بسا که می بینی
مگر بنای محبت که خالی از خلل است

شماره
دوم

سال
هفدهم

تیرماه
۲۰۱۴

در برگهای این شماره

- ص ۵ صحبت هایی از دموکراسی
- ص ۲۹ ضد ماده
- ص ۴۰ د بشغي او نارينه په هکله
- ص ۱۴۴ به معادن افغانستان توجه ...
- ص ۱۴۶ کابلی را که من دیدم
سفر دوم
- ص ۵۰ اندیشه ها و مصلحتها
- ص ۵۴ دیدار هیأت بلندپایه فدراسیون
فوتبال افغانستان از بریتانیا
- ص ۵۶ ننگ و نام
- ص ۶۱ اندیشه و قلم
- و ...

مطلب نشر شده بیانگر دیدگاه نویسنده آن است.

MAHABAT

A none periodical newsletter published by ADS
(Afghan Dosty Society)
22 Town Field Way, Isleworth, Middlesex, TW7 6TN, UK
Tel: 0044(0)20 35386167 - 0044(0)7956190157
E-mail: mohabat@live.co.uk
Bank name: Barclays,
Account No: 23541010, Sort Code: 20-70-70, UK
SWIFTBIC BARCGB22- IBAN GB33 2070 70235410 10

بنیادگذار و صاحب امتیاز: انجمن دوستی افغان

تحت نظر بنیاد تحریر
مدیر مسئول: یاقون تاج
بهای اشتراک یک ساله: بریتانیایی پوند سترلینگ. سایر کشورها: معادل آن
بهایی کت شماره: ۸ پوند سترلینگ

د افغانستان د ولسمشرۍ ټاکنې او په خلکو د هغې اغيزې

د افغانستان خلکو په ۱۳۹۳ کال کې د وري د مياشتې په ۱۶ مه او د غبرگولي د مياشتې په ۲۴ مه نيټه ولسمشرۍ ته د ټاکنو په لمرې او دويم پړاو کې ډيره فعاله برخه واخستله. د څه باندې ۶ او ۷ نيم ميليونو په شاو خوا کې افغانانو د رایو د کارولو په بهير کې گډون وکړ. ټاکنو هم بڼه او هم پېچلي اړخونه درلودل، يانې خلکو په هغه کې پراخ گډون وکړ، وسله وال پوځ له خانه د امنيت په خوندي کولو کې بيلگه ايز عمل وښود او نړيوالي ټولني هم د ټاکنو بهير د افغاني ټولني د اوسنيو شرايطو په مقياس د ستاينې وړ وبللو. نړيوالو، په ځانگړي توگه گاونډيانو ته پته ولگيده چې د انسان او افغان وژونکي جگړې د ادامې سربېره د هېواد خلک د وطن په اړه د سياست سره مينه لري او غواړي د ډموکراسۍ د نظام د معاصر دود او رواج پر بنسټ انتخابي مشرتوب ولري. په لمرې سر کې داسې بريښيدله چې هر څه د وطنوالو د غوښتنو سره سم مخته ځي او اميد کېدو چې دولتي واک به په سوله ايز ډول د يوه انتخابي ولسمشر څخه بل ټاکل شوي ولسمشر ته ليردول کېږي. د هېواد دننه او بهر په مشهورو رسنيو کې د افغانانو د اخستل شوي ډموکراتيک گام په اړوند تر يوې کچې واقعيتونه تبصرې وشوي او د جگړې په شرايطو کې افغانان وستايل شول چې د هر ډول خطر د منلو باوجود يې د رای کارولو د صندوقونو په لور مخه کړه او د افغانستان تنکې ډموکراسۍ ته يې د ودې او پياوړتيا يوه بله زمينه برابره کړله. د افغانستان په څير هېواد کې چې د بهرنۍ لاسوهنې او د بنسټپالنې د غوښل له امله يې د سياسي، اقتصادي، فرهنگي او ټولنيز ژوندانه اډانې ټولې درزیدلي، داسې يوه ډموکراتيک خوځښت زموږ گاونډيان او د نړۍ يو شمير هغه هېوادونه چې افغانستان ته تل په خپرو سترگو گوري په غوصه کړل. له دې کبله د ټاکنو د مثبتو خواو تر څنگ د ټاکنو پېچلي اړخونه راڅرگند شول.

په ټاکنيز کمپاين کې گډون او د رایو د کارولو د صندوقونو په لور د خلکو په مينه خوځښت جوته کړه چې د افغانستان د خلکو د سياسي شعور د ودې کچه د تيرو انتخاباتو په پرتله اوچته شوې ده. د ټاکنيز کمپاين بحثونو او مطرح شعارونو دا ريښتيا برېښده کړه چې د هېواد خلک غواړي په واک پورې د اوسنيو ځورندو کړيڅيو پر ځاي داسې څوک غوره کړي چې د مخدره موادو د کاروبار، فساد، خپلو پالنې او د نورو منفي پديدو څرگندوي فرهنگ سره د مبارزې کلک هوډ ولري. د تيرو څه د پاسه ۲۲ و کلونو ناوړه سياست، د دولتي او سياسي لوړو موقوفو څخه د يو لړ چارواکو سو استفاده خلک اړ کړل چې د ټاکنيزو ټيمونو په دوه جبهو کې ووېشل شي، يانې د سخت دريځو، زور واکانو او د ناوړه لارو چارو څخه د پرسيدلو پانگه والو جبهه او د هېواد د وطنپالونکو روڼ اندو او اعتدال خوښوونکو جبهه. دواړو خواو د هېوادوالو او نړيوالو د مالوماتو له پاره له خپلې خوا د کار او فعاليت برابري شوي پروگرامونه وړاندي کړل چې په ملي او نړيواله کچه يې محسوس غبرگونونه راپارول. لکه څرنگه چې د هېواد د خلکو کتگوريو د خپلې خوښې ټيم او جبهې له پاره کار شروع کړ، له بهر څخه هم ځانگړو کړيو د خپل مورد نظر ټيم او نوماند د بريالې له پاره فعاليت او دوغاکاتي پيل کړي. داسې اوازې او انگازې هم تر غوږو کيدلي چې گواکې د يو لړ گاونډيو هېوادونو څرگندو کړيو د خپل مورد نظر نوماند د کاميابولو له پاره گورت گورت باندني اسعار ولگول. په افغانستان کې د ۲۰۱۴ م کال د ولسمشرۍ ټاکنو کمپاين جوته کړه چې دا ټاکنې په حقيقت کې په افغانستان کې د نړۍ او سيمې د يو شمير هېوادونو د اغيز د بنيندلو او څرگندونې بې ساري سيالي کېنې ټاکنې وې. د ټاکنيزو ټيمونو په مشرۍ د هېوادوالو د تودو مندو تړو په پايله کې د خلکو د پراخ گډون په ترڅ کې تر سره شوي ټاکنې د درغليو او يا تقلب د سپيره او په حقيقت کې د سياسي چلند ښکار شوي. د هماغه افغانانو قربانيو ته يو شمير فرصت طلبو په سپکه سترگه وکتل چا چې د افغانستان د ډموکراسۍ د پياوړتيا او بنسټيزه کيدوله پاره د خپل وجود غړي له لاسه ورکړل. هېوادوال نيمه خوا شول ځکه د هغوي له ادرسه يو شمير د واک تړو کړيو د انتخاباتو پايلې بابيزه کړي. دا ډول غوښتنې چې گني د ولسمشريزو ټاکنو پايلې دي نه اعلانېږي، ټاکنې بايد گټونکې او بايلونکې ونه لري، واک دې په مساوي توگه ووېشل شي، يو لړ اوسني چارواکي بايد تر ۳ يا ۶ مياشتو تبديل نه شي، کلیدي چوکۍ بايد مساوي ډکې شي او نور د افغانستان د خلکو غوښتنې نه وي. عادي افغانان داسې مطالبې نه وړاندي کوي. هېوادوال ټاکنو ته په دې موخه ولاړل چې ډموکراسي نهاده شوي، د واک تر لاسه کولو له پاره مثبتې سيالي وشي، د هېواد د واکمنۍ کلیدي او حساسي چوکۍ په پوهو او تخصص لرونکو اشخاصو ډکې شي. په ناوړه لارو د ناروا شتمنيو د زيرمه کولو په موخه په خپلو لاسونو کې د واک د تبابونو د ټينگونکو يو شمير کړيو هغه شعارونو، چې دوي به ويل هر څه د خلکو له پاره غواړي، بله بڼه خپله کړله. يانې کله چې دوي ته پته ولگيده چې بايلونکي دي، د واک له پاره په نامشروع هلو ځلو سر شول او گواښ يې وکړ چې د افغانستان د اسلامي جمهوريت د ټاکنو په نهادونو او ميکانيزمونو باور نه لري او د زيات شفافيت له پاره د بهرنيانو د منځگړيتوب او مستقيمي

څارنې وړانديز کوي. هغه مهال چې بي مطرح وړانديز پایله ورنه کړه، په څرگنده يي وويل چې د ټاکنو نتيجي نه مني او په واک کې مساوي ونډه غواړي. که غوښتنه يي ونه منل شي واټونو ته راوځي او دولتي ودانې نيسي. نړيواله ټولنه چې په لمړي سر کې تر يوې کچې د ټاکنو د پايلو د اعتبار ورکولو له پاره لگيا وه، د قدرت څخه د غير چاپيرونکو کړيو د ناقانونه وړانديزونو د مطرح کولو په وړاندي غلي پاتې شوه. له دې کبله وار ولسمشر کرزي او د چا خبره جهادي هغو مشرانو ته ورسيد چې تل يي د سترو ملي مسائلو د حل په اړوند معامله او د سوداګرۍ سياست کړی دی. هغوي په پوره ځيرکي د واک د مساوي ویش داسې مهندسي وکړه چې يواځې په واک د پاتې کيدو مينه وال خوشاله کړي، نه د افغانستان ولس! هغوي د ټاکنو هغو پايلو ته شا کړه چې د ټاکنو د خپلواک کميسيون داتابيس ته لا له وړاندي دننه شوي وي او د ډيريو هېوادوالو لاس ته لويديلي وي. مثل دی چې لمر په دوه ګوتو نه پټيږي، هغه مهال چې د ټاکنو خپلواک کميسيون د افغانستان د ټاکلي ولسمشر په توګه ډاکټر محمد اشرف غني احمدزی وړونکی اعلان کړ او وروسته يي ورته باورليک وسپاره مالومه شوه د دې ټولو ادعاؤ او کشمکشونو سربيره هغه د ټولو کارول شوي رايو څه باندي ۵۵ سلنه رايي خپلي کړي وي! ولس دي په ياد ولري، هغوي چې ستاسو د رايو د واقعي پايلو د منلو څخه سر وغړولو، په خپلو منځو کې د واک، چوکيو او امتيازاتو د ويشلو په اړوند متحد نه شي پاتې کيدلی. همدا اوس ډغري پيل شوي، چې له هغوي يو شمير شوي موافقه ردوي او ځيني بيا هغه نيمګړي بولي او وايي چې هر څه اوس هم د ولسمشر په لاس کې متمرکز دي. د دموکراسۍ د اصولو پر اساس، هغوي چې بايلونکي وه، په معنوي لحاظ نه شي کولی د پخوا په څير واکمنی ته ادامه ورکړي او بنيادي تر پایه د وجداني خجالتی احساس ورسره مل وي. بله دا چې ولس هم بايلونکي ته په عمل کې د يو ګټونکي په سترګه نه ګوري، په تيره په هغو حالاتو کې چې د هېوادوالو په ګټه د کوم اغيزمن کار او فعاليت د سرته رسولو ريكارد هم ونه لري. د ملي يووالي په نامه چې کوم حکومت او يا ميکانيزم رامنځ ته شوی، بنيادي ډير پايښت ونه کړي، ځکه همدي څرګندو کړيو هر څه د ځان له پاره په نښه کړي. د افغانستان د خلکو په وړاندي يوه اوږده اما مسالمت اميزه مبارزه په مخکې مطرح ده. خلکو او د هغوي روڼ اندو څه د پاسه ۲۲ کاله وروسته په دې وتوانيدل چې د افغانستان په ټولنه کې د رول لوبونې په سټيج خپل شتوالی ډاکيز کړي. ولس د مرحوم برهان الدين رباني د کليزي په وياړ غونډه کې د يو لړ جهادي مشرانو خبرو، اشارو او کنايو ته ځير و. هغوي د زياتو کمزورتياؤ د لرلو سربيره بيا هم روڼ اندو او د هغوي معاصر پوښاک ته ناسمه ګوته نيغوله، خو خپلو ځانونو او د خبرو طرز ته يي پام نه دی چې د هېوادوالو نه خوښيږي، له دې کبله په سړنيو ټاکنو کې د هغوي استازی د خلکوله خوا انتخاب نه شو.

که خپلي خبري راټولي کړو، دې نتيجي ته رسيدو چې افغانان د دموکراسۍ د نظام پياوړتيا ته اړه لري. د ټاکنو پيښه شوي پيچلتيا او بحران په افغانستان کې د دموکراسۍ د نظام د سنتو او موسسو د کمزورتيا او يا نه شتون له وجې و. که د هېواد سياسي غورځنگ او د هغې غړي ګوندونه، مدني ټولني او نور فرهنگي نهادونه پياوړي او ځواکمن وي، داسې خواشينونکي تجربه نه تکراريدله. څومره چې د دموکراسۍ د نظام د جوړښت او تقويي چاري د هېوادوالو په مټ وده وکړي، د اوس په شان فرصت غوښتونکي د دې مجال نه شي موندلی چې د وطنوالو دموکراتيکي لاسته راوړني د هغوي څخه واخلي.

موږ د دموکراسۍ د دود او رواج له مخې د هغه تعامل سره چې په افغانستان کې پلي شو موافق نه يو. دا ډول چلند هېوادوال بي لاري کولاي شي. اما که له بلي خوا د ټاکنو د پيچلتيا بهير او په دغه بهير کې د څرګندو بهرنيو او کورنيو کړيو منفي رول لوبونې ته ښه ځير شو، د هغې جګړې، کرکيچ او تاوتریخوالي په نسبت چې د پورته يادشوي لاملونو له کبله نږدې و ټول هېواد په کې رابښکيل شي، اوسنی نيمګړي سياسي موافقه چې د دواړو ټاکنيزو ټيمونو تر منځ وشوه بهتره ده. د دې له پاره چې بيا څوک د افغانانو د رايو غلا کولو ته جال جوړ نه کړي، واک ته راغلی ټاکل شوی مشرتوب ته بنيادي د ټاکنو اوسنی سيستم ته داسې بدلون ورکړي چې هيچا ته د ورته پيښو شوو درغليو فرصت پاتې نه وي. په هېوادوالو غږ کوو چې ګام په ګام هغوي تعقيب کړي، چا چې ستاسو د رايو په مقابل کې وعدي ورکړي، ياني هغه بايد پلي کړي. موږ د هېواد په سياسي، مدني او فرهنگي ټولنو غږ کوو چې د زماني د غوښتنو سره سم ځانونه داسې پياوړي کړي چې د دموکراسۍ په بنسټيزه کولو کې رول ولوبوي او له دې پروسې څخه د هغو غير مسلکي کړيو او افرادو لاسونه لنډ کړي چې د دموکراسۍ د نظام د ودې او ټينګښت په وړاندي خنډ کيږي او هغه بدناموي. نړيوالي ټولني ته وړانديز کوو چې د افغانستان د تنکی دموکراسۍ د ودې د خنډونو په ليري کولو کې د افغانستان د روڼ اندو ننگه وکړي. د هغو څرګندو کړيو شا پريږدي چې د تيري يوي لسيزي لاسته راوړنو او نوي پرمختګونو ته ګواښ پيښوي. د افغانانو سره د يو غښتلي ملي دموکراتيک دولت او ولسي واکمنی په جوړولو کې مرسته وکړي. جګړه ودروي او د ګاونډيانو د تيري په درولو کې د افغانانو خوا ونيسي.

صحبت‌هایی از دموکراسی

"دموکراسی به مثابه یک اصل قابل پذیرش - و تاکنون مناسب‌ترین روش ارضاکننده انسانها در تمام بخش‌های زندگی، رفته رفته قابلیت انطباقی خود را به تمام حوزه‌های زندگی بشریت، چون حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و حتی زندگی خصوصی و شخصی انسانها کشانید."

برداشت درست از دموکراسی و سیر تاریخ آن در جوامع بشری نه تنها سطح دانش افراد را در فهم از دموکراسی بالا می‌برد بلکه اشتراک فعال و آگاهانه مردم را در ایجاد حکومت‌های دموکراتیک و جلوگیری از حرکتهای غیر دموکراتیک که زیر عنوان دموکراسی بر مردم تحمیل می‌گردند، زمینه‌ساز می‌شود. در کشورهایی مانند افغانستان، هر اقدامی که منافی منافع گروه و طبقه خاصی نباشد، دموکراتیک شمرده می‌شود.

توماس جفرسون، پدر دموکراسی امریکا، چهار مؤلفه را برای دموکراسی ضروری می‌داند: آموزش همگانی، مشارکت سیاسی، برابری اقتصادی، و نمایندگی به توسط اشرافیت طبیعی.

شرط توفیق دموکراسی این است که حکومت‌ها و رهبران‌شان به ایجاد نهادها، اتخاذ راه و رسمها، و پی‌ریزی سیاست‌هایی دست‌زنند که از حمایت شهروندان برخوردار باشند.

در نظام‌های دموکراتیک، ثبات سیاسی را نمی‌توان بر مدار زور برقرار کرد، جایگزین زور "حق حاکمیت" مورد قبول، یا همان چیزی است که صاحب نظران آن را مشروعیت می‌خوانند.

در هیچ زمانی از تاریخ مانند امروز این همه انسان از حقوق رسمی شهروندی در نظام‌های حکومتی دموکراتیک برخوردار نبوده‌اند. با این همه، آینده دموکراسی ناروشن است.

بمنظور شناخت دقیق و روشن از دموکراسی و درک درست از دموکراسی‌های به تجربه گرفته شده در جوامع بشری، به ارائه نمونه‌هایی از انواع و اقسام دموکراسی و صحبت‌هایی در زمینه می‌پردازیم.

- محبت -

مشارکت سیاسی

هر چند مشارکت همگانی فی‌نفسه باعث ایجاد دموکراسی نمی‌شود، وجود فرصت مشارکت در فرایند سیاسی برای شهروندان متوسط امری ضروری برای هر دموکراسی است، و تعریف دموکراسی غالباً مشارکت را هم شامل می‌شود. رأی دادن عادی‌ترین شکل مشارکت سیاسی در هر دموکراسی است، اما یگانه شکل مشارکت نیست. می‌توان بین شکل‌های متعارف مشارکت سیاسی، که در همه دموکراسیها قانونی‌اند، و شکل‌های نامتعارف مشارکت سیاسی، نظیر تحریم (بایکوت) و تظاهرات، که گاه ممکن است غیرقانونی باشند، تمایز قایل شد.

مشارکت سیاسی به معنای فرصت پرداختن شمار زیادی از شهروندان به امور سیاسی و از شرط‌های لازم دموکراسی است. در سده چهارم پیش از میلاد، ارسطو، در کتاب سیاست، نظام‌های سیاسی را بر اساس دو اصل طبقه‌بندی کرد: تعداد مردمی که در اتخاذ تصمیم‌های سیاسی شرکت دارند و این که آیا هدف‌های خوب رهنمای نظامند یا هدف‌های نابهنجار. نظام نابهنجاری که در آن عده زیادی حکومت می‌کنند دموکراسی - به معنی تحت اللفظی، "حکومت مردم" - است.

◀ شکل‌های متعارف مشارکت سیاسی، علاوه بر رأی دادن، عبارتند از شرکت در مبارزه سیاسی، همکاری با دیگران برای حل مسایل محلی، و کوشش برای تحت تاثیر قرار دادن سیاستمداران و جلب کردن توجه آنان به مسایل مورد توجه اشخاص. دانشمندان علوم سیاسی کوشیده اند که شیوه های گوناگون مشارکت را بسنجند. سیدنی وربا، نورمن ه. نی، و جی. آن کیم، به طوری که در کتاب مشارکت و مساوات سیاسی (۱۹۷۸) گزارش داده اند، با استفاده از بررسیهای به عمل آمده در اواخر دهه ۱۹۶۰ و اوایل دهه ۱۹۷۰ شیوه های مشارکت در اتریش، هند، جاپان، هالند، نیجریه، ایالات متحد، و یوگسلاوی را با هم مقایسه کردند. آنان در تحلیل خود شیوه های مشارکت مشابهی را در هر هفت کشور شناسایی کردند، و در تحلیلهای جدیدتر شان این شیوه ها را در سایر کشور ها نیز یافته اند.

مطالعه اعمال سیاسی نامتعارف مشکل تر است؛ یکی از دلایل این امر آن است که در بررسیهایی که برای ارزیابی این گونه اعمال به عمل می آید ممکن است در مواردی الزاماً از پاسخ دهندگان سوال شود که آیا در فعالیتهای غیرقانونی خاصی شرکت کرده اند یا نه. سمیونل ه. بارنز، ماکس کاس، و همکاران شان به منظور فایق آمدن بر این مشکل برای چیزی که آن را امکان بالقوه اعتراض خواندند مقایسه ای به وجود آوردند. آنان در اواسط دهه ۱۹۷۰ در اتریش، انگلستان، آلمان غربی، هالند، و ایالات متحد بررسیهایی به عمل آوردند. معلوم شد که در هر پنج کشور غالباً در بین جوانان سطوح بالایی از امکان بالقوه اعتراض وجود دارد. بین ۱۹۷۹ و ۱۹۸۱ مطالعات تکمیلی در هالند، آلمان غربی، و ایالات متحد صورت گرفت؛ با برخی از پاسخگویان پیشین دوباره مصاحبه شد. تحلیلهای

جدیدتر بیشتر یافته های مبتنی بر مطالعه قبلی، از جمله گرایش نوجوانان به سطوح بالاتر امکان بالقوه اعتراض، را تأیید کردند.

یکی دیگر از یافته های اساسی بارنز، کاس، و همکارانشان این بود که اعتقاد به برخی از ارزشها در بروز شکل‌های نامتعارف مشارکت سیاسی دخیل است. آنان دریافتند که افرادی که بر ثبات اقتصادی و امنیت مادی ارج می نهند (یعنی افرادی که آنها را، به تبعیت از رونالد اینگلهارت، ماده گرا نامیدند) در مقایسه با کسانی که برای آزادی و ابراز وجود ارزش قایلند (یعنی پساماده گرایان) کمتر احتمال دارد که مشارکت سیاسی نامتعارف را تأیید کنند. در اروپاییانی که معلوم شد دارای ارزشهای ماده گرایانه اند سطح امکان بالقوه اعتراض پایین بود، حال آن که نزد کسانی که به عنوان پساماده گرا طبقه بندی شدند سطح امکان بالقوه اعتراض نسبتاً بالا بود. افزون بر آن، از آنجا که پساماده گرایان به طور کلی فرهیخته تر از ماده گرایان بودند، احتمال آن که برای استفاده از شکل‌های جدید مشارکت سیاسی مهارتهای سیاسی لازم را داشته باشند بیشتر بود.

حق رأی

حق رأی دادن بنیادی ترین شکل مشارکت دموکراتیک است. در دولت- شهر های یونان باستان، حق مشارکت در هرگونه فعالیت سیاسی به شهروندان مذکر بالغ محدود می شود و اینان همواره اقلیتی از کل جمعیت را تشکیل می دادند، زیرا بسیاری از ساکنان دولت- شهر ها خارجی یا برده بودند. در جمهوری روم نیز حق رأی دادن به شهروندان مذکر محدود می شد.

حق رأی گسترده مردان تا اواخر سده نوزدهم و اوایل سده بیستم نادر بود. در ایالات متحد بیشتر مردان سفیدپوست و بالغ در اواخر دهه ۱۸۳۰ ▶

◀ حق رأی دادن را داشتند. در فرانسه و سوئیس حق رأی همگانی مردان در ۱۸۴۸ اعطا شد. اگرچه در فرانسه حق رأی دادن در انتخابات آزاد تا تأسیس "جمهوری سوم" در ۱۸۷۵ کاملاً پابرجا نشد. در انگلستان با تصویب "قانون اصلاح" در ۱۸۸۴ اکثر مردان طبقه کارگر حق رأی دادن را یافتند، اما حق رأی همگانی مردان در ۱۹۱۸ اعطا شد. در پروس نظام نمایندگی نابرابر در سالهای امپراتوری ویلهلمینه (۱۸۷۱-۱۹۱۸) حق رأی همگانی مردان را تضعیف کرد و تا تأسیس "جمهوری وایمار آلمان" در ۱۹۱۹ این حق عملاً محرز نشد.

در بسیاری از کشورها به زنان حتی دیرتر از مردان حق رأی دادن اعطا شد. در انگلستان زنان در ۱۹۱۸ حق رأی دادن یافتند، هرچند در مورد حل رأی زنان محدودیتهایی وجود داشت که در مورد مردان اعمال نمی شد؛ در ایالات متحد، با تصویب "اصلاحیه نهم قانون اساسی" در ۱۹۲۰، زنان در همه ایالاتها حق رأی دادن یافتند. در آلمان، با تأسیس "جمهوری وایمار" در ۱۹۱۹، به زنان حق رأی داده شد، اما زنان فرانسوی تا ۱۹۴۶ حق رأی دادن نداشتند. سوئیس از بسیاری جهات دموکراسی نمونه ای است، اما زنان سوئیسی تا ۱۹۷۱ حق رأی دادن در انتخابات ملی را نداشتند.

اکثر متخصصان علوم اجتماعی تلاش در جهت محدود کردن مشارکت سیاسی را اقدامی ذاتاً غیردموکراتیک تلقی می کنند، هرچند این نکته همواره در نوشته های آنان آشکار نیست. در ایالات متحد، حدود نیمی از امریکاییان افریقایی تبار تا ۱۹۵۶ نمی توانستند از حق رأی دادن که به موجب قانون اساسی به آنان اعطا شده بود بهره مند شوند؛ در ۱۹۵۶ "قانون حق رأی دادن" دولت فدرال را ملزم کرد که با استفاده از اختیارات خود

از تلاشهایی که برای ثبت نام سیاه پوستان جنوبی به عمل می آمد پشتیبانی کند. با آن که چنین ایرادی به نظام سیاسی امریکا وارد بود، بیشتر متخصصان علوم اجتماعی غربی ایالات متحد را دموکراسی تلقی می کردند. تحقیق سیمور مارتین لیپست با عنوان *انسان سیاسی* (۱۹۶۰) نشان دهنده همین نظر بود. گابریئل ا. آلموند و سیدنی وربا نیز در فرهنگ مدنی (۱۹۶۳)، که تحقیق عمده در مورد ارزشها در پنج دموکراسی است، نتیجه گرفتند که ایالات متحد و انگلستان دموکراسیهای ریشه دار اند، حال آن که آلمان غربی، ایتالیا، و مکزیک چنین نیستند. در واقع، آلموند و وربا، حتی در بحثی در باره تفاوتهای گروهها از لحاظ مشارکت و ارزشها، به تفاوتهای نژادی در ایالات متحد اشاره نکرده اند. ظاهراً به نظر بیشتر متخصصان علوم اجتماعی پایمال کردن حقوق سیاه پوستان ایالاتهای جنوبی نوعی کژروی بود که نمی بایست موجب شود که محققان ایالات متحد را در کل غیردموکراتیک بینگارند.

هنگامی که حق رأی دادن به طبقات بیشتر و بیشتری از مردم اعطا شود، محروم کردن آنان از این حق بسیار دشوار خواهد بود. در واقع دموکراسی بیش از حق رأی دادن در معرض خطر است. حق رأی دادن بیشتر آلمانیها با به قدرت رسیدن هیتلر از آنان سلب نشد، و هیتلر چندین همه پرسی برگزار کرد تا وانمود کند که از پشتیبانی همگان برخوردار است. در اتحاد جماهیر شوروی سابق بیش از ۹۹ درصد جمعیت بالغ رأی می دادند، اما از آنجا که رأی دهندگان عملاً فرد مورد نظر خود را از بین نخبگان سیاسی رقیب انتخاب نمی کردند، تنها تعداد انگشت شماری از ناظران غربی این انتخابات را دموکراتیک به حساب می آوردند.

←

که مردم برای انتخاب رئیس جمهور به صندوقها ریخته اند. مخرج کسر تعداد رأی دهندگان در بیشتر دموکراسیها تعداد کسانی است که به سن رأی دادن رسیده اند.

همه ساکنان یک کشور که در سنی هستند که می توانند رأی بدهند واجد شرایط لازم برای رأی دادن نیستند. در بیشتر دموکراسیها تنها اتباع کشور حق دارند که رأی بدهند، و کسب تابعیت با دشواریهایی همراه است که میزان آن در کشور های مختلف بسیار متفاوت است. به عنوان مثال، یهودیانی که به اسرائیل مهاجرت می کنند می توانند به موجب "قانون بازگشت" خود به خود به تابعیت آن کشور درآیند، و اتباع جدید می توانند چند ماه پس از ورود رأی بدهند. برعکس، گرفتن تابعیت آلمان برای غیرآلمانیها، حتی اگر در آن کشور به دنیا آمده باشند، بسیار دشوار است.

در ایالات متحد تابعیت به عنوان شرط لازم برای رأی دادن در قانون اساسی ذکر نشده است، اما در همه ایالتها و در "بخش کلمبیا" تابعیت الزامی است. از این رو، در حدود ۱۰ میلیون از ۱۸۹ میلیون بزرگسالی که در ۱۹۹۲ در ایالت متحد زندگی می کردند و در سنی بودند که می توانستند رأی بدهند، از نظر قانونی واجد شرایط ثبت نام برای رأی دادن نبودند. با استفاده از این ارقام می توان تعداد رأی دهندگان در انتخابات ریاست جمهوری ۱۹۹۲ را ۵۵ درصد (بر اساس تعداد کسانی که در سن رأی دادن بودند) و یا ۵۸ درصد (بر مبنای تعداد افرادی که از لحاظ سیاسی واجد شرایط بودند) به حساب آورد.

تعداد رأی دهندگان سوئیسی، به رغم شرایط متعددی که باید به ایجاد سطوح بالای مشارکت سیاسی کمک کنند، اندک است. نام بزرگسالان سوئیسی خود به خود در فهرست اسامی رأی ←

چنانچه حزبهای سیاسی کشور نتوانند آزادانه با هم رقابت کنند، قطع نظر از تعداد شهروندانی که در فرایند سیاسی مشارکت دارند، کمتر کسی است که آن کشور را دموکراتیک بشمار آورد. برخی از کشورهای اروپای شرقی اسماً نظامهای چند حزبی داشتند، اما "حزب کمونیست" حاکم بود. مثلاً، در جمهوری دموکراتیک آلمان (آلمان شرقی) اسماً حزبهای سیاسی رقیب وجود داشتند، اما قدرت سیاسی در انحصار "حزب وحدت سوسیالیستی" (حزب کمونیست آلمان شرقی) بود. با این همه، مردم را شدیداً به مشارکت در انتخابات "فولکسهامر" ("مجلس مردم") تشویق می کردند، و بیش از ۹۰ درصد کسانی که واجد شرایط رأی دادن بودند روانه حوزه های رأی گیری می شدند؛ "حزب وحدت سوسیالیستی" بیشتر آرا را به دست می آورد. اما در انتخابات آزادی که در ۱۹۹۰ برگزار شد، "حزب سوسیالیسم دموکراتیک" (جانشین حزب منحل شده "وحدت سوسیالیستی") در ایالتهاى واقع در قلمرو آلمان شرقی سابق تنها ۱۱ درصد آرا را به دست آورد.

اختلاف تعداد رأی دهندگان در کشور های

مختلف

تحقیق در مورد رأی دادن از دیگر انواع مشارکت سیاسی آسان تر است زیرا می توان از آمار رسمی تعداد رأی دهندگان اطلاعات زیادی به دست آورد. نسبت بزرگسالانی که رأی می دهند (تعداد رأی دهندگان) در دموکراسیهای مختلف بسیار متفاوت است. در دموکراسیهای پارلمانی صورت کسری که برای محاسبه درصد رأی دهندگان به کار می رود تعداد آرای است که در انتخابات هیأت قانونگذاری به صندوقها ریخته شده است. در ایالات متحد صورت کسری که برای محاسبه درصد رأی دهندگان در سالهای انتخاب ریاست جمهوری به کار می رود تعداد آرای است

← دهندگان ثبت می‌شود، و در چهار کانتون رأی دادن اجباری است. با این همه، تعداد رأی دهندگان سوئیسی از جنگ جهانی دوم تاکنون پیوسته رو به کاهش بوده است. قابل قبول ترین توجیه این است که حزبهای عمده سوئیس بر آن بوده اند که مردم را از شرکت در رأی دادن باز دارند. چهار حزب عمده توافق کرده اند که رهبری مشترک مردم سوئیس را بین خود تقسیم کنند. رأی دهندگان انگیزه زیادی برای مشارکت ندارند، و احزاب نیز برای واداشتن آنان به این کار انگیزه چندانی ندارند.

متمایز کردن حق مشارکت و گستره مشارکت مفید است. گستره مشارکت سیاسی به چهار عامل بستگی دارد: نوع مقامهایی که احراز کنندگان آنها مستقیماً انتخاب می‌شوند؛ سطوح دولت؛ بسامد انتخابات؛ و تعداد آرای که در هر یک از انتخابات به موجب برگه رأی دهندگان تعیین می‌شود. سوئیسیها، مانند امریکاییان، فرصتهای زیادی برای مشارکت دارند. در سوئیس، همانند بسیاری از دموکراسیها، رئیس دولت مستقیم انتخاب نمی‌شود. اما از آنجا که سوئیس یک نظام فدرال است، مردم می‌توانند برای انتخاب مقامهای سطوح مختلف دولت رأی دهند. افزون بر آن، استفاده از همه پرسی، چه در انتخابات ملی و چه در انتخابات کانتونی، در سوئیس رایج است؛ به این ترتیب، سوئیسیها فرصتهای متعددی برای مشارکت دارند. در فاصله بین پایان جنگ جهانی دوم و ۱۹۸۰ سوئیسیها بیش از ۱۶۰ همه پرسی ملی برگزار کردند که این از تعداد همه پرسیهای برگزار شده در هر کشور دموکراتیک دیگری بمراتب بیشتر بوده است.

یکی از دلایل کم بودن تعداد رأی دهندگان در ایالات متحد دشواری نسبی ثبت نام برای رأی دادن است. در بیشتر دموکراسیها ثبت نام برای

رأی دادن یا خود به خود صورت می‌گیرد و یا همه افراد واجد شرایط به موجب قانون ملزم به ثبت نامند. در همه ایالتهای امریکا، به استثنای داکوتای شمالی، ثبت نام شرط لازم رأی دادن است؛ ساکنان چند ایالت معدود می‌توانند در روز برگزاری انتخابات برای رأی دادن ثبت نام کنند. علاوه بر آن، ثبت نام بر عهده خود فرد است. برخی از محققان برآورد کرده اند که چنانچه شرایط ثبت نام رأی دهندگان را به طور قابل توجهی آسان بگیرند، شمار رأی دهندگان در انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحد حدود ۱۵ درصد افزایش خواهد یافت. فرانسه تنها دموکراسی دیگری است که افراد واجد شرایط را برای رأی دادن ملزم به ثبت نام نمی‌کند. با این همه، اتباع فرانسوی برای گرفتن کارت شناسایی ملزم به ثبت نام در جوامع محلی خود هستند، و در عین حال می‌توانند برای رأی دادن نیز ثبت نام کنند.

تعداد رأی دهندگان در ایالات متحد اندک، اما گستره انتخابات وسیع است. به عنوان مثال، هنگامی که مردم امریکا برای انتخابات ریاست جمهوری ۱۹۹۲ به حوزه های رأی گیری رفتند، در دوازده ایالت فرماندار ایالت و در سی و سه ایالات سناتوری را انتخاب کردند. همه رأی دهندگان، بجز رأی دهندگان در بخش کلمبیا، می‌توانند در سالهای برگزاری انتخابات ریاست جمهوری نمایندگانی را برای مجلس نمایندگان ایالات متحد انتخاب کنند (اگر چه نمایندگان معدودی از نژاد ها پیش از برگزاری انتخابات ریاست جمهوری انتخاب شده اند). افزون بر آن، رأی دهندگان نمایندگان ایالتی و احرازکنندگان دهها مقام پایین تر را بر می‌گزینند. در بسیاری از ایالتها رأی دهندگان همچنین می‌توانند در مورد پیشنهاد هایی که برای اصلاح قانون اساسی آن ←

◀ ایالت یا گذراندن قانون مطرح می شود رأی دهند. در بیشتر ایالتها رأی دهندگان حق دارند به همه نامزد های حزبی خاص یکجا رأی بدهند. در همه ایالتها رأی دهندگان مجازند که افراد مورد نظر خود را از بین نامزد های حزبهای مختلف برگزینند. معمولاً تعداد زیادی از رأی دهندگان امریکایی به هر دو حزب رأی می دهند، یعنی نامزد های "حزب جمهوری خواه" را برای احراز برخی از مقامها و نامزد های "حزب دموکرات" را برای احراز مقامهای دیگر انتخاب می کنند.

استدلال می کنند که فراوانی تعداد انتخابات در ایالات متحد در کم بودن تعداد رأی دهندگان در انتخابات ریاست جمهوری دخیل است. همچنین تصور می رود که انتخابات مکرر برای رأی گیری در مورد پیشنهاد های مختلف در کم بودن تعداد رأی دهندگان سوئسی در انتخابات پارلمان موثر است. برخی استدلال می کنند که انتخابات مکرر شهروندان را خسته می کنند.

در تعداد ناچیزی از دموکراسیها بزرگسالان ملزم به رأی دادند؛ در غیر این صورت، دست کم به سبب نرفتن به حوزه های رأی گیری جریمه می شوند. استرالیاییها و بلجیمیایی که رأی نمی دهند واژه "رأی پرهیز" مَهر می شود، و بسیاری معتقدند که این برچسب موجب تبعیض در استخدام این افراد می شود و برخورداری از امتیاز های دولتی را برای آنان دشوار می کند. در هالند، رأی دادن تا سال ۱۹۷۱ اجباری بود. زمانی که مردم را به دلیل رأی ندادن جریمه می کردند، تعداد رأی دهندگان بیش از ۹۰ درصد بود؛ هنگامی که رأی دادن اجباری لغو شد، تعداد رأی دهندگان به کمی بیش از ۸۰ درصد کاهش یافت.

تاثیر نظام انتخاباتی بر تعداد رأی دهندگان

سطح رقابت بین حزبهای سیاسی نیز بر تعداد رأی دهندگان تاثیر می گذارد. چنانچه حزبها قادر به رقابت باشند، مشارکت معمولاً افزایش می یابد؛ در صورتی که حزبی یگانه پیوسته در انتخابات پیروز باشد، معمولاً تعداد رأی دهندگان کمتر است. در ایالات متحد، در فاصله بین پایان "بازسازی" پس از جنگ داخلی و پایان جنگ جهانی دوم، "حزب دموکرات" امور سیاسی ایالتها جنوبی را زیر نفوذ داشت، و فقدان رقابت حزبی در کم بودن تعداد رأی دهندگان دخیل بود. مقررات متفاوت انتخابات نیز بر احتمال ←

ایالات متحد، از لحاظ حق انتخابهای فراوانی که به رأی دهندگان می دهد، با بیشتر دموکراسی های پارلمانی، که در آنها رأی دهندگان یک رأی می دهند، تفاوت چشمگیری دارد. مثلاً، در انگلستان رأی دهندگان در منطقه ("حوزه انتخاباتی") خود یک نامزد را بر می گزینند. در اسرائیل فهرستهای نامزد ها به رأی دهندگان ارائه می شوند، و آنان اجازه ندارند که آن فهرستها را تغییر دهند. رأی دهندگان آلمانی یک رأی برای نماینده منطقه در پارلمان (بوندیستاگ) به صندوق می اندازند و یک رأی برای حزب مورد نظر خود.

رأی دهندگان امریکایی، بویژه در ایالتهاهایی که در آنها پیشنهاد های مربوط به گذراندن قانون یا اصلاح قانون اساسی ایالتی به رأی گذاشته می شوند، با انتخابات متعددی روبرو هستند. در برخی از ایالتها و شهر ها، رأی دهندگان می توانند به موجب فرایندی که به لغو معروف است مقامهای انتخاب شده را در دوران زمامداری از کار برکنار کنند. موارد موفقیت آمیز لغو نادرند، اما حتی موارد ناموفق لغو فرصت دیگری برای مشارکت ایجاد می کنند. رویهمرفته، امریکاییان بمراتب بیشتر از شهروندان سایر دموکراسیها فرصت مشارکت دارند. در واقع، برخی از محققان

← حضور شهروندان در حوزه های رأی گیری تاثیر می گذارد. در بیشتر منطقه های انتخاباتی مجلس نمایندگان در ایالات متحد، برنده ها با احراز اکثریت نسبی آرا انتخاب می شوند. نامزدی که بیشترین رأی را به دست آورده باشد، حتی اگر حایز اکثریت آرا نباشد، در انتخابات برنده می شود. در همه ایالتها، به استثنای مین و نبراسکا، برای برگزیدن اعضای مجمع (کالج) انتخاباتی رئیس جمهور از نظامی استفاده می شود که به موجب آن کسی که حایز اکثریت نسبی آرا باشد برنده می شود. در نتیجه این مقررات، غالباً رقابت سیاسی زیادی در منطقه های انتخاباتی مجلس نمایندگان وجود ندارد، و حتی در موارد رقابت تنگاتنگ در انتخابات ریاست جمهوری در بسیاری از ایالتها نتیجه از پیش معلوم است.

در انگلستان که حایز اکثریت نسبی آرا در هر منطقه به پارلمان راه می یابد، در بیشتر مناطق انتخاباتی هیات قانونگذاری همواره یا "حزب محافظه کار" برنده بوده است و یا "حزب کارگر". رأی دهندگان بالقوه از این واقعیت آگاهند و معمولاً تعداد رأی دهندگان در منطقه های غیررقابتی تنزل می یابد. از سوی دیگر، در کشورهایی چون هالند و اسرائیل، که اعضای هیات قانونگذاری آنها بر اساس نظام نمایندگی تناسبی انتخاب می شوند، هر رأیی که به صندوق انداخته می شود ممکن است نمایندگی حزبی را در هیات قانونگذاری کشور افزایش دهد.

حتی عوامل به ظاهر جزئی، از قبیل این که انتخابات در کدام یک از روز های هفته برگزار شود، ممکن است بر مشارکت اثر بگذارد. مثلاً، در ایالات متحد و اسرائیل انتخابات ملی همواره در روز های سه شنبه برگزار می شود. حال آن که در انگلستان انتخابات در روز های پنجشنبه صورت می گیرد. در این سه کشور روز انتخابات

روز تعطیل نیست، و - حتی اگر حوزه های رأی گیری صبح زود آغاز به کار کنند و دیر وقت تعطیل شوند- برای بسیاری از رأی دهندگان بالقوه حضور در حوزه ها دشوار است. از سوی دیگر، در فرانسه و آلمان، انتخابات در روز های یکشنبه برگزار می شوند، که بیشتر مردم فراغت دارند و می توانند به حوزه های رأی گیری بروند؛ زمان بندی مناسب رأی دادن را آسان می کند.

ممکن است ترتیبی داده شود که شهروندانی که نمی توانند در حوزه های رأی گیری حاضر شوند به طریق دیگری رأی بدهند. در برخی از کشور ها، از قبیل ایالات متحد به دست آوردن برگه رأی غیابی نسبتاً آسان است. حتی چندین میلیون امریکایی که در خارج از آن کشور زندگی می کنند می توانند از طریق پست رأی بدهند، هرچند ترتیب دادن این کار ممکن است وقت گیر باشد. در کشور های دیگر، ممکن است برای رأی دادن از طریق پست پیشبینیهایی شود یا حتی برای شهروندانی که از زادگاهشان دور اند جایگاههای رأی گیری ویژه ای دایر شود. در اسرائیل، سربازانی که محل ماموریتشان از زادگاهشان دور است و نیز زندانیان می توانند رأی بدهند. اما رأی دادن برای اسرائیلیهایی که در خارج از اسرائیل زندگی می کنند بسیار مشکل است. تنها ملوانان اسرائیلی در کشتیهایی که پرچم اسرائیل دارند از این قاعده مستثنا هستند. صد ها هزار اسرائیلی خارج از آن کشور زندگی می کنند، و تنها در صورتی می توانند رأی بدهند که برای انتخابات به اسرائیل باز گردند.

رابرت و. جکمن، ضمن بررسی نوزده دموکراسی دریافت که سطح بالای تناسبی بودن در نمایندگی حزبا در انتخابات هیات قانونگذاری ملی معمولاً مردم را به رأی دادن تشویق می کند. وجود حزبهای سیاسی متعدد معمولاً مردم را ←

◀ از رأی دادن باز می‌دارد زیرا رأی دهندگان می‌دانند که کشمکش واقعی برای دستیابی به قدرت هنگامی بین حزبا در می‌گیرد که پس از انتخابات در مجلس چانه می‌زنند. بعلاوه، تعداد رأی دهندگان در کشورهایی که نظام تک‌مجلسی دارند غالباً بیشتر از رأی دهندگان در دموکراسیهایی است که مجلس سنای قدرتمندی دارند: در نظام تک‌مجلسی احتمال آن که نتایج انتخابات پیامد‌های تعیین‌کننده و مهمی داشته باشد بیشتر است. به عنوان مثال، پیروزی "حزب کارگر" بر "حزب لیکود" در انتخابات ۱۹۹۲ اسرائیل به پیشرفتهایی در روند صلح اعراب و اسرائیل منجر شد و سنایی در کار نبود که این جریان را به تاخیر بیندازد.

تفاوت‌های گروهی در تعداد رأی دهندگان

در دموکراسیها، معمولاً تعداد رأی دهندگان گروه‌های اجتماعی و سیاسی گوناگون متفاوت است. سطوح متفاوت مشارکت در رأی دادن در بین گروه‌های اجتماعی در ایالات متحد به گونه‌ای مبسوط‌تر از هر کشور دیگری مورد مطالعه قرار گرفته است. این امر بدان سبب است که تعداد رأی دهندگان در ایالات متحد بسیار کم است، و بسیاری از محققان اندک بودن تعداد رأی دهندگان را مساله‌ای برای دموکراسی تلقی می‌کنند. برخی از محققان امیدوارند که با مطالعه دلایل کم بودن رأی دهندگان راه‌های افزایش مشارکت را پیدا کنند. علاوه بر آن، هنگامی که تعداد زیادی از مردم رأی نمی‌دهند مطالعه رأی دهندگان آسان‌تر است. هنگامی که تعداد رأی دهندگان به طور کلی زیاد باشد، قاعدتاً نباید تعداد رأی دهندگان در بین گروه‌های اجتماعی گوناگون چندان متفاوت باشد. چنانچه تعداد رأی دهندگان به ۱۰۰ درصد نزدیک باشد، مطلقاً ممکن نیست که تعداد رأی دهندگان در هیچ یک از گروه‌های نسبتاً بزرگ اندک باشد؛ در

کشورهایی چون استرالیا، اتریش، و سویدن از هر ده بزرگسال‌تر تن رأی می‌دهند، تفاوت تعداد رأی دهندگان در بین گروه‌های اجتماعی بسیار اندک است.

در ایالات متحد چندین الگو تثبیت شده است. تا ۱۹۸۰ مردان بیش از زنان به رأی دادن گرایش داشتند. اما در دهه ۱۹۸۰ این نسبت از میان رفت یا حتی برعکس شد. پیش از تصویب "قانون حق رأی دادن" در ۱۹۶۵، تعداد رأی دهندگان در جنوب بمراتب کمتر از سایر بخش‌های ایالات متحد بود. از آن زمان تاکنون، تعداد رأی دهندگان در جنوب به طور قابل توجهی افزایش یافته است، حال آن‌که بین ۱۹۶۰ و ۱۹۸۸ شمار رأی دهندگان در مناطق دیگر کاهش یافت. با این همه، جنوب ایالات متحد همچنان از مناطقی است که تعداد رأی دهندگان آن کم است. امریکاییان افریقایی تبار کمتر از سفیدپوستان به رأی دادن گرایش دارند، هرچند اندک بودن تعداد رأی دهندگان سیاه پوست تا حدودی ناشی از منزلت اجتماعی - اقتصادی نسبتاً پایین آنان و نیز معلول این واقعیت است که احتمال سکونت سیاه پوستان در جنوب در مقایسه با سفید پوستان بیشتر است و در آن منطقه شمار رأی دهندگان به طور کلی اندک است. امریکایی‌هایی که درآمد زیادی دارند بیش از امریکایی‌هایی که درآمد به رأی دادن گرایش دارند. تعداد رأی دهندگان جوان امریکایی بسیار اندک است، اما زمانی که سن جوانان بالا می‌رود، ازدواج می‌کنند، صاحب فرزندی می‌شوند، و با اجتماع محلی پیوند‌هایی برقرار می‌کنند، معمولاً تعداد رأی دهندگان در بین آنان افزایش می‌یابد.

به نظر می‌رسد که تحصیلات مهم‌ترین عامل در تبیین تفاوت شمار رأی دهندگان باشد. امریکاییانی که تحصیلات عالی کرده‌اند بیش از آنانی که سطح تحصیلات رسمی شان پایین‌تر

← است به رأی دادن گرایش دارند. این نسبت دو دلیل دارد: نخست در ایالات متحد رأی دادن فرایند پیچیده ای است؛ پی بردن به راه و رسم ثبت نام برای رأی دادن برای امریکاییان تحصیل کرده در مقایسه با شهروندانی که سطح تحصیلاتشان بالا نیست بمراتب آسان تر است. دوم، به نظر می رسد که تحصیلات در ایجاد این باور که شهروندان باید در امور سیاسی مشارکت داشته باشد دخیل باشد.

علاوه بر این ویژگیهای اجتماعی، نگرش های سیاسی نیز بر تعداد رأی دهندگان تأثیر می گذارند. امریکاییانی که معتقدند رأی دادن وظیفه هر شهروند است بیش از کسانی که حس مسؤولیت زیادی ندارند به رأی دادن گرایش دارند. همین طور، امریکاییهایی که به کارآیی سیاسی شدیداً اعتقاد دارند، یعنی کسانی که معتقدند رهبران سیاسی خود را پاسخگوی شهروندان می دانند، بیش از آنانی که اعتقادشان به کارآیی سیاسی ضعیف است به رأی دادن گرایش دارند. و امریکاییانی که به "حزب جمهوری خواه" یا "حزب دموکرات" دلبستگی شدید دارند بیش از کسانی که دلبستگی حزبی زیادی ندارند به رأی دادن گرایش دارند.

عوامل نگرشی که بر رأی دادن اثر می گذارند در خارج از ایالات متحد به طور منظم مورد بررسی و تحقیق قرار نگرفته اند. با این همه، به نظر می رسد که اعتقاد به کارآیی سیاسی در مشارکت شهروندان دخیل باشد. افزون بر آن، همانگونه که راسل ج. دالتون در سیاست شهروندان (۱۹۸۸) گزارش داده است، در انگلستان و آلمان کسانی که حس همبستگی شدید حزبی دارند بمراتب بیش از کسانی که دارای علایق حزبی ضعیف هستند به رأی دادن گرایش دارند.

در خارج از ایالات متحد افراد تحصیل کرده فقط اندکی بیش از کسانی که سطح تحصیلات رسمی شان نسبتاً پایین است رأی می دهند. این که حکومت مسؤول حفظ و ثبت سوابق مربوط به رأی دادن است زحمت رأی دادن را تا حدود زیادی بر کسانی که چندان تحصیل کرده نیستند هموار می کند. بعلاوه، در بیشتر کشورها حزبهایی وجود دارند که تلاش می کنند طبقات پایین اجتماع را بسیج کنند، حال آن که در ایالات متحد "حزب دموکرات" که می تواند از این کار بیشتر بهره را ببرد، برای جلب امریکاییان محروم به حوزه های رأی گیری چندان تلاش نمی کند.

هرچند تفاوت تعداد رأی دهندگان بین گروههای اجتماعی مختلف در خارج از ایالات متحد نسبتاً اندک است، احتمال دارد که تفاوتهای اساساً عمده تری در سایر شکل‌های مشارکت سیاسی وجود داشته باشد. در همه جوامع افراد تحصیل کرده مهارتهای سازمانی بیشتری دارند، و این امر بدان معنا است که آنان می توانند به گونه ای موثر تر تلاشهای گروهی را برای دادخواهی به راه بیندازند، با رهبران سیاسی تماس بگیرند، و گروهها را برای فشار آوردن به نظام سیاسی سازمان دهند. از سوی دیگر، در کشورهایی که اتحادیه های کارگری نیرومندی دارند ممکن است تلاشهایی برای مطرح کردن مطالبات کارگران دستکار صورت بگیرد.

در بیشتر دموکراسیها، زنان احتمالاً کمتر از مردان رأی می دهند، اما طی دو دهه گذشته این تفاوت‌های جنسیتی کاهش یافته اند. در بیشتر دموکراسیها، تعداد رأی دهندگان جوان تا حدودی کمتر است، اما ظاهراً این امر بدان سبب است که در این کشورها نوجوانان به اندازه بزرگسالان در جامعه پا نگرفته اند و این نکته در مورد ایالات ←

◀ متحد نیز صادق است. این پدیده دال بر کاهش میزان مشارکت در آینده نیست.

بیشتر مطالعات در باره مشارکت انتخاباتی به نظرخواهی‌هایی متکی هستند که پس از انتخابات به عمل می‌آیند و طی آنها از پاسخگویان سوال می‌شود که آیا رأی داده‌اند یا نه؛ سپس اطلاعات به دست آمده را به زمینه اجتماعی و نگرشهای پاسخگویان ربط می‌دهند. برای مطالعه رفتار رأی‌گیری نیز همین نظرخواهیها مورد استفاده قرار می‌گیرند و این پرسش را شامل می‌شوند که آیا پاسخگویان رأی داده‌اند یا نه و اگر رأی داده‌اند رأی‌شان چه بوده است. در ایالات متحد برخی از پاسخگویان نظرخواهیها اعلام می‌کنند که رأی داده‌اند، حال آن‌که در واقع رأی نداده‌اند: درصد پاسخگویانی که اظهار می‌دارند رأی داده‌اند به طور قابل توجهی از درصد شهروندانی که عملاً رأی داده‌اند بیشتر است. چنانچه اعضای برخی از گروههای اجتماعی احتمالاً بیش از گروههای دیگر به دروغ ادعا کنند که رأی داده‌اند، یا اگر بیش از حد گزارش دادن به طور منظم به نگرشهای سیاسی پاسخگویان ربط داشته باشد، ممکن است پژوهشگرانی که به تعداد رأی‌دهندگان بر اساس گزارش پاسخگویان متکی هستند در مورد رأی‌دادن به نتایج نادرستی برسند.

برای به حداقل رساندن اثرهای گزارش دادن بیش از حد در انتخابات ریاست جمهوری سالهای ۱۹۶۴، ۱۹۷۶، ۱۹۸۴، و ۱۹۸۸، و در انتخابات میان دوره‌ای کنگره در سالهای ۱۹۷۸، ۱۹۸۶، و ۱۹۹۰، ضمن نظرخواهیهای مربوط به "مطالعات انتخابات ملی"، که به وسیله "مرکز پژوهشی نظرخواهی" و "مرکز مطالعات سیاسی دانشگاه میشیگان" به عمل آمد، مطالعات مربوط به تأیید رأی نیز صورت گرفت و اسناد مربوط به آرای داده‌شده بررسی شد تا معلوم شود که آیا

پاسخگویان نظرخواهیها برای رأی دادن ثبت نام کرده بودند و رأی داده بودند یا نه. از مطالعات تأیید چنین بر می‌آید که به طور کلی می‌توان برای بررسی تعداد رأی‌دهندگان از اظهارات پاسخگویان مبنی بر مشارکت آنان استفاده کرد، هر چند در هر هشت مطالعه‌ای که در مورد انتخابات به عمل آمد تعداد رأی‌دهندگان سیاه پوست تا حدودی بیشتر از تعداد واقعی گزارش شده بود. مطالعات مشابهی در زمینه تأیید رأی در انگلستان و سویدن نیز صورت گرفته است. در جایی چون سویدن، که تعداد رأی‌دهندگان بسیار زیاد است، می‌توان با اطمینان نتیجه گرفت که بیشتر مردم به درستی اظهار می‌کنند که رأی داده‌اند.

آیا کثرت تعداد رأی‌دهندگان مطلوب است؟

بسیاری از محققان از پایین بودن سطح مشارکت سیاسی در ایالات متحد نگرانند. علاوه بر آن، معتقدند که حق مشارکت از جنبه‌های اساسی دموکراسی است. با این همه، معلوم نیست که زیاد بودن تعداد رأی‌دهندگان فی‌نفسه مفید باشد.

آنان که همیشه رأی می‌دهند تا حدودی این کار را به این دلیل می‌کنند که معتقدند باید در امور سیاسی مشارکت داشته باشند. بر این باورند که مشارکت برای دموکراسی ضروری است. آنان غالباً از حزبهای سیاسی پا بر جا پشتیبانی می‌کنند، و این حزبه‌ها به نوبه خود معمولاً پشتیبان اصول دموکراتیکند. بسیاری از تحقیقات نشان داده‌اند که رأی‌پرهیزان کمتر به ابراز تعهد به ارزشهای دموکراتیک گرایش دارند و نیز کمتر احتمال می‌رود که احساس همبستگی به حزبهای پابرجا داشته باشند. احتمال دارد که بسیج رأی‌پرهیزان شهروندانی را که به ارزشهای

◀ دموکراتیک تعهد کمتری دارند به حوزه های رأی گیری جلب کند.

در یک مورد مهم، بالا بودن تعداد رأی دهندگان با نابودی دموکراسی همراه بود. این واقعه در "جمهوری وایمار آلمان" حکومت دموکراتیک که در ۱۹۱۹ پس از شکست خوردن امپراتوری ویلهلمینه در جنگ جهانی اول تاسیس شده بود، رخ داد. جمهوری وایمار در جنوری ۱۹۳۳، با به قدرت رسیدن هیتلر و نازیها، به پایان رسید.

جمهوری وایمار با شکست اقتصادی بسیار جدی رویارو بود. در خلال ۱۹۲۲ آلمان با تورم عنان گسیخته ای دست به گریبان بود که در اثر آن پس انداز های میلیونها آلمانی از طبقات متوسط برباد رفت. در اواخر همان دهه، با آغاز "بحران اقتصادی بزرگ"، آلمان دچار مشکل بیکاری فراگیر شد. رهبران غیر نظامی جمهوری وایمار مسئولیت تسلیم شدن در برابر متفقین را پذیرفتند، آن هم در حالی که آلمان عملاً در میدان جنگ شکست نخورده بود. بیشتر رهبران نظامی آلمان و نیز اکثر قاضیان و کارمندان دولت، که از بازماندگان دولت ویلهلمینه بودند، مخالف جمهوری بودند. این اوضاع و احوال به پیروزی هیتلر و نازیها انجامید.

در زمان برگذاری نخستین انتخابات رایشتاگ (جولای ۱۹۲۰)، نازیها هنوز وجود نداشتند. و کمونیستها از هر پنجاه رأی تنها یک رأی را به دست آوردند. حتی در مه ۱۹۲۴، پس از پایان تورم عنان گسیخته، نازیها حایز تنها ۶٫۵ درصد از آرا شدند و ۱۲٫۶ درصد آرا نصیب کمونیستها شد. اما در انتخابات ۱۹۳۰، که پس از آغاز "بحران اقتصادی بزرگ" برگزار شد، طرفداران هر دو حزب افزایش یافت. تعداد رأی دهندگان

بیش از ۵ درصد فزونی یافت، حال آن که آرای نازیها بیش از ۱۵ درصد، و آرای کمونیستها ۲٫۵ درصد افزایش یافت.

در انتخابات جولای ۱۹۳۲ بر تعداد رأی دهندگان ۲ درصد دیگر افزوده شد و به ۸۴٫۱ درصد رسید، که این بالاترین سطح مشارکت در خلال این جمهوری ناپایدار بود. آرای نازیها دو برابر شد و آرای کمونیستها به دست آوردند اندکی بیشتر از انتخابات پیشین بود. این دو حزب، که هر دو به انهدام نهاد های سیاسی دموکراتیک جمهوری وایمار کمر بسته بودند، روی هم اکثریت آرای مردم را به دست آوردند و با اختلاف اندک صاحب اکثر کرسیهای رایشتاگ شدند. در انتخابات نومبر ۱۹۳۲ تعداد رأی دهندگان و نیز تعداد آرای نازیها حدود ۴ درصد کاهش یافت، اما آرای کمونیستها افزایش یافت. حزبهایی که با بقای جمهوری وایمار مخالف بودند نیمی از کرسیهای رایشتاگ را به دست آوردند و بدین ترتیب آن جمهوری محکوم به فنا بود. کمتر از سه ماه پس از انتخابات، پاول فون هیندنبورگ، رئیس جمهور آلمان، هیتلر را صدراعظم کرد و جمهوری وایمار عملاً به پایان رسید.

همان طور که لیپست خاطر نشان کرده است، سقوط جمهوری وایمار نمونه ای از خطر هایی است که افزایش سریع مشارکت سیاسی در بردارد به دست می دهد، اما شواهد موجود مبهمند. می توان به شیوه آماری به آسانی نشان داد که بین افزایش تعداد رأی دهندگان و حمایت فزاینده از نازیها رابطه ای روشن و بین افزایش تعداد رأی دهندگان و پشتیبانی از کمونیستها رابطه ای ضعیف تر وجود دارد. اما این رابطه ها ثابت نمی کنند که مسئولیت افزایش آرا به نفع حزبهای دموکراسی سنتز متوجه رأی دهندگان جدیدی است که تعهد شان به هنجار های دموکراتیک و ←

◀ دل‌بستگی شان به حزبهای دموکراتیک ضعیف بوده است. افزایش آرای نازیها بیش از افزایش تعداد رأی دهندگان بود، و ظاهراً بسیاری از رأی دهندگانی که پیش از آن از حزبهای سیاسی دیگر پشتیبانی کرده بودند پس از آغاز "بحران اقتصادی بزرگ" به نازیهای روی آوردند.

مورد وایمار، به رغم ابهامی که دارد، برای کسانی که در زمینه مشارکت تحقیق می کنند نمونه مفیدی است. این رویداد نشان می دهد که زیاد بودن تعداد رأی دهندگان مخالف لزوماً مطلوب نیست. افزایش تعداد رأی دهندگان در جمهوری وایمار بدین معنی بود که تعداد آلمانیهایی که در جولای ۱۹۳۲ رأی دادند بیش از ۴ میلیون بیشتر از کسانی بود که در ماه مه ۱۹۲۸ رأی داده بودند. مشارکت به همان اندازه که برای دموکراسی مهم است می تواند به زیان آن نیز باشد. در ۱۹۲۸ کمتر از یک میلیون آلمانی به نازیها رأی دادند، حال آن که در جولای ۱۹۳۲ حدود ۱۴ میلیون تن به آنها رأی دادند.

در شرایط یکسان، سطوح بالای مشارکت سیاسی مطلوب است، اما کمتر پیش می آید که شرایط یکسان باشند. در دموکراسیهای پابرجا، سطوح بالای مشارکت سیاسی غالباً نشان دهنده سطوح بالای توجه به امور سیاسی و تعهد به نهاد های دموکراتیک است. اما سطوح بالای مشارکت سیاسی ممکن است از ناخرسندی، بی اعتمادی، و تمایل به تغییر بنیادی نیز ناشی شود، و این امر ظاهراً در مورد جمهوری وایمار آلمان صادق بود.

در جوامعی که رو به دموکراتیک شدن نهاده اند و در زمینه رأی دادن یا در مورد نهاد های دموکراتیک تجربه زیادی ندارند، ارزیابی اثر های سطوح بالای مشارکت سیاسی حتی از این هم دشوار تر است. فروپاشی جمهوری وایمار

رویدادی بی همتا بود، اما برخی از تحلیلگران بین انتخابات هیأت قانونگذاری روسیه، که در دسامبر ۱۹۳۳ برگزار شد و در آن بخت یار حزبهای دموکراسی ستیز بود، و اغتشاش جمهوری وایمار همانندیهایی یافته اند. سطح تحصیلات مردم در بسیاری از دموکراسیهای جدید در مجموع بسیار پایین تر از سطح تحصیلات مردم روسیه است، و در برخی از آنها بسیاری از بزرگسالان سواد ندارند. سطوح بالای مشارکت در این دموکراسیهای نوپا ممکن است مشکلاتی برای دموکراسی ایجاد کنند، حتی اگر بسیاری از رهبران سیاسی مایل به ساختن نهاد های دموکراتیک باشند.

***

مشروعیت

استحقاق یا اجازه حکومت کردن که مورد قبول عام باشد. همه حکومتها برای آن که باقی بمانند به ترکیبی از زور و رضایت متکی هستند. اما حکومتهای دموکراتیک از این حیث که پایداری آنها بیشتر بسته به رضایت اکثریت اتباعشان است با حکومتهای خودکامه فرق می کنند. تکیه بیش از حد بر زور یا اجبار برای برقراری نظم موجب می شود که رقابت سیاسی و آزادی، که بخش عمده ذات دموکراسی را تشکیل می دهند، سرکوب شوند.

در نظریه های دموکراسی، مشروعیت را کم و بیش امر بدیهی می دانند و تاکید می کنند که پایداری حکومت مستلزم مشروعیت است. نخبگان و توده ها باید در این باور مشترک باشند که نظام - یعنی مجموعه قرار ها و ترتیبهای قانونی، نه یک نظام حکومتی خاص- بهترین (یا کم زیان ترین) شکل حکومت است. بنابراین، ←

◀ زمامداران منتخب اخلاقاً مجازند که خواهان وفاداری و فرمانبرداری مردم - در زمینه وضع مالیات، خدمت زیر پرچم، تنظیم مقررات، وضع قوانین و اجرای آنها- حتی از جانب کسانی باشند که علیه آنها رأی داده اند یا بشدت مخالف سیاستهایشان هستند.

مشروعیت، از هر نوع که باشد، حاصل اعتقاد مشترک است؛ چنین وفاقی بتدریج شکل می گیرد. منظور این نیست که همه افراد جامعه باید معتقدات اساسی مشترکی در باره حکومت داشته باشند. در هر جماعتی از مردم، عده ای هستند که هیچ علاقه ای، یا علاقه عمیقی، به حکومت نشان نمی دهند. در هر جامعه ای، بسیاری از کسانی که معتقدند دموکراسی شکل دلخواه حکومت است حاضر به مبارزه برای آن یا دست زدن به اقدامی برای دفاع از آن در برابر خطر نیستند. در هر دموکراسی، عده ای که آزادی را اصولاً دلخواه می دانند معتقد نیستند که آزادیهای سیاسی با اوضاع و احوال خاص کشورشان تناسب دارند. بعضی از مردم (و در بعضی از لحظات تاریخی خاص، احتمالاً بسیاری از مردم) که دموکراسی را ارج می نهند ممکن است برخی از هدفهای دیگر را مهم تر بدانند یا معتقد باشند که شیوه های دیگر تمثیت حیات سیاسی برای وصول به هدفهایشان کارآمدترند.

نگرشهای اعضای یک جامعه به دموکراسی به عنوان یک نظام سیاسی را نباید با ارزیابی آنها از عملکرد نهاد های خاص یا قضاوتهایشان در باره فلان مقامات اشتباه گرفت. بدیهی است که عقیده و نظر سیاسی منفی در یک دوره طولانی زمان در باره پیامد های دموکراتیک، در مورد نارساییها یا فساد مزمن در میان رهبرانی که به نحوی دموکراتیک انتخاب شده اند، همان طوری که در دو دهه ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ در ایتالیا پیش آمد، (و

وضع که در نتیجه فساد لجام گسیخته حاکمیت تحت حمایت جامعه جهانی در افغانستان ۲۰۰۱- ۲۰۱۴ بوجود آمده است. هت) موجب از بین رفتن مشروعیت خواهد شد. اما عقاید مربوط به مشروعیت دموکراسی و کارایی دموکراسی را باید از هم متمایز ساخت و جداگانه تحلیل کرد.

مشروعیت دموکراتیک، در صورتی که در پایدار ترین و ایمن ترین حالت خود باشد، زاده التزام به دموکراسی به عنوان هدفی فی نفسه، به عنوان بهترین شکل حکومت، حتی در دشوار ترین شرایط است. اگر چه هیچ نظام سیاسی از گزند اختلال و انقراض کاملاً در امان نیست، اما نظامهای دموکراتیک بسیار مشروع می توانند از بحرانها و چالشهای سنگین جان سالم بدر برند. به طور کلی، هر قدر مشروعیت یک حکومت عمیق تر باشد، احتمال آن که بتواند فشار های شدید را تحمل کند بیشتر است.

ثبات دموکراتیک متکی بر تاثیر متقابل مشروعیت و کارایی است. نظامهایی که هم مشروع اند و هم کارآمد معمولاً از اطاعت و رضایت دواطلبانه شهروندانشان در حدی بالا برخوردارند. نظامهایی که بنابر تعریف نه مشروعیت دارند و نه کارایی، ناچارند که با اتباعی نافرمان سر کنند و بسا ساقط شوند، مگر آن که دکتاتوری باشند تا بتوانند با زور و تزویر رو پا بمانند. به همین دلیل است که حکومتهای دموکراتیک بسیار مشروع معمولاً توانسته اند از عهده ناکاراییها برآیند، همان طور که هالند، انگلستان، و ایالات متحد طی "بحران بزرگ" دهه ۱۹۳۰ توانستند. حکومتهایی که ثبات دموکراتیک شان تنها متکی بر کارایی نظام است احتمالاً سقوط می کنند، همانطور که "جمهوری وایمار آلمان" در ۱۹۳۳ ساقط شد، زیرا مشروعیت حکومت در آنجا هیچ گاه مورد قبول جماعت عظیمی که از

← حکومت پادشاهی طرفداری می کردند نبود و در نظامهای سیاسی اروپای شرقی پس از جنگ جهانی اول، که فاقد هر قسم داعیه تاریخی برای حکومت کردن بودند، نیز وضعیت مشابهی داشتند.

نقش نخبگان

به رغم پیوند استواری که تصور می شود میان دموکراسی و مشارکت و حمایت مردمی برقرار است، مشروعیت نظامهایی که پایگاه مردم دارند در درجه نخست متکی بر حمایت نخبگان سیاسی - رهبران سیاسی طراز اول، افسران ارتش، کارکنان دولت، مقامات تجاری و کارگری، و رهبران مذهبی و سایر امور عقیدتی- است. تحقیقات فراوانی نشان داده اند که نیروی محرک برای انتقال به دموکراسی (و همچنین تا حد بسیار زیاد برای تحکیم دموکراسی) از انتخابهای سیاسی، اعمال، و مهارتهای نخبگان سیاسی رقیب هم در درون حکومت و هم در جبهه مخالف آن سرچشمه می گیرد.

اگر اقلیتهای عمده (صرف نظر از اکثریتها) در میان نخبگان در ارزش دموکراسی (خواه برای جامعه یا علی الاصول) تردید کنند، یا حتی اگر به نوع مطلوب حکومت بی اعتنا باشند، دموکراسی در خطر است. این وضعیت در اوایل دهه ۱۹۲۰ در ایتالیا، و اخیراً در بخش عمده اروپای شرقی در کشور های جانشین اتحاد شوروی، پیش آمد. این قبیل نخبگان، چنانچه به نظام پایبند نباشند، منابع، توانایی بسیج کردن، و موضع راهبردی (استراتژیک) لازم برای ایجاد بحران در حکومت را دارند. توده های مردم، حتی اگر هم متشکل باشند، معمولاً قدرت و سرعت تاثیر شان بمراتب کمتر از نخبگان است، تا اندازه ای به این علت که منبع اصلی آنها - که همان تعداد شان است- اقدام قاطعانه از سوی آنها را با مشکل روبرو می کند.

اگر نخبگان دلبستگی به عقاید دموکراتیک نداشته باشند، حتی اگر دموکراسی اساساً از حمایت وسیع مردم نیز برخوردار باشد، احتمال نگهداری یک نظام آزاد بسیار اندک است. از سوی دیگر، نخبگان ممکن است حکومتی مبتنی بر اکثریت تشکیل دهند بی آن که شهروندان علایق دموکراتیک از خود نشان دهند، همان طور که در پرتغال پس از مرگ آنتونیو سالازار در ۱۹۷۰ و در اسپانیا پس از مرگ فرانسیسکو فرانکو در ۱۹۷۵ پیش آمد. بنا کردن دموکراسی نیز، همچون سرنگونیش، بیشتر بسته به طرح و تدبیر نخبگان است.

با این وصف، نگرشهای مردم می تواند بر انتخاب نخبگان موثر افتد. هر قدر التزام به دموکراسی وسیع تر و ریشه های آن در سراسر جامعه عمیق تر باشد، احتمال آن که نظامها بتوانند از عهده بحرانها برآیند بیشتر است. افول تدریجی مشروعیت دموکراتیک، یا بروز تردید های مربوط به کارایی آن، در بسیاری از موارد با نظمی شگفت انگیز به صورت عاملی قاطع و مهم برای ساقط کردن حکومت سر بر می آورد. مشروعیت دموکراتیک ضعیف و فرسوده موجب شده است که حاکمان غیرنظامی یا نخبگان نظامی بسیاری از کشور ها دموکراسی را تحدید یا تعطیل کنند، همان طور که در فرانسه، دست کم در ده مورد از ۱۷۸۹ به بعد، در روسیه در انقلاب بلشویکی اکتبر ۱۹۱۷ (که دموکراسی هشت ماهه را سرنگون کردند)، در آرژانتین از دهه ۱۹۳۰ به بعد، یا در هائیتی به شکل مکرر و پیاپی چنین کردند. برعکس، مشروعیت ذاتی و دورنی موکول به تداوم نظامهای دموکراتیک است، حتی در ایام بسیار پر تنش، نظیر کوستاریکا در اواخر دهه ۱۹۴۰ و در ایالات متحد در بحران "واتر گیت" در دهه ۱۹۷۰. نحوه به وجود آمدن و از بین ←

← رفتن دموکراسی، و سهم و نقش آن در ثبات دموکراتیک، از جمله مهم ترین موضوعهایی هستند که به فهم ما در باره تداوم، شکست، و احیای دموکراسی کمک می کنند.

روند های جهانی

نخبگان (و کل جامعه) چگونه متقاعد می شوند که دموکراسی بهترین شکل حکومت است؟ از دهه ۱۹۸۰، جو پراکنده ای از عقاید پیدا شد که نقش اساسی در ایجاد این اعتقادات دموکراتیک داشته است. این جو دموکراسی خواهانه بیش از پیش حالت جهانی به خود گرفته است و نهاد های بین المللی از قبیل "جامعه اروپا" (که هم اکنون "اتحادیه اوپا" خوانده می شود)، "بانک جهانی" و "صندوق بین المللی پول" به حمایت از آن برخاسته اند.

مشروعیت ذاتاً نسبی است. قضاوت در این باره که فلان نظام سیاسی نه تنها متناسب یا مفید بلکه بهترین نوع حکومت برای فلان کشور است مستلزم این است که چند شق مختلف را (صریحاً یا تلویحاً) با هم بسنجیم. و مردم هم نه تنها در باره تجربه تطبیقی سایر کشور ها بلکه در باره سابقه تاریخی خود شان نیز قضاوت می کنند. مشروعیت نظامهای دموکراتیک جدیدی که در دهه ۱۹۸۰ در امریکای جنوبی ظاهر شدند (مشروعیتی که همچنان ضعیف بود) حاصل ارزیابی مجدد دموکراسی با توجه به حکومتهای اقتدارگرای قبلی بود. نظامهای سرکوبگر، نظیر نظامهای موجود در آرژانتین، اسپانیا، یا در دولتهای تمامت خواه پیشین، ممکن است شهروندان شان را برای دفع خواستهای ضددموکراتیک "تلقیح" کنند.

پس قول به این که مشروعیت امری نسبی است تلویحاً به این معنی است که مردم ممکن است بتدریج دموکراسی را ترجیح دهند چون چاره ای

جز این ندارند - چون الگوی جذاب تر یا موجه تری وجود ندارد، چون دموکراسی "کمتر از" همه بدیل‌های دیگر "بد" است. این همان حکمی است که غالباً (و خصوصاً نخبگان) در صورت بی ثباتی و متشنج بودن اوضاع سیاسی صادر می کنند و دموکراسی به این وسیله تکیه گاهی می یابد. اگر چه مزیت نسبی دموکراسی برای به راه انداختن آن کاملاً کفایت می کند اما کمتر بدبودن نوع حکومت نیز بنیانی مساعد برای مشروعیت ذاتی نیست. و نکته آخر این که دموکراسی در صورتی از حداکثر ثبات برخوردار می شود که آن را یکی از شکلهای واقعاً خوب حکومت بدانیم.

سنت‌های تاریخی و فره مندی

همان طور که جامعه شناس آلمانی، ماکس وبر (۱۸۶۴ - ۱۹۲۰)، در آثار کلاسیک خود در باره این موضوع تشخیص داد، سنت‌های تاریخ می توانند منبع طبیعی مشروعیت باشند. این منبع ممکن است اهمیت فراوانی برای نخستین مراحل آزادی بخشی و توسعه دموکراسی در جوامع داشته باشد. نیرو های اجتماعی پیشاپیش تثبت شده، اگر در برابر تغییر دموکراتیک احساس خطر کنند، ممکن است دست به کار شوند تا با بهره جویی از تضاد میان سنت و تجدد دموکراسی را تضعیف کنند.

برخی از نهاد های سنتی مشروع، از قبیل نظام پادشاهی، راه را برای تغییرات دموکراتیک هموار کرده اند. یکی از طنز های همیشگی و شگفت انگیز سیاست تطبیقی است که اکثر دموکراسیهای بسیار قدیمی جهان همان کشور های پادشاهی اند. در این کشور ها (که اکثراً در اروپای شمالی قرار دارند)، دموکراسی طی فرایندی تدریجی پدید آمد که در آن پادشاهان نخست در حق حاکمیت خود سهم شدند و سپس همین حق را به دولتهایی که به شیوه ای دموکراتیک مسؤول و پاسخگو بودند ←

← واگذاشتند، در حالی که خود در مقام رئیس کشور و مرجع اقتداری مجزا از نمایندگان قدرت، که موقتا انتخاب می شدند، بر جای خود باقی ماندند.

در موفق ترین حکومت غیرپادشاهی، یعنی ایالات متحد، مشروعیت حاصل آن چیزی است که اقتدار مقدس نام دارد. و آن هماناً "قانون اساسی ایالات متحد" است. اما بیش از یک قرن به درازا کشید تا این ملت مشروعیت کسب کند. این کشور، طی هفتاد و پنج سالی که از تشکیل آن گذشت، دست کم پنج بار خطر جدایی و انشعاب، از سوی ایالات نیوانگلند طی جنگ ۱۸۱۲ تا ایالات جنوبی در ۱۸۶۱-۱۸۶۹، رو برو شد و اقتدار ملی علناً در جنوب خط میسون- دیکسون تا چندین دهه بعد از جنگ داخلی مشروعیتی نداشت. ایالات متحد پس از جنگ داخلی، بتدریج که صاحب مولد ترین اقتصاد و بالا ترین سطح زندگی در جهان شد، مشروعیت کسب کرد. برعکس، فرانسه پس از انقلاب نتوانست تا همین اواخر یک حکومت دموکراتیک مشروع تشکیل دهد. این کشور در فاصله سالهای ۱۷۸۹ تا ۱۸۷۱ هفت حکومت داشت، و سپس سه جمهوری با سه قانون اساسی جداگانه از ۱۸۷۱ تا ۱۹۵۸ به دنیا آورد.

با توجه به فقدان ذاتی مشروعیت در نظامهای جدید، زمامدارانی که می خواهند از ضرورت اعمال زور برای برقراری سلطه خود کم کنند غالباً به کیش شخصیت متوسل می شوند. همان طور که وبر بر وجود مشروعیت به واسطه فره مندی (کاریزما) - نسبت دادن صفات خارق العاده به رهبر - تأکید می کرد، این قسم مشروعیت غالباً در مواردی ظاهر می شود که اقتدار سنتی ضعیف باشد. نظریه مارکسیستی نقش رهبران در ساختن تاریخ را دست کم می گیرد. با این وصف، اکثر کشور های کمونیستی این اصل عقیدتی را زیر پا

گذاشته اند، و رهبرانشان را واجد صفاتی فره مندانه می دانند: و.ا. لنین و یوسیف استالین در اتحاد شوروی سابق، مائو تسه دونگ و تنگ شیائو پینگ در چین، هوشی مین در ویتنام، جوزف بروز تیتو در یوگوسلاوی، انور خوجه در آلبانی، نیکولای چائوشسکو در رومانی، و دیگران را واجد صفاتی فره مندانه می دانستند. نظیر همین تحولات در بسیاری از کشور های آسیایی و افریقایی نیز روی داده اند.

وانگهی، رهبری فره مند، به علت وابستگی شدید به اعمال یک شخص، بی اندازه ناپایدار است. منبع اقتدار از اعمال و عوامل اقتدار متمایز نیست، لذا هر نارضایتی جزئی و خاص ممکن است به آسانی تبدیل به مخالفتی کلی و عام شود. بنابراین، رهبر فره مند یا باید انتقاد آزاد را غیرمجاز اعلام کند یا باید با ایفای نقش پادشاه مشروطه فوق اختلافهای جناحی قرار گیرد. حتی در جایی هم که مخالفت با سیاستهای خاص در سطح افراد - یا در سطح گروهها، و دست های غیررسمی- قابل تحمل باشد وجود ندارد. به همین دلیل است که فره مندی بندرت شالوده ای استوار برای دموکراسی مشروع بوده است.

نقش موفقیت

مشروعیت پایدار غالباً از توفیق طولانی، یعنی از نتایج موثر و مفید، پدید می آید. مطالعات تطبیقی در باره شیوه های انتقال به دموکراسی نشان داده اند که، در بدو امر، غالباً نخبگان دموکراسی را از آن رو انتخاب می کنند یا با آن کنار می آیند که بهترین، یا امن ترین، وسیله نهادی برای فایق آمدن بر اختلافها و چند دستگیهای موجود و دست یافتن به سایر هدفهایشان است - نه به سبب هیچگونه التزام به ارزش ذاتی آن به عنوان بهترین نظام ممکن در همه شرایط. ←

◀ این حال، بتدریج که نخبگان کردار دموکراتیک را در زمان طولانی پیشه خود کنند، ارزشها و عاداتش ممکن است در نخبگان سیاسی و (سرانجام) در وفاقی گسترده در سراسر جامعه تثبیت شود. تاریخ نشان داده است که هر قدر حکومتی توانسته باشد که خواسته های شهروندان (خصوصاً نخبگان) را برای مدت طولانی تر و با موفقیت بیشتر برآورده سازد، مشروعیتش نیز بیشتر و عمیق تر می شود. طولانی بودن سابقه یک حکومت از نظر توفیق هایش معمولاً ذخیره عظیمی از مشروعیت برای آن نظام فراهم می آورد که با اتکا به آن بهتر می تواند از عهده بحرانها و فراز و فرودها برآید.

نظامهای دموکراتیک جدید وابستگی زیادی به موفقیتهای کنونی خود دارند تا مشروعیت داشته باشند. این نظامها فاقد سنت وفاداری دموکراتیک و سابقه ای از دستاورد های قبلی هستند تا، در صورت مواجهه با شکستهای موقت و احتمالی، برای اثبات موثر بودن نظام به آنها استناد کنند. پیوند میان عملکرد فوری حکومت و مشروعیت حکومت در یک صورت دیگر نیز تشدید می شود و آن زمانی که بین منبع اقتدار دموکراتیک (قانون اساسی یا پادشاه مشروطه) و حامل منتخب، یعنی نماینده موقت آن منبع اقتدار، تمایز کافی وجود نداشته باشد.

رهبران سیاسی، نهضتها، و احزابی که موجب انتقال به دموکراسی شده اند غالباً با خود نظام جدید همسان می شوند. شکستهایشان را به جای آن که به کاستیها و ضعفهای فرد یا حزب یا گروه نسبت دهند، ممکن است ناشی از دموکراسی به عنوان یک نظام بدانند. این نکته در مورد اکثر دولتهای جدید پس از استعمار افریقا صدق می کند، و یکی از چالشهای بسیار دشواری بوده است که حکومتهای دموکراتیک جدید اروپای شرقی، حال

که سرمستی حاصل از سرنگونی کمونیسم بی درنگ به رنج و اختلال ناشی از انتقال اقتصاد از سوسیالیسم دولتی به نظام بازار بدل شده است، در پیش رو دارند.

توانایی پیدا کردن راه حل برای مسایل مبرم جامعه لازمه ثبات همه حکومتها، اعم از اقتدارگرا یا دموکراتیک، است. حکومتهای دموکراتیک نیز، علاوه بر مشروعیت به عنوان شرط بقای خود، بیش از حکومتهای غیردموکراتیک وابسته به عملکرد مفید و موثرند. علت این است که موفق نبودن عملکرد حکومتهای دموکراتیک چنان علنی و شفاف است که هیچ نظیری ندارد. دموکراسیها، که جوامعی باز هستند، اطلاعات بسیار کامل تر و دقیق تری در باره نحوه اجرای امور در اختیار می گذارند و به متخصصان، رسانه های همگانی، و توده مردم اجازه انتقاد و اعتراض به نقایص و ناکاراییها و علنی کردن آنها می دهند.

گذشت زمان به تنهایی عامل مشروعیت دادن به دموکراسی نیست. اگر نظام چنان موثر و کارا باشد که بتواند چندین نسل دوام بیاورد، گروههای سنی بعدی چنان در درون حکومت دموکراتیک کاملاً کارآمد و موثر پرورش می یابند که گویی نخبگان و شهروندان به دموکراسی "عادت کرده اند" - این اصطلاحی است که والت روستو به کار می برد. رابرت دال، با مرور پنجاه و دو مورد سقوط دموکراسی بین سالهای ۱۹۰۰ و ۱۹۸۵، به این نتیجه رسید که فقط در یک مورد، یعنی اوروگوئه، سقوط دموکراسی در کشوری روی داد که دست کم بیست سال پیاپی از نعمت دموکراسی برخوردار بود.

زمانی که دموکراسی در نظامهای غیر سنتی نهادینه شود، مشروعیتش معمولاً بر طبق الگویی به دست می آید که به تعبیر وبر مشروعیت ←

← عقلانی- قانونی است. به بیان دیگر، کارایی و ثمربخش بودن نظام در طول زمان موجب شده است که نظام قواعد و قوانین بنیادینی که حقوق اقلیت و شیوه های رقابت مخالفان بر سر تصدی مقامها را تعیین می کنند به شکل گسترده و عمیق مورد قبول باشد. اما همین قانون بنیادین، در صورتی که به عنوان منبع مشروعیت پذیرفته شود، خصلتی عالی به خود می گیرد، همان طور که قانون اساسی ایالات متحد چین شد.

عملکرد سیاسی

غالباً گفته می شود که حیات و ملمات دولتهای نوین بسته به سوابق اقتصادی آنها است. این مطلب، در اکثر مواقع، نه تنها در مورد کشور های صنعتی بلکه در مورد کشور های در حال توسعه نیز صدق می کند. با این وصف، سلب حمایت از دولتی خاص (که نماینده موقت مرجع اقتدار است) ابدأ به معنای از دست رفتن اعتقاد به نظام دموکراتیک نیست. وانگهی، عملکرد دولتها، اگر چه یکی از عوامل ایجاد مشروعیتشان است، فقط منحصر به امور اقتصادی نیست. شکی نیست که افزایش درآمد فردی و بهتر شدن امور مادی زندگی روزمره مردم یکی از عمومی ترین آرمانهای شخصی و انتظارات هر حکومتی است، اما خواستههای دیگری نیز در کارند.

عملکرد حکومت چندین بُعد سیاسی دارد. مردم، همه جا و در حدی بیشتر و کمتر، از حکومت می خواهند که حافظ نظم باشد، منازعات را از راه مسالمت آمیز حل و فصل کند، و وضعیتی امن و آرام به وجود آورد که در آن مردم بتوانند آزادانه و بدون ترس از ایذا و آزار به خود شان یا به افراد خانواده هایشان به امور روزمره بپردازند. شهروندان از حکومت توقع دارند که بتواند سیاستهایی تدوین کند که پاسخگوی مسایل

اساسی جامعه باشند؛ به بیان دیگر، انتظار دارند که شیوه اجرایی امور مربوط به حکومت از حداقل معینی از کارایی سیاسی برخوردار باشد. شهروندان، خصوصاً در کشور های دموکراتیک، خواهان رفتار عادلانه و برابر از سوی مراجع امورند و مراقب آنند که مقامات و مسؤولان از منابع عمومی در راه هدفهای مشخص دولت استفاده کنند نه برای سودجویی و ثروت اندوزی خود.

و سرانجام، انتظار خاصی هست که از حکومتهای دموکراتیک می رود: شهروندان جوامع آزاد معتقدند که حکومتهايشان، سواى هر چیز باید از حیث دموکراتیک بودن، پاسداری از آزادیهای مدنی و سیاسی، احترام به اصول قانون اساسی یا قوانین پایه، تضمین حاکمیت قانون و انتخابات آزاد و منصفانه، و مسؤول و پاسخگو بودن در برابر شهروندان، سرآمد و ممتاز باشند. اگر حکومتهای منتخب یا عرفاً دموکراتیک راه و رسم خودکامگی در پیش گیرند، اتباعشان نیز احتمالاً دلیلی برای اطاعت از آنها نمی بینند مگر این که آن حکومتها بتوانند سایر دستاورد های بزرگ را به رخ آنها بکشند.

شواهد فراوانی دال بر خطر بحران و سقوط اقتصادی برای دموکراسیهای جدید، آسیب پذیر و درگیر موجودند. این نکته سوال بجایی را مطرح می کند: چرا این همه دموکراسیهایی که بتازگی در امریکای لاتین و در کشور های قبلاً کمونیستی اروپای شرقی از نو برقرار شده اند، به رغم کمبود بودن مشروعیتشان، از زمان تشکیل آنها در دهه ۱۹۸۰ تاکنون باقی مانده اند؟ این دموکراسیها چگونه توانسته اند در اوضاع و احوال اقتصادی به مراتب بدتر از زمان موجود در زمان وقوع اکثر فروپاشیها در دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ دوام بیابورند؟ این کشور ها شاهد نرخیهای تورم بسیار بالا، ←

← کاهش سطح زندگی، افزایش شدید تعداد افرادی که پایین تر از خط فقر زندگی می کنند، وخامت وضعیت بهداشت، آموزش و پرورش، و سایر خدمات عمومی، بیکاری و اشتغال ناقص، و کاهش هنگامت دستمزد های واقعی بوده اند. این اوضاع اقتصادی تاثیرات اجتماعی و سیاسی عمیقی داشته اند و موجب کاهش شدید اعتماد به نهاد های عمده شده اند. اما چرا این تحولات موجب از بین رفتن مشروعیت ضعیف و شکننده دموکراسیهای جدید نشده اند؟

چندین دلیل است که چرا برخی از دموکراسی های جدید جان سالم بدر برده اند. اولاً بسیاری از بحرانهای اقتصادی آنها به پیش از حکومتهای جدید بر می گردد، و شهروندان هنوز هم دیکتاتوریهای پیشین را مسؤول بسیاری از مشکلات می دانند. (البته، بری بودن حکومتهای جدید از مسؤولیت نیز بمرور از بین خواهد رفت). دوم این که بسیاری از اشخاص با نفوذ متوجه هستند که اوضاع موجود، از جمله بدهیهای خارجی سنگین و پایین بودن قیمت کالا ها، مستقیماً در اختیار دولتهایشان نیست و ممکن است چاره ای جز بازسازی شدید اقتصادی نباشد. بویژه نظامیان، به دلیل مشکلاتی که با قدرت ملازمه دارد، شاید سعی نکنند که قدرت را به دست گیرند. و سوم این که دموکراسیهای جدید دو دهه ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰، به علت سرکوبگری بی سابقه حکومتهای قبلی، و به این علت که سایر بدهیهای حکومتی ممکن است کارآمد و جالب نباشند، مقبولیت اولیه فوق العاده - مشروعیت اضطراری- بیشتر از حکومتهای قبلی داشته اند. همین مشروعیت ثرد و شکننده است که مایه حرکت لنگان و دردناک این دموکراسیها برای چند صباحی می شود.

ابعاد غیر اقتصادی

سه نکته هست که باید علاوه بر رابطه میان دستاورد های اقتصادی و مشروعیت دموکراتیک بر آنها تأکید نهاد. نخست این که مردم برای سایر ابعاد عملکرد حکومت، خصوصاً برای آزادی، نظم، و امنیت شخصی ارزش قایلند. بدیهی است که آزادی، مشارکت، و قانونمندی اهمیت و اولویت فراوانی در اسپانیای بعد از فرانکو، پس از چندین دهه حاکمیت اقتدارگرا، داشتند همان طور که در امریکای لاتین دارند. بسیاری از دموکراسیهای جدید همین خواستها و انتظارات مردمی را بسیار بهتر از انتظارات اقتصادی آنها برآورده ساخته اند.

دوم این که تاثیر افت و رکود اقتصادی (یا سایر نقصانهای حاصل از عملکرد دولتها) بر مشروعیت، با این توجه بر این مساله تعدیل می شود که آیا نظام نوع دیگری هست که بتواند موثر تر از این نوع نظام حکومت کند یا خیر. گفته می شود که کلید مصون ماندن دموکراسی از خطر سقوط آن است که رهبران بتوانند ائتلافهای جدید تشکیل دهند یا ائتلافهای قدیمی را دو باره تأیید کنند تا به اقتصاد ملی سمت و سو دهند. هر قدر رهبران سیاسی مهارت و چابکی بیشتری در پشت سر گذاشتن ناملازمات از خود نشان دهند، مردم نیز نظام را کمتر مسؤول بحران اقتصادی خواهند دانست.

اگر چه عملکرد خوب می تواند مبنایی برای مشروعیت نظام باشد اما وجود مقداری مشروعیت نیز یکی دیگر از لوازم حکومت کارآمد است. همان طور که گفته شد، حکومتهایی که موفق به جلب اطاعت داوطلبانه شهروندان نشوند ناگزیرند که برای برقراری نظم و حاکمیت عملی و موثر متوسل به زور در حد گسترده شوند. دموکراسیها نمی توانند دموکراسی باقی بمانند در حالی که بنیاد اصلی آنها زور باشد.

نخبگان سیاسی

نخبگان سیاسی رده نسبتاً تغییرپذیری را تشکیل می دهند که مشتملند بر سیاستمداران عالی رتبه و همچنین مهم ترین رهبران سیاسی سازمانها و جنبشهای حکومتی، اقتصادی، نظامی، شغلی، و حرفه ای، امور ارتباطی، مذهبی، و فرهنگی. وجه امتیاز نخبگان مجاورت و قرابتشان با مراجع تصمیم گیری سیاسی و قدرت تاثیرگذاری مداوم و موثر بر پیامد های سیاسی است. نخبگان سیاسی دو نوع عمده اند: نخبگان رسمی، که سیاستها را تدوین می کنند و به اجرا می گذارند، و ضدنخبگان، که بیشتر مخالف آن سیاستها هستند و سعی می کنند که مانع از اجرای شان شوند - تلاشی که گاه متوجه ساقط کردن نخبگانی است که مسؤول آن سیاستها هستند.

تحلیل موضوع نخبگان سیاسی حاوی چند مسأله مهم و بحث انگیز است. این مسایل عبارتند از نحوه شناسایی یا مشخص کردن نخبگان سیاسی، اهمیت تشکل سیاسی آنها، نحوه های رفتار و میزان همبستگی آنها، و رابطه آنان با توده مردم، خصوصاً در دموکراسیها.

نخبگان سیاسی کیستند؟

مرز مشخص و دقیقی میان نخبگان سیاسی و دیگران نمی توان ترسیم کرد. در اصطلاح عمومی و رایج، تلویحاً مجموعه بزرگی از سیاستگذاران، رهبران سازمانها، و رهبران عقیدتی، به انضمام انواع و اقسام مشاوران و کارشناسان، اعم از سطوح ملی و محلی، را در بر می گیرد. به دلیل همین مصداق ضمنی است که نخبگان سیاسی معادل با یک طبقه سیاسی گرفته می شوند و این دو اصطلاح را هم معمولاً مترادف به یکدیگر به کار می برند. مثلاً، حدود یک ←

← چون مشروعیت حکومتها در آغاز کم است، دموکراسیهای جدید نیز به سختی می توانند تصمیمهای بسیار جدی در مورد سیاستهای ضروری بگیرند. دست اندرکاران اصلی امور اقتصادی و نظامی ممکن است با مصونیتی که دارند اقتدار حکومت را مورد اعتراض قرار دهند و دولت را عملاً فاقد قدرت لازم برای برآوردن خواستههای مردم سازند. به آسانی می توان فهمید که چرا در این قبیل نظامها، کسانی که به قدرت می رسند می توانند منافع شخصی خود را تا آخرین قطره از نظام بیرون بکشند، و جریان پر شتابی از فساد و خشونت شدید به حرکت اندازند که سرانجام آن سقوط دموکراسی است. جای تعجب نیست که اکثر تلاشهای مربوط به نهادینه کردن دموکراسی در نظامهای پس از انقلاب یا پس از کودتا، یا در کشور های تازه استقلال یافته ناکام مانده اند. موفقیت "انقلاب امریکا" امری است برآستی استثنایی.

برای توفیق دموکراسی در دراز مدت، بدیل دیگری در برابر ثبات و پیشرفت اقتصادی وجود ندارد. اگر حکومتهای جدید دست به آن نوع تغییراتی که بر پایه اقتصاد بازار قرار دارند و محرک رشد اقتصادی نزنند، حداکثر محکوم به آن خواهند بود که عمری را لنگ لنگان با مشروعیتی سست سر کنند. توفیق نظامهای جدید غالباً در گرو میثاق یا ائتلاف سیاسی میان احزاب و گروههای متعدد است. شرط دیگر همانا وحدت نظر گسترده در میان گروههای تجاری، کارگری، و سیاسی در امور اجتماعی و اقتصادی برای سهمیم شدن در فداکاریهای لازم در راه رشد و پایداری است. ایجاد این قبیل تغییرات اکثراً عملی نبوده است.

***

← میلیون نفر از "نومنکلاتورا" (خبرگان) که برگزیده شدند تا تصدی مناصب عالی حزب- دولت را در اتحاد شوروی بر عهده بگیرند مدت‌های مدیدی نخبگان سیاسی یا طبقه سیاسی این کشور بشمار می آمدند.

اما محققان معمولاً معنای محدودتری از این واژه در مورد استعمال آن برای کشوری واحد مراد می کنند. غرض از کاربرد این واژه اشاره به چند صد یا چند هزار نفری است که متصدی بالاترین مقامات در بزرگ ترین یا در غیر این صورت غنی ترین نهاد ها، سازمانها، انجمنهای داوطلبانه و نهضت‌های سیاسی از نظر منابع هستند. بر همین مبنا بود که تحقیق منظم و روشمندی در باره نخبگان سیاسی ایالات متحد در اوایل دهه ۱۹۸۰ حدود ۶۰۰۰ تن را مشخصاً نام برد که تقریباً حدود ۷۰۰۰ فقره از سمت‌های عالی نهاد هایی که در مجموع بر بیش از نیمی از منابع این کشور نظارت داشتند در اختیار شان بود.

نخبگان سیاسی را می توان با روشهای غیر از استناد صرف به سمت یا مقامشان نیز شناسایی کرد. یک روش این است که از محارم سیاسی به دقت حساب شده بخواهیم که متنفذ ترین اشخاص در حساس ترین بخشهای جامعه را نام ببرند. مسلماً، کسانی که بیش از همه نامشان ذکر شود مشهور ترین افراد، سوای سمت سیاسیشان، از حیث اهمیت و نفوذ در جامعه اند و نخبگان سیاسی بشمار می آیند. با یک روش دیگر به بررسی این مساله می پردازیم که چه کسانی عملاً در تصمیم گیری سیاسی در حوزه های خاص سیاست مشارکت دارند و از این اطلاعات برای مشخص کردن قدرتمندترین و متنفذترین اشخاص استفاده می کنیم. در روش سوم، شبکه های تصمیم گیری و قدرت را که محاط و مشرف بر حوزه های

سیاست هستند ترسیم می کنیم؛ اعضای این شبکه ها همان نخبگان سیاسیند.

هیچ یک از روشهای شناسایی نخبگان سیاسی مصون از لغزش و خطا نیست. تصمیم گیری سیاسی امری است پیچیده و غالباً محرمانه. علاوه بر این، توافقه‌های مربوط به کنار گذاشتن بعضی از مسایل (غیرتصمیمها) نیز ممکن است همان قدر مهم باشند که تصمیمهای واقعی، اما تشخیص آنها بمراتب دشوارتر است. در پژوهشهای مربوط به نخبگان سیاسی بیش از پیش هر سه روش را به کار می برند، به این امید که با استفاده از مزایای هر روش فهرست جامعی به دست دهند.

تحلیلگران، زمینه اجتماعی و نیرخ جمعیتی نخبگان سیاسی را بدقت بررسی می کنند: سن و جنس، خاستگاههای خانوادگی و طبقاتی، تحصیلات، شغل و حرفه، و همچنین وابستگیهای مذهبی، قومی، منطقه ای و سایر پیوند های آنان را. در نظامهای سیاسی اقتدارگرا، اجرای تحقیقات مفصل مبسوط در باره نگرشها و اعمال نخبگان کار دشواری است. در این قبیل موارد، معلومات عمومی در مورد شرح حال نخبگان سیاسی شاید تنها منبع اطلاعات موجود در باره آنها باشد.

استخدام و نمایندگی نخبگان

یکی از هدفهای محققان، تعیین باز یا بسته بودن نحوه استخدام نخبگان است. این کار بر پایه این فرض صورت می گیرد که گردش مداوم اشخاص از مشاغل عادی به مناصب عالی و برعکس شرط لازم برابری سیاسی و در نتیجه پایداری سیاسی است. هدف دوم این است که جهت گیریهای تصمیمات و اقدامات نخبگان را به سود گروهها و طبقاتی از مردم که نخبگان از میان آنها برخاسته اند آشکار کنند. به عنوان مثال، جامعه شناس امریکایی، چارلز رایت میلز، در یک پژوهش ←

معروف در باره "نخبگان قدرت" در امریکا نشان داد که رهبران اقتصادی، سیاسی، و نظامی جامعه امریکایی در دو سده نوزدهم و بیستم اکثراً از یک قشر اجتماعی کوچک و ثروتمند بودند. استدلال میلز این بود که سیاستها و تصمیمهای این رهبران به شکل حساب شده به سود همان قشر بود.

پژوهشهایی نظیر همین بررسی میلز در بسیاری از کشورها اجرا شده اند و معمولاً نیز الگوی تحریف شده مشابهی در زمینه استفاده نخبگان یافته اند. طرفداران دموکراسی بیشتر، با استناد به این قبیل یافته ها، می گویند که ترکیب اجتماعی نخبگان سیاسی باید آینه تمام نماتر انواع و اقسام قشرهای رأی دهنده باشد. اما مساله بر همین سادگی نیست. این امکان هست که اقلیتهای قومی و نژادی که سخت مورد تبعیضند یا زنان، که از دیر باز به جایگاه درجه دوم در جامعه احاله شده اند، بتوانند فقط به برکت نخبگانی که خود دچار همان محرومیتها بوده اند عملاً نماینده داشته باشند. از سوی دیگر، کسانی که ناظر دقیق ترند های نخبگانند غالباً متوجه می شوند که اولویتهای سیاسی و سایر اقدامات نخبگان پیش از هر چیز حاصل تقسیم نیازها و معضلات سیاسی و سازمانی جاری است. اجمالاً این که نخبگان برای ادامه حیات خود همان کاری را می کنند که باید بکنند. اگر چنین است، پس نیمرخهای اجتماعی نخبگان سیاسی بیشتر حاکی از شدت نابرابریهای سیاسی و اجتماعی در جوامع اند نه این که نخبگان تا چه حد نماینده موثر طبقات و قشرهای مختلف مردمند.

در هر صورت به نظر می رسد که در عرصه مطالعات سیاست دموکراتیک، روزی با انواع نخبگان سیاسی، خصوصاً نخبگان عالم سیاست و حکومت روبرو خواهیم شد که از حیث طبقه و قشر اجتماعی بیشتر شبیه به طبقات و قشرهای

عامه مردمند. ضرورت برخورداری از حمایت مردم، فرونشاندن نارضایتهای نخواستہ، و فرا خواندن رهبران جنبشهایی که آن نارضایتهای را سازماندهی می کنند به جمع نخبگان سیاسی موجود، به اضافه گردش منظم انتخابات، بتدریج موجب کاهش تفاوت میان نخبگان سیاسی و دیگران می شود. حضور زنان در مجامع سیاسی نمایندگی و اجرایی، و همچنین در برخی دیگر از عرصه های خاص نخبگان، عملاً در همه دموکراسیها بارزترین مصداق این روند دراز مدت است. قراین چنین حکم می کنند که دموکراسی درست و استوار خصلت بسته و محرمانه نخبگان سیاسی را، که معمولاً در آغاز حیات دموکراسی بر آن مستولی می شود، به نحوی بی امان فرسوده و زایل می کند.

تصمیم گیری و تعامل نخبگان

به علت نقشی که نخبگان سیاسی در اتخاذ تصمیمها و در تاثیرگذاری بر آنها دارند، نگرش هایشان در مورد مسایل مربوط به سیاست نیز عوامل تعیین کننده پیامد های سیاسی بشمار می آیند. در نتیجه، بخش عمده تلاش روزنامه نگاران و پژوهشگران صرف پی گرفتن اولویتهای نخبگان در زمینه سیاست می شود. در مقایسه با افکار عمومی، معلوم شده است که نگرشهای گروههای مختلف نخبگان در مورد انواع وسیع تری از مسایل تضاد بیشتری با هم دارند، در حالی که نگرشهای هر گروه منسجم تر و همبستگی منطقی آنها بیشتر است، دوام و پایداریشان طی زمان بیشتر می شود، و وابستگی به حزب و مواضعی که حزب در زمینه خط مشی می گیرد در تشکیل آنها موثرتر است. اما یک مشکل این است که فشارهای تشکیلاتی و مردمی غالباً نخبگان سیاسی را وامی دارند به این که گفتار و عملشان یکی نباشد. نخبگان سیاسی، با آگاهی ←

← از این امر، معمولاً یا دو پهلو اظهار نظر می کنند یا سیاستهای اعلام شده دولتها و احزابی را که وابسته به آنها یا عضو شانند طوطی وار تکرار می کنند. افکار و هدفهای اصلی و واقعی آنها گنگ و ناگفته می ماند. به همین دلیل است که پیش بینی اعمال نخبگان بر مبنای اظهار نظر هایشان همیشه خطرناک است.

شیوه های مختلف تعامل میان نخبگان سیاسی ممکن است مشوق یا مانع دموکراسی شوند. خصوصاً به نظر می رسد که دموکراسی پایدار تا حدی به نهادینه کردن آن شیوه تعامل میان نخبگان بستگی داشته باشد که ویژگیش جانبداری متعادل و خویشتن دارانه و تلقی سیاست به منزله "مذاکره" است نه "جنگ". این نوع تعامل مستلزم اتفاق نظر نخبگان در مورد شیوه های عمل و ارزشهای دموکراتیک، همراه با مجموعه ضوابط رفتاری ضمنی و در عین حال عمومی است که بر مساعدت و همکاری ارج می نهند. با این وصف، مشاجرات روزمره در باره سیاست و خط مشی و رقابت بر سر قدرت، ناگزیر این شیوه تعامل را در پرده ابهام یا بکلی در پرده نگه می دارند. بعلاوه، اعمال ارزشها، و ضوابطی که نخبگان بر پایه آنها به توافق می رسند همواره در حال اصلاح و تعدیلند. بنابراین، مشاهده و بررسی شیوه اصلی تعامل میان نخبگان سیاسی در دموکراسی های پایدار کار دشواری است. تحلیلگران معمولاً باید با مشاهده میزان خویشتن داری نسبی نخبگان در منازعاتشان، با توجه به همکاریهایی که به قصد خودداری یا جلوگیری از مسایل جنجالی صورت می گیرند، و با در نظر گرفتن اقدامات پلیسی در داخل برای تنبیه یا اخراج اشخاصی که "قواعد بازی" را علناً نقض می کنند، پی به شیوه تعامل نخبگان برند. شاید بهترین تعبیر از رسواییها و افشاگریهای بزرگی چون قضیه "واترگیت" که در

۱۹۷۴ به ریاست جمهوری ریچارد م. نیکسون در ایالات متحد پایان داد یا افشاگریها و پیگرد هایی که در اوایل دهه ۱۹۰۰ منجر به سقوط بخش نسبتاً بزرگی از نخبگان سیاسی ایتالیا شد، همانا اقدامات پلیسی نخبگان و بازیهای زیرکانه ای باشند که به قصد تأیید دوباره و تقویت قواعد بازی سیاست دموکراتیک صورت می گیرند.

درجات همبستگی

موضوع دیگری که ارتباط نزدیکی با شیوه تعامل نخبگان سیاسی دارد میزان همبستگی آنها در دموکراسیهای پایدار است. الگوهای متعددی عرضه شده اند. الگوی کثرت گرایانه حاکی از همبستگی سست و ضعیف است، به این ترتیب که هر گروه از نخبگان مجزا متمایز است و پایگاهی محدود دارد و قدرت و نفوذش منحصر به موضوعهایی است که بیش از هر چیز به حامیان یا رأی دهندگانش مربوط می شوند. در الگوی نخبگان قدرت این نکات عمده و برجسته می شوند: همسانی منافع نهادهای اقتصادی، سیاسی، و نظامی؛ خاستگاهها و نگرشهای اجتماعی مشابه کسانی که زمام امور آن نهادها را به دست دارند؛ و اختلاط اجتماعی موجود میان آن سردمداران که موجب برقراری سلطه آنها بر سایر نخبگان پراکنده می شود. در الگوی طبقاتی بر انتخاب نخبگان از طبقات مالک، ارتباطات خانوادگی و سایر ارتباطات اجتماعی گسترده آنها، و استفاده از قدرت در خدمت منافع طبقه حاکم در جوامع سرمایه داری تأکید می شود.

مطالعات مربوط به شبکه روابط میان نخبگان سیاسی در دموکراسیهای چون ایالات متحد، استرالیا و آلمان غربی نشان می دهند که ترکیبی از الگوها در این دموکراسیها وجود دارند. نخبگان در درون حلقه های نفوذ متداخل، غیررسمی، ←

پایبندی نخبگان به ارزشها و باورهای دموکراتیک و فرهنگ سیاسی کلی است. در الگوی شبکه روابط، اهمیت عمده به دستیابی مشترک نخبگان به تصمیم گیری داده می شود و به طور ضمنی نشان داده می شود که همین دستیابی مشترک موجب می گردد که اکثر نخبگان یا همه آنها کردارها و ارزشهایی را که مأوای اصلی همین اختیار آنها در تصمیم گیریها هستند ادامه و بسا گسترش دهند. اگر توافق و تسهیم قدرت در میان نخبگان یک ویژگی اصلی همه دموکراسیهای پایدار باشد، به نظر می رسد که همه دموکراسیها خصلت ناگزیر "نخبه گرا" دارند.

- برگرفته از دایرة المعارف دموکراسی،
- تلخیص و تفسیر از ه. تاج

این سلسله ادامه دارد

انعطاف پذیر، و در عین حال همبسته و منسجمی کار می کنند که بر اساس مسایل و نهادهای مختلف پدید می آیند. در درون این حلقه ها است که مردم نیز وارد تبادلهای مکرر، و غالباً غیرمستقیم، در مورد مسایل و مقاصد خط مشیهای همگانی می شوند. این نظام همبستگی فراوانی ایجاد می کند بی آن که هیچ گروه یا مجموعه ای از رهبران بر دیگری برتری داشته باشد. در عوض، یک حلقه نفوذ اصلی وجود دارد که مرکب از صدها تن از صاحبان برترین مقامها در مهم ترین نهادها و سازمانها است. این حلقه بر بسیاری از حلقه های کوچک تر و از نظر موضوعی خاص تر اشراف دارد و موجب همبستگی میان آنها می شود. به این ترتیب به نظر می رسد که نخبگان سیاسی در دموکراسیهای پایدار از همبستگی فراوانی برخوردار باشند. همان طور که در الگوی نخبگان قدرت و الگوی طبقاتی چنین است. انعطاف پذیری روابطشان، تنوعشان از نظر زمینه های اجتماعی، و تضادهایی که در افکار و اعمالشان در مورد مسایل بروز می کنند، بیشتر منطبق با الگوی کثرت گرایانه است.

الگوهای متعدد همبستگی میان نخبگان سیاسی موجب تفسیرهای مختلفی از رابطه نخبگان و توده مردم در دموکراسیها می شود. الگو نخبگان قدرت و الگوی طبقاتی وجود وفاق در جمع نخبگان را کم اهمیت نشان می دهند تا شیوه های فریبکارانه و زورگویانه ای را که چند گروه نخبه اصلی با اتکا به آنها موجب تداوم برتری خود و برتری طبقاتی خود می شوند مهم تر جلوه دهند. بنابراین، یال و کوپال دموکراسی جز ظاهری دلفریب برای نخبگان قدرت یا سلطه طبقاتی نیست. در الگوی کثرت گرایانه بیشتر متوجه وجود وفاق و توافقیهای صلح آمیزی می شویم که حاصل برقراری توازن کلی قدرت میان گروههای مختلف نخبگان و

اغیزه

ملا نصر الدین له سختی ستونزی سره مخامخ شو. یوه اندیوال ورته وویل: «خلوینت ورخی د جامع په جومات کي لمونځ وکړه! انشاالله له ستونزی به خلاص شی.»

ده همداسي وکړل خو ګټه یې و نه کړه. یوه ورځ یې نابیره د لارې په سر په یوه برېنډ جومات کي لمونځ وکړ او سبا ته له ستونزی خلاص شو. په ګرندیو ګامونو جامع جومات ته ورغی او په غوسه ناکه ژبه یې ورته وویل: «ته نه شرمیرې چې په دومره ستر والی او ډب و ډوب برسېره د یوه برېنډ جومات په اندازه هم وړتیا او اغیزه نه لری؟!»

له «دملانصرالدین کچکول» مجموعه څخه

Antimatter ضد ماده...

اضداد و رازهای پنهانش در ساختار جهان هستی

راز درون پرده چه داند فلک؟ خموش
ای مدعی نزاع تو با پرده دار چیست

حافظ

ذره کاندترین ارض و سماست
جنس خود را هر یکی چون کهرباست

مولانا

وجود ضدالکترون ها بوسیله پل دیراک در
اواخر ۱۹۲۰ پیش بینی شد..

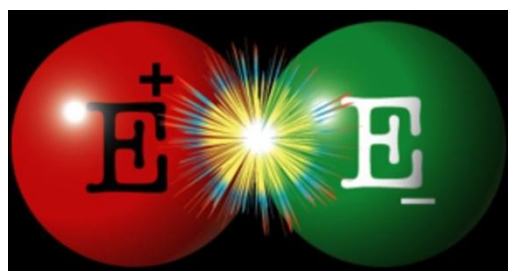
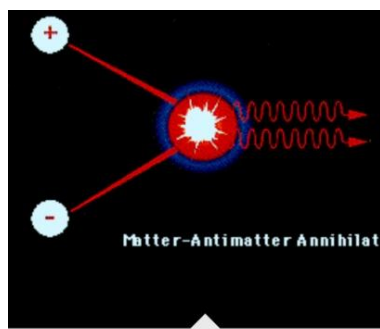
عالم قابل دید ما به تقریب بسیار زیادی کاملا
از ماده تشکیل شده است ، و خیلی کم ضد ماده از
ابتدای بیگ- بنگ که عالم بوجود آمده امکانا وجود
دارد.

وقتی یک ضد ماده با ماده مربوط خودش تلاقی
کند. مثلا وقتی یک پوزیترون یک الکترون را
دیدار کند! هر دو نابود می شوند، و جرم حالت
سکون آنها با توجه به معادله معروف انشتن
 $E=mc^2$ تبدیل به انرژی می شود.

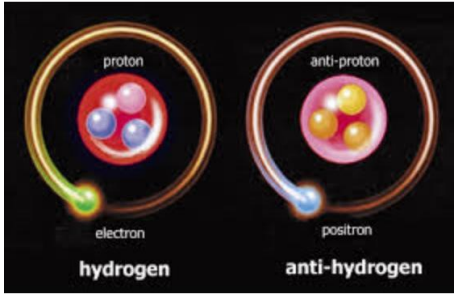
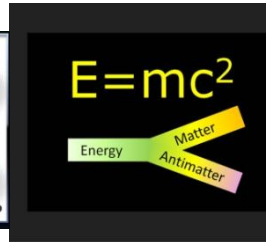
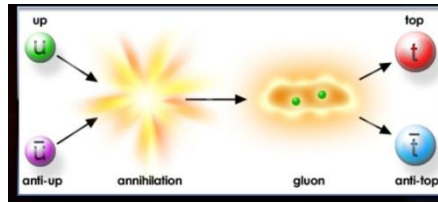
با انرژی حاصله از اضداد بشر می تواند سالها
در قعر آسمانها به سفرهای تحقیقی و تجسسی
بپردازد. تا آینده چه پیش آورد!

ضد ماده

فرمی از ماده که در آن هر ذره دارای یک
دسته از مشخصات مخالف (مانند شارژ
الکتریک) نسبت به همتای خود در دنیای روزانه
دارد. مثال کلاسیک یک ضد ذره یا antiparticle
یک ضد الکترون است که ذره ماده پوزیترون
است که دارای همان جرم الکترون ولی با شارژ
مثبت به جای شارژ منفی می باشد.

شارژ شده می بوده است. حدود نه اتم ضد هیدروژن در این اولین تجربه ساخته شد. هرکدام از آنها حدود ۴۰ بیلیونیم یک ثانیه دوام داشتند، قبل از این که با ماده عادی برخورد و نابود شوند ضدماده مانند ماده از ذراتی به نام ضد ذره تشکیل شده است که با ذرات معمولی فرق دارند. در ضد

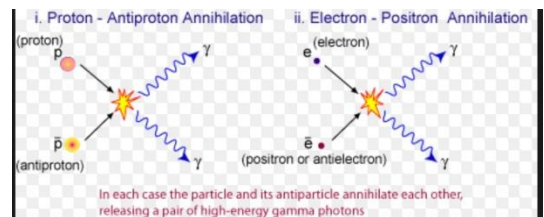
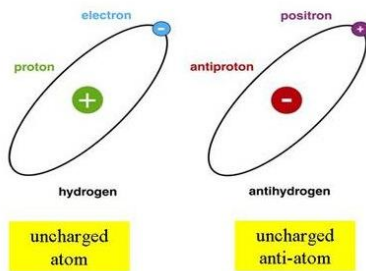

Quarks		Anti-quarks	
u	d	u	d
t	b	t	b
s	c	s	c
Leptons		Anti-leptons	
e	ν _e	e	ν _e
μ	ν _μ	μ	ν _μ
τ	ν _τ	τ	ν _τ

ضد ذرات هم می تواند در چرخش برعکس این جریان بوجود آیند. این جریان بطور طبیعی در فعل و انفعالات انرژی بسیار بالا در اشعه های سماوی و همینطور در تجارب انرژی بسیار بالای شتاب دهندگان روی زمین اتفاق می افتد. از آنجایی که دنیای ما بطور نسبتا کامل از ماده درست شده است، هر ضدماده تولید شده بدین نحو، بزودی با یک ذره ضد خود برخورد کرده و هر دو نابود می شوند.

ماده بار هسته منفی و بار ذرات مداری مثبت است که در واقع معکوس ماده است.

Matter and Antimatter Atoms

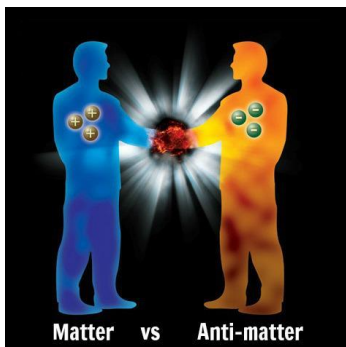

وقتی ماده با ضد خود برخورد کند هر دو در دم تبدیل به انرژی شده و نابود می گردند.

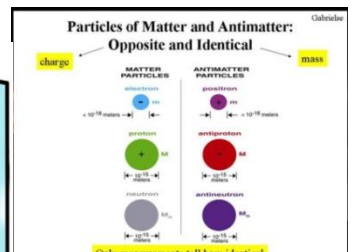
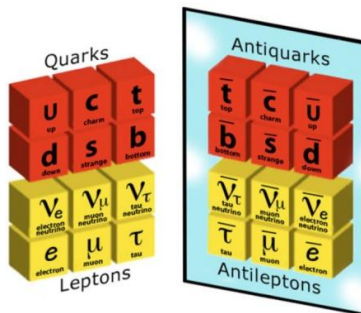
حالا روشن شده است که برای تمام ذرات ماده ضد ماده آنها یافت می شود چون ضد پروتونها antiprotons، ضد نوترونها - antineutron و غیره

ضد ضد را بود وهستی کی دهد
بلک از او بگریزد و بیرون جهد

استیفن هوکینگ دانشمند معروف انگلیس در کتاب خود بنام 'a brief history of time' شوخی علمی جالبی دارد. او می گوید:

مواظب باشید با ضد ماده خود دست ندهید که هر دو در دم انرژی و نابود می شوید. ↙

در سپتامبر ۱۹۹۵ یک تیم تحقیق کننده در CERN برای اولین مرتبه موفق در ساختن کامل ضد اتم های (هیدروژن، ساده ترین عنصر) شدند، که در آن یک ضد پروتون شارژ شده بطور منفی همراه شده با یک ضد الکترون بطور مثبت

از مولانا بشنویم:

تصاویر از NASA و تلسکوپ فضایی Hubble می باشد.

چون بسی ابلیس آدم روی هست

پس بهردستی نشاید داد دست!

(نبولای عقرب در حقیقت باقیمانده یک سوپرنوا در حدود ۶۵۰۰ سال نوری از ما است). «سوپرنوا یک انفجار بسیار شدید و قاهرانه ای است که در آن پاره ای از ستارگان به زندگانشان خاتمه می دهند»

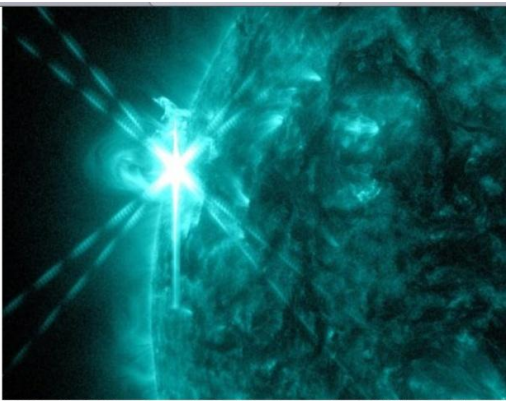
یک کوه ضد ماده درست مثل یک کوه ماده می ماند، ولی اگر یک قطعه کوچک ماده نزدیک کوه ضد ماده شود قسمت اعظم آن را منفجر و نابود می کند.

۲- در تولد ستارگان جدید قابلیت مطالعه ضد ماده بمراتب پر ثمرتر می باشد. تا حالت معمولی آن.

ظن زیاد است که چرا عالم قابل مشاهده ما در تقریب کامل از ماده درست شده است. این بی تشابهی یا asymmetry ماده و ضد ماده در دنیای قابل دید ما یکی از مسائل لاینحل در فیزیک است.

در هر حال، قوانین فیزیک درست همانطوری که برای ماده عمل می کند برای ضد ماده هم عمل می نماید.

دانش آینده در پیشرفت تولید انرژی مسافرت با سفینه های فضایی Star Trek در داستانهای افسانه ای Science Fictions را در بین سیارات و ستارگان هرچه بیشتر به حقیقت نزدیک می کند. با مصرف حدود چند کیلوگرم ضد ماده سفینه های فضایی می توانند سالها در فضای لایتناهی در بین ستارگان به سیر و سیاحت مشغول باشند!

2013 Solar Flare This image shows a mid-size solar flare that peaked May 3, 2013. It's been colorized teal. NASA/SDO/AIA

In the surge of energy of solar flares, physicists have now detected antimatter particles streaming away from the sun.

۳

۳- در این تصویر که نشان دهنده انرژی تابش های خورشیدی است فیزیکدانان حالا ذرات ضد ماده را کشف کرده اند که از خورشید بطور خروشان در حال جهش می باشند.

Scientists race to prove existence of 'Star Trek' antimatter

Scientists are developing a test for antigravity that could revolutionise the theory of physics and change the way we understand the universe

The birth of a star: the ability to observe antimatter means that we can begin to study the animal in captivity rather than document its destruction. Photo: SCIENCE PHOTO LIBRARY

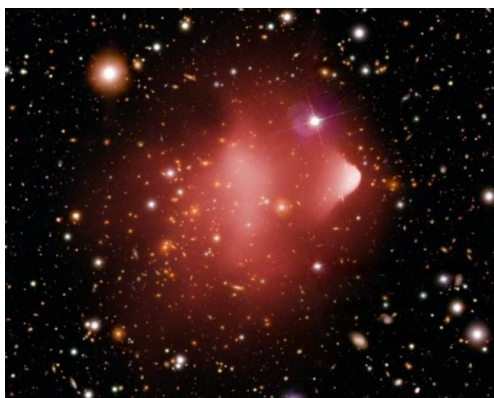

In this composite image of the Crab Nebula, matter and antimatter are propelled nearly to the speed of light by the Crab pulsar. The images came from NASA's Chandra X-ray Observatory and the Hubble Space Telescope.

۲

۱

۱- در این تصویر مرکب از Crab Nebula، ماده و ضد ماده با سرعتی نزدیک سرعت نور از آن در جهش می باشند.

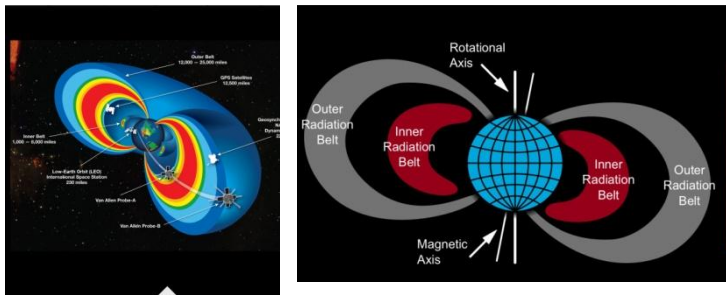
۴

از

فیزیکدانان حالا جواب قانع کننده ای دارند که ضدماده بوسیله میدان مغناطیسی زمین به دام افتاده است.

کمربندهای شارژ شده وان آلن Charged Van Allen belts ذرات آلفا را (ذرات آلفا در فیزیک از دو پروتون و دو نوترون تشکیل می شوند که در پیوند با هم مانند هسته هلیوم می باشند) در بالای اتمسفر در بر دارند (از اینرو حالا فیزیکدانان سماوی به کشف گنجینه ای از ضدماده مخفی شده در میدان مغناطیسی نایل شده اند، که چشم انداز های زیادی را، از جمله مسافرت های فضایی بین سیارات را برای ما ممکن می سازد.)

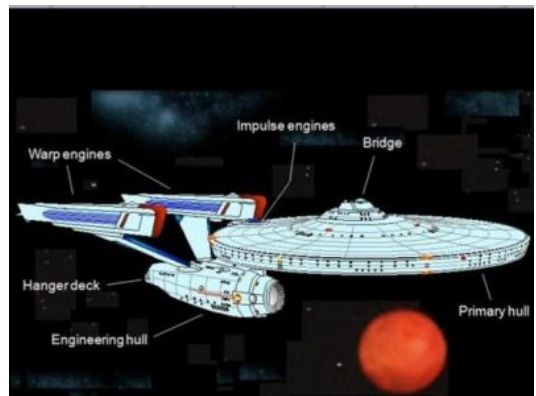
عکس- کمر بند وان آلن

متشابهها، باندهایی از ضدپروتون ها که همدیگر را در اثر قوای متقابل بهم نگه داشته اند آنجا وجود دارد- در هر حال، اثر به دام افتادگی نمی تواند ضدماده ها را از گزند ماده پیدا شده در اتمسفر حفظ کند- وقتی ضدماده در تماس با ماده بیاید آنرا از بین می برد. دستگاه اندازه گیر PAMELA می تواند کمربندهای وان آلن را ردیابی کند. این واکنشها تولید انرژی و ذرات شارژ شده می نماید که به ذرات به دام افتاده منتشر شده از خورشید اضافه می شود.

مشاهدات بوسیله پاملا یکی از مهمترین ماموریتها در این راستا می باشد و فوق العاده موفق آمیز بوده است. جستجو برای ضد ذرات درست مانند جستجو برای پیدا کردن یک سوزن در یک انبارگاه است! چون ذرات ماده معمولی انرژی کمتری در داخل میدان مغناطیسی خیلی فراوان تر هستند.

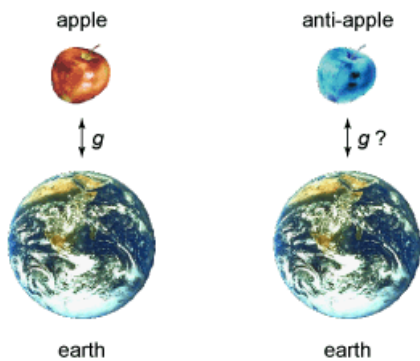
۴- در عکس The Bullet Cluster در تجربه کوبنده سرن جدید (New CERN LHC) در فاصله 3.8 بیلیون سال نوری از زمین نشان داده شده است. این مجموعه کهکشانی مورد استفاده برای تحقیق جهت وجود ضدماده باقیمانده از زمانهای اولیه است.

۵- عکس سفینه های فضایی

در راستای مقاله ای که اخیراً در سایت علمی انترنت گذاشته شده بود، بنظر می آید که در دهه های آینده فیزیک دانان پیشرفتهای بیشتری در معماری ضدماده داشته باشند... همینطور که ضدپروتونها شارژ می شوند، نشان داده می شود که آنها می توانند بواسطه میدانها مغناطیسی قوی بدام افتند- که کلید جلوگیری آنها از خراب شدن در لابراتوار است. این دانایی راهنما به یک سوال فریفتنی می شود که ذهن بسیاری را به خود معطوف کرد- از آنجایی که زمین خود نسبتاً دارای میدان مغناطیسی بزرگ و بسیار قوی می باشد می تواند ضدماده را بدام بیاندازد! از اینرو گویی ضدماده بیشتر از آنکه ما فکر می کردیم نزدیک خودمان است.

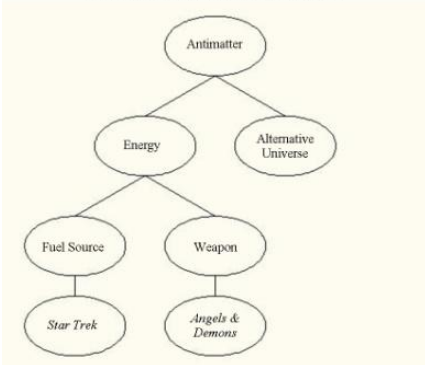
ضدماده را پیدا کرده اند که با آن تمام تئوری های فیزیک می تواند تغییر پیدا کند.

ضد جاذبه:

بدین ترتیب تئوری های جدید نشان خواهد داد که ضدماده می تواند میدان ضدجاذبه را خلق نماید که هر چیزی اطراف خودش را دفع کند، که در واقع می تواند برای پرواز هواپیماها بدون کوچکترین استفاده از هرگونه سوخت در مسافرت های فضایی مورد استفاده قرار گیرد.

Antimatter in Science Fiction

در این راستا حالا به بحث بیشتر در اطراف ضدماده می پردازیم:

خلقت عالم از ابتدا تا حال ... :

در لحظات و ثانیه های اولیه بعد از تولد عالم، فضا پر شده با ذرات بوده و بعد از ۳۰۰ هزار سال ستارگان و کهکشان ها شروع به تکامل کرده

این باندها در حدود چندین صدکیلومتر از سطح زمین قرار دارند. مفصل این داستان را می توانید در Letters Astrophysical Journal ملاحظه کنید.

از قرار این باند فراوان ترین منبع از ضد پروتونها نزدیک زمین است ... ضدپروتونهای به دام افتاده می توانند با واکنشهای مختلف در اتمسفر از بین بروند، بخصوص در ارتفاعات کم. بالای ارتفاعات چندین صد کیلومتر میزان این از دست رفتنها بطور قابل ملاحظه خیلی کمتر است، که اجازه انبار کردن ضدپروتونهای تولید شده را می دهد.

گذشته از حرکت سفینه های فضایی با سوخت بی پایان ضدماده در مسافرت به سیارات اطراف زمین مانند مارس و ژوپیتر. یکی دیگر از موارد استعمال ضدماده در معالجات سرطان است. ضد پروتونها نشان داده اند که نتایج بسیار خوبی در معالجه malignancies چون ایونهای ذرات آلفا دارند.

از اخبار دلی تلگراف The Telegraph مسابقه برای اثبات وجود Antimatter دانشمندان مشغول آزمایشی برای تئوری انقلابی ضد جاذبه در فیزیک می باشند که راه را در فهم ما از عالم تغییر می دهد

حالا دانشمندان به این باور هستند که آنها یک قدم نزدیکتر به شناخت بیشتر ضدماده در تئوری شده اند که قادر به حرکت بر ضدجاذبه می باشد.

فیزیکدانان در Cern با بکاربری یک فلاسک مغناطیسی بخصوص در مرکز فیزیک ذره ای اروپا اتمهای می توانند اتمهای ضد هیدروژن را تهیه و ذخیره نمایند.

تیم سرن به آهستگی شروع به بستن میدان مغناطیسی می کنند. در عین حال مشاهده می نمایند که آیا اتمها بالا می روند یا پائین می افتند. اگر اتمها بالا بروند بجای اینکه با قوه جاذبه پائین بیافتند، نشانه آنستکه آنها مشخصات جاذبه ای جدید

کاند، و در طی زمانی حدود چهارده میلیارد سال عالم بصورت منظره سماوی که ما امروز آنرا می شناسیم در می آید. ولی در اینجا یک مسئله مهم نهفته است و آن این که ما واقعا نبایستی اینجا باشیم، اعم از انسانها، ستارگان، سیارات و کهکشانها بایستی همه به صورت رؤیا باشند، و هیچی نبایستی وجود داشته باشد!

برحسب تئوری های فیزیکی، بیگ- بنگ بایستی ماده و ضد ماده را در مقادیر برابر تولید نماید. - ضدماده چون تصویر آینه ای ماده است، در حالی که همان اندازه را دارد ولی دارای مشخصات متقابل چون شارژ الکتریک است. - بخاطر تقابل در شارژ شان وقتی این دو چیز مخالف باهم تلاقی می کنند آنها کاملا یکدیگر را مضمحل می نمایند و نتیجه آن یک فلاش بسیار درخشان از نور است. از این قرار حقا در آغاز عالم تمام ماده و ضدماده تولیدی بایستی یکدیگر را از بین برده باشند، هیچی بغیر از یک شعله بسیار درخشان از این آتش بازی های سماوی از خود باقی نگذاشته باشد.

ما هرگز یک مقدار قابل ملاحظه ای از ضدماده در هیچ کجای عالم ندیده ایم، امکان دارد که ضد ستارگان، ضد کهکشانهایی کاملا ساخته شده از ضدماده در جایی باشند، آنها بایستی کاملا در تعادل باشند، زیرا هرگز در تماس با ماده در نیامده اند. در حقیقت اگر وقتی ما خود را نزدیک انسان جهان دیگری دیدیم اول بایستی مطمئن بشویم که آنها از ضدماده درست نشده باشند، و الا با دست دادن با هم هر دو در آن واحد نابود می شویم! از اینرو واضح بنظر می آید که ماده بیشتری باید در عالم باشد تا ضد ماده در تمام اطراف ما ماده وجود دارد ولی ضدماده ای در جایی مشاهده نمی کنیم، اما باید دید که چگونه این عدم تعادل اتفاق می افتد. اگر هر دوی این ذرات بطور مساوی خلق شده باشند؟

تاکنون هیچکس از این امر بطور قاطع واقف نیست، - ولی فیزیکدانان ذره ای فکرمی کنند که این اضافه ماده برای آن باقی مانده چون امکان

دارد که ضد ذرات درست به اندازه ذرات مادی متقابل خود نباشند. این مسئله ابتدا در اوایل دهه ۱۹۶۰ به وسیله دو دانشمند کشف شد و هر دو برنده جایزه نوبل شدند.

فیزیکدانان حالا فکر می کنند که کائون ها «kaons» امکانا عمر طولانی تری از ضد کائون ها داشته باشند، ولی هنوز مطمئن نیستند که این نظریه فتح نهایی ماده روی ضدماده باشد. برای تحقیق بیشتر این اسرار فیزیکدانان ذرات ضدماده را به واسطه اضمحلال ذرات از برخورد بهم در لایراتوارهای بزرگ تولید می کنند که شتاب دهندگان ذره ای نامیده می شوند. بدین ترتیب با خلق دوباره محیط عالم اولیه فیزیکدانان امیدوارند که درک نمایند که چرا ما حالا از این جریان ضد و نقیض جان سالم بدر بردیم. "گرفته شده از سایت علمی BBC".

حس کنجکاوی برای ضدماده در این دور زمانه که ما در حال کسب دانش هرچه بیشتر و سریع تر هستیم به ما این اعتماد را می دهد که می توانیم بسیاری از مهمترین چیزهای پیچیده در این عالم را بفهمیم ولی هنوز نمی توانیم جواب قانع کننده به خیلی سئوالات در بررسی دامنه دار روی موضوع ضدماده پیدا کنیم. - چه پیش خواهد آمد اگر یک گرام ماده با یک گرام ضدماده برخورد نماید؟ یا چرا یک فقدان قاطعی از وجود ضدماده در عالم است؟ در حالی که فیزیک پایه ای ما را به این اصل راهنمایی می کند که بایستی به مقادیر برابر از ماده و ضدماده در عالم وجود داشته باشد.

فکر می شود که ضدماده درست بمانند ماده معمولی باشد با این تفاوت که فقط شارژهای ذرات کاملا متضاد از آنچه است که انتظار برده می شد و مثلا الکترونها معمولی دارای شارژ منفی هستند ولی ضد الکترونها دارای شارژ مثبت می باشند و به پوزیترون شناخته می شوند. همچنین ضد پروتونها دارای شارژ منفی می باشند. ولی نوترونها همچنین خنثی neutral باقی می مانند. ✎

⌘ وقتی یک ضد ماده را با هر ذره مادی عادی دیگر ترکیب کنیم هر دو مقدار بسیار زیادی انرژی آزاد می کنند. - حاصل این انرژی دوفوتون گاما با انرژی بسیار بالایی باشد. یک کیلوگرم از ضد ماده در برخورد با یک کیلوگرم از ماده انفجاری برابر ۴۳ مگاتون تولید می نماید که چندین هزار برابر بمبهای هسته ای می باشد که در حال حاضر این یک خواب و خیال افسانه ای می باشد که بتوان این انرژی را تولید و آن را برای مسافرت های فضایی دور و دراز بجای انرژی هسته ای و یا قدرت سوخت فسیلی مهار و جانشین کرد. - یک ذره ضد ماده به وزن یک میلی گرام از ماده، انرژی بیشتر از دو تن سوخت را تولید می کند. ولی اگر ما در مثال بتوانیم مقدار ضد پروتون های بیشتر از پنج برابر میزان فعلی در لابراتوار در پنج سال آینده تولید نماییم و قادر باشیم آنها را ذخیره کنیم، شاید هنوز ۲۰۰۰۰۰ سال طول بکشد تا بتوانیم آن یک میلی گرام ضد ماده را تولید نماییم!

" گرفته شده از سایت انترنتی چارلی فروند ونیک موریس "

در ۱۹۳۰ پل دیراک Paul Dirac اولین توصیف تشریحی از الکترون را بیان کرد، که هم شامل مکانیک کوانتوم می شود و هم نسبیت خاص اینشتین را در برمی گیرد. معادله دیراک این مسئله را بسیار خوب تشریح کرد، درست بمانند معادله $X=4$ دوجواب یا دو ریشه $(X=2, X=-2)$ است، بهمین نحو معادله دیراک راه حل های دوگانه ای را پیش بینی می کرد که منجر به یک کشف شگفت آوری شد که ضد ذره الکترون بایستی وجود داشته باشد.

این ضد ذره antiparticle بایستی دارای همان جرم الکترون باشد ولی با شارژ الکتریکی و میدان مغناطیسی مخالف. در ۱۹۳۲ کارل آندرسن Carl Anderson در حالی که مسیرهای تولید شده به وسیله اشعه های سماوی را در یک محفظه ویژه امتحان می کرد مشاهده نمود که ذره ای شبیه مسیری، مانند یک الکترون را می ساخت، ولی انحناء مسیرش در ممان مغناطیسی نشان می داد که آن دارای شارژ مثبت می باشد. او این الکترون

با شارژ مثبت را پوزیترون نامید. حالا ما می دانیم که ذره ردیابی شده به وسیله آندرسن همان ضد الکترون پیش بینی شده بوسیله دیراک بوده است. در دهه ۱۹۵۰ فیزیکدانان در لابراتوار رادیاسیون لورنس با استفاده از شتاب دهنده بخصوص یک ضد پروتون تولید کردند، که یک ذره ای با همان جرم واسپین است که پروتون دارا می باشد ولی با شارژ منفی و ممان مخالف پروتون - برای تولید یک ضد پروتون Anti proton پروتونها بایستی با انرژی بسیار بالایی شتاب داده شوند و سپس به یک هدف حاوی پروتونهای دیگر کوبیده و متلاشی گردند. گهگاه انرژی حاصل شده از این برخورد شدید داغان کننده، تولید یک زوج پروتون، ضد پروتون علاوه بر دو پروتون اولیه می نماید. این نتیجه اعتبار قابل ملاحظه به این ایده را می دهد که برای هر ذره یک ذره متقابل وجود دارد.

یک ذره و ضد ذره اش وقتی با هم تلاقی می کنند هر دو متلاشی و مضمحل شده و از بین می روند. ولی انرژی جنبشی آنها به اضافه انرژی حالت سکون شان طبق فرمول اینشتین $E=mc^2$ تبدیل به ذرات دیگر می شود. مثلا وقتی یک الکترون و یک پوزیترون در حالت سکون با هم ترکیب و مضمحل شوند، دو اشعه گاما gamma ray. هر کدام با انرژی برابر ۱۱keV تولید می شود. این اشعه های گاما در دو جهت مخالف می روند زیرا هم انرژی و هم مومانتوم آنها بایستی بقا داشته باشند. وقتی یک پروتون و یک ضد پروتون در حالت سکون با هم مضمحل می شوند معمولا ذرات دیگری هم تولید می شود، ولی مجموع انرژی جنبشی به اضافه انرژی های حالت سکون این تولیدات در جمع دو برابر انرژی حالت سکون rest mass energy (۹۳۸ MeV x) می باشد. با توجه به اینکه از فاصله دور ماده و ضد ماده اصولا مشابه یکدیگر بنظر می آیند، ولی اصولا ضد ماده بسیار کمی در عالم ما وجود دارد.

نتیجه حاصل از این امر قسمتی بر اساس مشاهده فراوانی بسیار کمی از ضد ماده در اشعه های سماوی است، که ذراتی هستند که بطور ⌘

ملیون ضدماده در ثانیه تولید نماید. با فرض چنین خوشبینی در تبدیل ضد پروتون به ضدهیدروژن، حدود دویلیون سال طول می کشد تا ما بتوانیم ۱گرم ضد هیدروژن تولید نماییم. فاکتور دیگر در محدودیت تولید ضدماده ذخیره کردن آن است. هیچ راه شناخته شده مؤثری برای ذخیره و نگهداری آن نیست - پروژه آنتا توانسته اتمهای ضد هیدروژن را برای ۱۰ ثانیه از اضمحلال محفوظ نگهدارد- درست زمان لازمی است که بررسی سریعی روی رفتار آنها می شود.

لابراتوارهای سرن که ضد ماده را بطور منظم تولید می نمایند میگویند: اگر ما می توانستیم تمام ضد ماده که تاکنون در سرن تولید کرده ایم و آنها را با ماده مضمحل نماییم، می توانستیم انرژی کافی برای روشن کردن یک لامپ الکتریکی برای چند دقیقه داشته باشیم.

ضد ذرات در هر جای عالم که برخوردهای ذرات با انرژی بسیار بالا اتفاق افتد خلق می شوند، اشعه های سماوی در برخورد با اتمسفر زمین (و یا هر ماده دیگر در منظومه شمسی) مقادیر کمی از ضدماده در جتهای ذراتی تولید می نمایند، که آنها بلافاصله با تماس با ماده مجاور مضمحل می شوند. همینطور امکان دارد در نواحی ای مانند مرکز کهکشان راه شیری Milky Way Galaxy و کهکشانهای دیگر آنجا هایی که حوادث کیهانی انرژی تیک (در اساس بمانند واکنشهای جت هایی با سرعت نزدیک نور با ذرات بین ستاره ای می باشد) اتفاق می افتد.

بازده سوختی Fuel ضد ماده

در برخوردهای ماده - ضدماده که با انتشار فوتونهای اشعه گاما همراه است تمام ماده حالت سکون rest mass ذرات تبدیل به انرژی جنبشی می شوند- انرژی تبدیلی یک واحد جرم برابر است با ۹ برابر ۱۰ بتوان ۱۶ ژول برای هر کیلوگرم است که حدود ۱۰ به توان ۱۰ بزرگتر از انرژی شیمیایی است- (در مقایسه با TNT که می شود ۴,۲ مرتبه ۱۰ به توان ۱۶/ ژول در هر ۱kg

دایم بر روی ما از ماوراء فضا بارش دارند. تمام ضدماده موجود در اشعه های سماوی را می توان حاصل اضمحلال های رادیواکتیویته و واکنشهای هسته ای ماده در وضع بخصوص دانست. ما همچنین نشانه هایی از اضمحلال الکترون- پوزیترون، و یا پروتون- ضدپروتون که از حواشی کهکشانها و یا از جاهایی که دو کهکشان نزدیک یکدیگر باشند ندیده ایم. در نتیجه ما بر این باور می شویم که اصولاً تمام چیزهایی که ما در عالم می بینیم قاعدتاً از ماده ساخته شده و نه از ضدماده.

فیزیکدانان هسته ای با شتاب دادن ذرات با جرم کم تا سرعتی نزدیک سرعت نور، ذرات سنگین تری را از برخورد آنها و داغان شدن شان تولید می کنند. جرم / انرژی mass-energy ذرات برخوردی طبق فورمول انیشتین $E=MC^2$ تبدیل به جرم ذرات خلق شده جدید می شود. یکی از این متدها شامل پوزیترونها و الکترونها می باشد. در حالی که هر دو با هم در دو جهت مخالف شتاب می گیرند، سپس بهم کوبیده می شوند و از انرژی حاصله ذرات خیلی سنگین چون کوارتورها تولید می شود. همچنین از برخورد پروتون و ضد پروتون توانسته اند ششمین نوع کوارتز معروف به **بالا** یا **top** را پیدا کنند. این ذره بسیار سنگین و دارای جرم/انرژی mass/energy حدود 160000 MeV است که نزدیک جرم هسته اتم طلا می باشد.

اتمهای ضدهیدروژن anti hydrogen که شامل یک پوزیترون در گردش مداری یک ضد پروتون است، تصور می شود که در سال ۱۹۹۵ در لابراتوار بین المللی CERN در ژنو خلق شده باشد.

فیزیکدانان حالا در تحقیق برای تفاوتی بین اتمهای ماده و ضدماده هستند. این امر کمک بسیار در تایید و یا گنج کردن فهم ما از تقارن symmetry بین ماده و ضدماده را دارد.

با پیشرفتهای حاصله در وسائل و تکنیکها در سالهای جاری امید می رود که CERN بتواند تا ده

۴ کیلوگرم است. و حدود ۱۰ به توان ۴ بزرگتر از انرژی است که می توان امروزه بواسطه شکافت هسته ای تولید کرد (که مساوی با ۱,۵ ضرب در ۱۰ به توان ۱۳ ژول در هر کیلوگرم است). و حدود ۱۰ به توان ۲ بزرگتر است از بهترین گداخت هسته ای nuclear fusion (که برابر با ۳.۶ برابر ۱۰ به توان ۱۴ ژول برای هر کیلوگرم J/Kg) برای گداخت زنجیری پروتون پروتون می باشد- واکنش 1 Kg از ضدماده با 1 Kg از ماده می تواند با توجه به فورمول انشتن $E=MC^2$ energy برابر ۱,۸ ضرب در ۱۰ به توان ۱۷ ژول در کیلوگرم انرژی تولید نماید که تقریباً برابر ۴۳ مگا تن ماده انفجاری TNT می باشد- باید در نظر داشت که تمام انرژی حاصله از این اضمحلال نمی تواند مورد استفاده قرار گیرد، زیرا به اندازه ۵۰٪ انرژی تولیدی در واکنشهای بین ماده و ضدماده به وسیله نوترینوها neutrinos برده شده و فرار می کنند که در حقیقت از بین رفته است.

تولید یک ضدماده تنها فوق العاده مشکل است و احتیاج به شتاب دهندگان ذره ای و مصرف بسیار زیادی انرژی دارد- متدهای شناخته شده کنونی تولید ضدماده از انرژی همچنین بمیزان برابر ماده معمولی درست می کند، از اینرو از نظر تئوری این حد برابر نصف انرژی مصرفی می باشد که قاعدتاً تبدیل به ضدماده می شود.

در برابری با این پدیده وقتی ضدماده در برخورد با ماده معمولی مضمحل می شود انرژی برابر با دو برابر جرم ضد ماده آزاد می شود، از اینرو ذخیره انرژی در فرم ضدماده می تواند (از نظرتئوری) برابر ۱۰ نوناگرم nanograms در سال است و انتظار می رود که این مقدار به وسیله شتاب دهندگان جدید در CERN به میزان ۳ تا ۳۰ گرم در سال، بین سالهای ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۰ برسد. پاره ای از محققین ادعا دارند که با تکنولوژی

بهتر امکان دارد ضدماده را برای ۲۵ میلیون دلار برای هر گرم تهیه کرد- از قرار در سال ۲۰۰۴ میزان تولید سالیانه ضدماده در سرن چند پیکر و گرم به هزینه ۲۰ میلیون دلار بوده است. این بدان معنی می باشد که برای تولید ۱ گرم ضدماده، سرن احتیاج به هزینه ای برابر ۱۰۰ ها تریلیون دلار و ادامه کارخانه ضدماده برای ۱۰۰ بیلیون سال را دارد! ذخیره کردن ضدماده خود داستان مشکل دیگری است- زیرا ضدپروتونها دارای شارژ منفی می باشند و یکدیگر را دفع می کنند و از اینرو نمی توانند در یک حجم کوچک متمرکز شوند.

در هر حال انرژی در حدود چند گرم از ضد ماده کافی است یک سفینه فضایی بی سرنشین را حدود یک ماه به مارس برساند- ولی با سوخت معمولی این مسافت نزدیک یازده ماه بطول می انجامد- امید می رود که ضدماده بتواند بعنوان سوخت برای مسافرتها بین سیارات، و امکانا بین ستارگان مورد استفاده قرار گیرد- ولی همچنین ترسناک است که اگر هرگاه بشر دسترسی به این نیرو پیدا کند، خدای ناخواسته آن را در ساختمان سلاحهای ضدماده بکار برد.

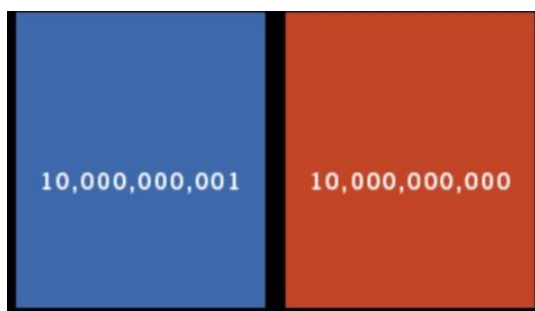
استفاده نظامی

بخاطر توان فوق العاده که ضدماده در تولید انرژی در برخورد با ماده معمولی دارد، آن خیلی مورد توجه در بکاربری اسلحه های مختلف می باشد- می توان آن را در کلاهک های مینیاتوری در اندازه سرسوزن بکاربرد و حتی در این اندازه قدرت تخریبی آن بیش از مدرن ترین سلاحهای هسته ای مدرن است. در هر حال این جریان هنوز در بررسی های مقدماتی است و خدا خواهد که کامل شود- اما در علوم افسانه ای و داستانهای آن خیلی از ضد ماده استفاده می شود.

ضد عالم Antiuniverse

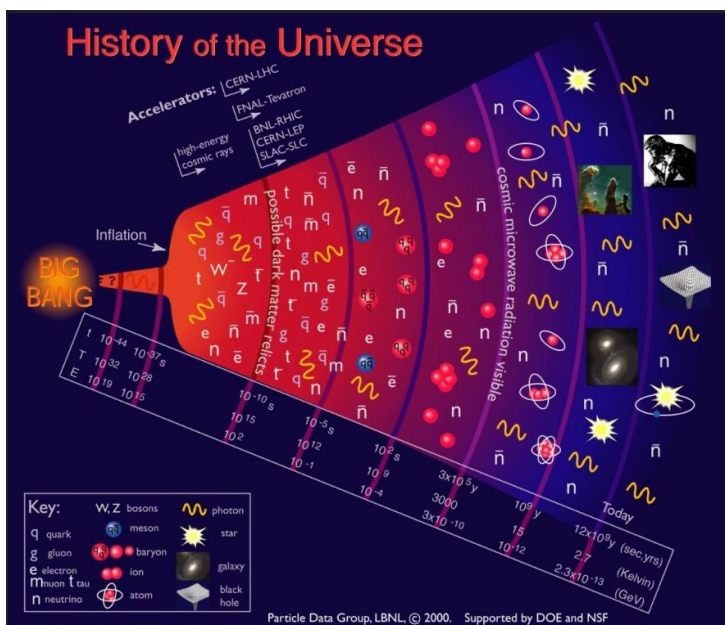
همانطور که قبلاً گفته شد برای هر نوع از ذرات بنیادی مانند الکترونها و پروتونها (و کوآرک ها که پروتون ها را می سازند) یک ضد ماده وجود دارد. جفت ذرات و ضد ذرات امکان دارد که طبق فرمول انشتن $E=MC^2$ از انرژی درست شده باشند. اگر یک ذره با ضد ذره خودش برخورد کند آنها هر دو با هم مضمحل شده و تولید انرژی می نمایند که امکان دارد بصورت ذرات جدید ظاهر شوند.

وقتی عالم بصورت وجود خود منفجر شده ، ماده و ضد ماده بطور مساوی خلق شده است. ولی در پاره ای از گمانه زنی ها در آغاز حیات عالم، یک غیر تعادلی جرمی اضافه ماده به ضد ماده به وجود آمده است. سپس ماده و ضد ماده با هم ترکیب و مضمحل شده و تولید آنچه را می کنند که حالا بنام **رادیاسیون زمینه ای سماوی** نامیده می شود. در هر حال فقط یک اضافه کمی از آن باقی مانده که عالم مادی که ماحالا می بینیم ساخته شده است. در واقع، امروز ما حدود دو میلیارد فوتون در عالم برای هر ذره پروتون مشاهده می کنیم، به طور متوسط در بیگ - بنگ برای هر یک میلیارد ضد ماده حدود یک میلیارد به اضافه یک ماده به وجود آمده است. (۱۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ ماده) .

پاره ای از دانشمندان فکر می کنند که قسمت هایی از عالم تماما از ماده باشد و قسمتهای دیگری تماما از ضد ماده درست شده باشد. بدیهی است که ما در قسمت مادی آن زندگی می کنیم و شاید هم بشود گفت که ما در عالمی با یک عدم تقارن ماده - ضد ماده **matter-antimatter asymmetry** زندگی می کنیم! در هر حال عالم بیشتر به سمت **⚡**

⚡عکس، تصویر شماتیکی از بیگ-بنگ و ذرات اولیه تا ساختار ستارگان و کهکشانها و در آخر زمین و انسان است. اگر عالم ضد ماده ای وجود داشته باشد! درست بهمین ساختار است، منتها با ضد ذرات.

دیراک خودش اولین کسی بود که وجود ضد ماده را در اشل نجومی پیش بینی می کرد و بعد با کشف پوزیترون (ضد الکترون)، ضد پروتون و ضد نوترون، حدس های زیادی در امکان وجود یک ضد عالم زده شد. این نظر در عین حال به واسطه اصول تقارنی **symmetry** قوت بیشتری گرفت. گاهی اینطور تصور می شود که عالم بایستی حاوی ماده و ضد ماده به میزان مساوی باشد. اگر احيانا منطقه ایزوله شده ای از ضد ماده در عالم باشد هیچ پایگاه زمینی مشاهداتی قادر به تشخیص آن نخواهد بود زیرا فوتونهای نور ضد ذرات خودشان می باشند، لذا تفاوتی ندارند که آنها از یک عالم مادی باشند و یا یک عالم ضد ماده.

حالا دانشمندان فکر می کنند که تقارن در ابتدای عالم در زمان شکسته شده باشد. مدل **استاندارد بیگ- بنگ** به ما می گوید که عالم در ابتدا حاوی مقادیر برابر ماده و ضد ماده بوده است. ولی بنظر می آید که بایستی ماده کمی بیش از ضد ماده تولید شده باشد.

ک ماده تمایل دارد تا ضدماده- و چرا چنین می باشد خود بایستی داستان پیچیده ای در خلقت عالم و انسان باشد.

پیغمبر اکرم فرمود من پروردگارم را به پروردگار خویش شناختم: **عرفت ربی بربی**

ذره ذره کاندترین ارض و سماست
جنس خود را هریکی چون کهرباست

که به ضد ها تتبین الاشیاء یعنی ، به ضد خود شان اشیاء پیدا و ظاهر و دانسته می شوند.

جمله اجزای جهان زان حکم پیش
جفت جفت و عاشقان جفت خویش
میل هر جزوی ز عالم جفت خواه
راست همچون کهربا و برگ کاه
میل اندر مرد و زن حق زان نهاد
تا بقا یابد جهان زاین اتحاد
میل هر جزوی بجزوی هم نهد
زاتحاد هر دو تولیدی زهد

در تهیه این نوشتار از چند سایت علمی انترنت و همچنین از کتاب J Barrow - J Silk بهره گیری شده است.

در این راستا مختصری هم در اطراف اضداد از نظر پدیده ها و جلوه های عالم هستی و معنویات حاکم بر آنها را از نظر عرفانی همراه با اشعار جاودانی از مولانا به بحث می آوریم. "نا گفته نماند که در این قسمت بیشتر بحث پدیده ها و جلوه های گوناگون عالم هستی از نظرتضادهای مادی و معنوی در مثال آورده شده است، وقتی درست توجه کنید هر چه شما در این عالم از نظر مادی و یا معنوی می بینید دارای یک پدیده ای در فرم متقابل خود را دارد چون: روشنایی و تاریکی، شب و روز، سرما و گرما، تلخی و شیرینی، مرده و زنده، سبزی و خشکی، زن و مرد؛ همچنین جفت بودن در تمام حیوانات و نباتات، نور و ظلمت، قطبهای متضاد مغناطیسی، شارژ مثبت و منفی در الکتریک. - گویی هم عالم معنی و هم عالم مادی هر دو از اضداد به وجود آمده اند- در این بحث فقط خداوند است که ضد ندارد. از اینرو است که گویند، خدا را باید بخدا شناخت- **عرفت ربی بربی!**

پس به ضد نور دانستی تو نور
ضد ضد را می نماید در صدور
نور حق را نیست ضدی در وجود
تا به ضد او را توان پیدا نمود
پس نهایتها به ضد پیدا شود
چونکه حق رانیست ضد پنهان شود
خداوند متعال در قرآن مجید در سوره یسین آیه
۳۵ می فرماید:

پاک و منزّه است خدایی که همه ممکنات عالم را جفت آفرید چه از نباتات و چه از نفوس و دیگر مخلوقات که شما از حقیقت آن آگاه نیستید.

ظهور جمله اشیاء به ضد است
ولی حق را نه ضداست و نه نداست

آیا می دانید که:

- ملکه الیزابت دوم مالک قانونی ۱/۶ بخش کره زمین است!

- ۴۶٪ امریکاییان عقیده دارند که جهان کمتر از ده هزار سال عمر دارد!

- ۴۶٪ امریکاییان بالغ توانایی خوانش درست برجسب دارو هایی که دکتران برای شان نسخه می دهند را ندارند!

- بیشتر از ۵۰٪ کارکنان ناسا (مرکز تحقیقات فضایی امریکا) از سواد کافی بهره ندارند؛ آنها بخاطر توانای های تخصصی که در حل مشکلات فوق العاده و آگاهی در امور فضایی دارند استخدام شده اند!

برگرفته از کتاب " ۱۲۲۷ واقعت"

د ښځي او نارينه په هکله

همزولوسره بازی وکم او مکتب ته ولاړه سم». د ښځي پزه او شوندي پرېکول، په بدو کي وادول، د خوانی عمر له مجبوریته د سپین ریري بوډا په غیږه کي خاوري کول خو «روا» او «حلالو» جرمنو په حساب کي شمېرل کېږي.

د ذکر شوو مثالونو څخه د مشت نمونه خروار په توگه یادونه وشوه. نوموړو مثالونو ته د ورته پېښو شمېرل که د یوې خوا د مظلومانو د بې وسې له لاسه امکان نه لري، له بلې خوا د دغو پېښو لیدل او اورېدل د هر انصاف او وجدان لرونکي انسان په وینه کي د ادرینالین (Adrenaline) او کورتیزول (Cortisole) په نوم کیمیاوي زراتو اندازه زیاتوي او لدې امله روغتیا ته زیان رسوي. نوڅکه د مثالو سلسله همدلته لنډوم او د لیکنې راتلونکي برخي ته ورتېرېږم.

دانساني ټولني اوسنی حالت ته په کتلو سره داسي ښکاري چې د اړه ماري، جگره ماري، سر پرېکونه، دار اچونه، تېری کول، لمنې ته بدنامي رسول او دیته ورته جنایات تر زیاته بریده د نارینه لخوا سرته رسېږي، او ښځه په عامه توگه د یاد شویو جنایاتو پرضد او سوله ایز ژوند په گټه دریځ غوره بولي. یاد شوي واقعیت ته د پام اړولو له مخي دا پوښتنه په سرکي راگرځي چې: آیا د نارینه په میراثي خټه کي د جنایاتو زني ورگډ سوي دي؟ د طب او بیولوژي علومو کارکونکي نوموړي پوښتنې ته د نه منفي ځواب ورکوي. داڅکه چې له یوملیارد کلونو را پدېخوا د زمان د بهیر له نابوونکي اغېزې څخه د خوندي پاته کېدو لپاره په ځینو ژونديو موجوداتو کي ښځینه او نارینه جنسونه رامینځته شول. د دې روان بیولوژیکي دستور له مخي د انساني نسل د دوام په سلسله کي ښځه او نارینه کاملاً مساوي لوبغاړي شمېرل کېږي. اوس په دې حقیقت څوک سترگي نشي پټولای چې د هر انسان د بدن مهندسي او معماري په حجره کي <

په دې وروستیو وختونو کي ټولنیزو رسنیو زموږ دخلکو په سرونو، زرونو او کورونو باندي دجگړې او له جگړې سره څرمه جنایاتو او غمونو څخه د پردې لرې کولو سربېره، دښځو په حق کي دداسي ظلمونو یادونه هم کوي چې دروانو جنایاتو دکتار په سرکي درېږي. دپلارواکه ټولني د فکري سسټم له لاسه زموږ دځینو میندو او خویندو دغم او عذاب پېټی دومره درانه شوي، چې له ژوندانه نه مرگ غوره بولي او ځانونه داوړونو په لمبو کي سوځي؛ یوه ځوانه مور پدې گناه کي دریم ماشوم ئې هم یوه نجلۍ وزېږېده، دکورنۍ دغړو لخوا ووژل شوه، یوه مور چې په نس پوري ماشوم ئې دناوره موقعیت له امله په روغتون کي د عملیاتو په مرسته وزېږېده، کورته تر راتلو وروسته لدې امله چې ډاکترانو به ئې لوڅ نس لیدلي وي، د اور په لمبو کي وسوځیدله. یوه بله نوې واده شوې ناوې پدې تور چې بکارت ئې نه درلود، دپطړولو په لمبو کباب شوه، د ښوونځي یوه زده کونکې نجلۍ چې د زورواکه قوماندان لخوا ئې د واده کولو وړاندیز نه ومنلی، دنوموړي قوماندان لخوا تښتول کېږي او په پاکه لمن ئې له تېري کولو وروسته ژوندانه ته خاتمه ورکوي. دمهاجرو په یوه داخلي کمپ کي یو پور وړي خپله شپږ کلنه لور، دجرگي د پرېکړو له مخي، دخوارلس کلونو په مهال پور ورکونکي ته ورسپاري. که دنوموړي مهال په پوره کېدو سره پور وړی خپل پور ادا کړ نو نجلۍ به بیرته دخپل پلار کورته ستنېږي، که نه نو د تل لپاره به د پور ورکونکي په واک کي پاته شي. د بي بي سي ژورنالیست، چې د پلار برسیره د جرگي د غړو ناشولته کرغېږني څېرې ئې هم راښودلې، د خېمې په اړخ کي، دغه سپورمین مخه، شین شالگۍ په اوږو خپور، حیرانه نجلۍ وپوښتله چې په واده کېدو خوشحاله یې؟ نجلۍ چې د ماشومتوب خواره ژوند تنده ئې لا نه وه ماته شوې، بي له ځنده په ځواب کي ورته وویل، چې «یا! زه غواړم د خپلو

د انساني تاريخ په دا يوه سرکي چي د توليدي وسايلو پرمختگ په هيڅ غوندي شمېرل کېده، نارينه به په بنکار، غلا او جگړو کي بشکېل وو. دوی به کله خالي او کله ډک لاسونه خپلو انګړو ته راستانه شول. حال دا چي بنځو به دانګړ شاوخوا کوچنيو کروندو د کرنې او کورنيو حيواناتو روزني په مرسته ثابت او ډاډه شاتته عوايد لاس ته راوړل. له بلي خوا ماشومانو ته، چي د اوس په شان د بنځي - ميره اړيکو د نشتوالي له امله د پلرونو پيژندنه گرانه وه، د ميندو لخوا مادي او معنوي نعمتونه برابرېدل او پدې توګه ئي د خپلو ميندو ملاتړ کاوه. د همدې املونو په برکت د ميندو فرمانونه چلېدل او يوه مور واکه ټولنه په پېنو درېدلې وه.

په طبيعت کي، چي انساني ټولنه د هغه يوه برخه ده، د ثبات او بدلون عناصر يو بل ته لاره خلاصه ساتي. د کرنې او مالدارۍ په څانګو کي د توليدي وسايلو د پرمختګ له امله نارينه پدې بريالي شول، چي د مالدارۍ رمو د روزلو او پراخه ځمکو د کرلو له لارو ثابت او له خپلو اړتياوو څخه پورته حاصلات ترلاسه کړي. حال دا چي بنځو د خپلو ماشومانو د ساتني او د انګړ شاخوا کارونو ته د پاملرني په خاطر نشوګولای د نارينه وو په شان له کور څخه د لرو پرتو څړ ځايونو او ځمکو په کارونو کي برخه واخلي. نو ځکه د دوی د کار حاصل د نارينه په پرتله ناڅيزه بڼه غوره کړه، چي لدې سره سم د بنځومقام او اهميت هم د کور د خدمتګارانو او مېنځو تر بريده راتيبت شول. د توليدي وسايلو د پرمختګ په همدې مهال کي خصوصي مالکيت راپيدا شو. د توليدي وسايلو مالکاتو د دغو وسايلو نه لرونکي کسان د مزدورانو او غلامانو په توګه په کارونو وګمارل او ددوی له اړتياوو څخه پورته حاصل ئي دځانونو په ګټه قبضه کړ او پلارواکه ټولنه ئي جوړه کړه.

د خصوصي مالکيت د مېنځته راتلو سره سم خپلو اولادنو ته د ملکيت د انتقال (ليږد) نه سرېدونکي مينه هم د مالکاتو په سرونو کي توده شوه. د اولاد لرلو ضروري عنصر بنځه ده. له همدې کبله ئي بنځي هم په کورونو کي راييساري او د خصوصي مالکيت په کتار کي راوستلې. په <

<دنده د هستي په نوم يوه انګړ کي سرته رسېږي. په هسته کي ۴۶ کروکوزومونه په ۲۳ جوړو کي ځای په ځای شوي دي. کروموزومونه چي عمدتاً د پروټينو او اي ډي اين (ADN) يا ډي اين اي (DNA) په نوم اوږدو مالکيولونو څخه جوړ شوي، د شمېر له مخي، د بنځي او نر حجري په هسته کي مساوي دي. د ۲۳ جوړو له جملې څخه يوه جوړه د جنسي کروموزوم په نوم يادېږي، چي په بنځه کي د اکس اکس (XX) او په نارينه کي د اکس واي (XY) په حروفو پېژندل شوي دي. مور او پلار هر يو خپل اولاد ته د خپلو جنسي کروموزومونو له جملې څخه يوازي يو کروموزوم ور انتقالوي. په دې توګه مور هميشه د اکس (X) کروموزوم او پلار د اکس (X) او يا هم د واي (Y) کروموزوم خپل اولاد ته ورليږي. که اولادو ته هم د مور او هم پلار د اکس (X) کروموزومونه وروليږل شي، دغه د اکس اکس (XX) کروموزومونو لرونکي اولاد جنس به نجلۍ وي. خو که د مور لخوا اکس او د پلار لخوا د واي (Y) جنسي کروموزومونه اولاد ته وليږل شي، د دغه اکس واي (XY) کروموزومونو لرونکي اولاد جنس به هلک وي. دا خبره د وراثتي علم د اوسنيو پرمختياوو له امله ثبوت ته اړتيا نه لري، چي د اولاد جنس کوم چي د پلرني اکس (X) يا واي (Y) جنسي کروموزومونو په برخه اخستني پوري اړه لري، په بشپړه توګه د چانس او تصادف کار دی. ځکه نو يوه مور د نجلۍ په زېږولو سره ملامتول يوه بيځايه او دعلم او حقيقت ضد خبره ده.

کوم شی چي په طبعي توګه انسان ته له مور او پلار نه د ميراثي ميخانيکيت له لاري ليږدول کېږي، هغه د جنس، څېرې او بدن ځانګړتياوي دي، چي د هغو له مخي نجلۍ يا هلک له يو بل څخه نه زياته او نه هم پاته ده. د دواړو د ژوندانه ټول پاته اړخونه د چاپيريال لخوا په دوی تپل کېږي. د بنځي او نارينه لپاره د ذلت او يا عزت ځايونه په نښه کول د دوی د ميراثي زيرمو له لارو څخه نه، بلکي په ټولنيز ژوند کي د برخه اخستني او په چاپيريال کي د دوی په هکله د فکرونو او باورونو له لاري څخه صورت مومي.

دې توگه بنځو ته نه د خپل تن او نه د خپل ژوند اختيار وړپاته شو.

خدای (ج) په وړاندي برابر مقام ولرو. پخوا چې بنځو د پلار په ميراث او ميره په انتخاب کي هيڅ برخه نه درلوده، د اسلام په لومړي سرکي ني د ميراث نيمه برخه او د ميره د انتخاب کامل حق ترلاسه کړ. دريغه دريغه چې د اسلام د پيغمبر له رحلت څخه وروسته د بنځو په هکله د گټور بدلون بهير ټکنی شو. آن تر دې چې زموږ د پارلمان لخوا د بنځو په وړاندي د زور زياتي له کارکولو څخه د مخنيوي قوانينو لاره، هغه هم په يوويشتمه پيړۍ کي، وتړل شوه. حال دا چې په دا نورو اديانو کي د توليدي وسايلو له پرمختگ او د زمان له اړتياوو سره سمون کول تر دا نن پوري دوام لري او ورسره څيرمه د بنځو ونډه هم په ټولنيزو هلو ځلو کي د نارينه وو سره د برابري په لور مخه کړېده.

بنځه په خپل نس او خپله غيږه کي د ماشوم خوندي ساتلو، لويولو، نازولو، علاج کولو، پوهولو او کورنۍ ته د کاليو، خوراک، څښاک برابرولو، کورته سروسامان ورکولو تاريخي تجربو د برکته د مينه پال او ژوندپال طبيعت خاونده ده. له بلي خوا بنځه د نارينه په پرتله د تند او تيز عقل په لرلو سره د پر ځايه پريکړو سترتوان هم لري. په سختو حالاتو کي د حل په هيله نسبت نارينه وو ته ډيري مشوري کوي. د ۱۷ مياشتو ماشومه نجلۍ تر پنځوسو کلماو پوري په ياد ساتلۍ شي، حال دا چې يو ماشوم هلک د عمر په څلورويشتمه مياشت کي دغه شمېر کلمات خپل ياد ته سپاري. ځيني کسان پدې باور دي، چې که بنځو ته د دولتونو مشرتوب ورپغاړه سي، نو په دې صورت کي به د ځمکي پر مخ د روانو جگړو، د بدمرغيو او کرکي ځايونه سوله، نېکمرغي، مينه او محبت ونيسي .

د راتلونکي ژوند د څرنګوالي بنسټ د عمر لومړنيو پنځو کلنو په ترڅ کي ايښودل کيږي. دا هغه مهال دی، چې په پراخه پيمانه د مور په غيږ کي تېرېږي. نو ځکه که د يوه ملت ټول ماشومان د بشري حقونو څخه برخمن (برخورداره) او د معاصري پوهني او روزني په رڼا کي روزل شويو ميندو په غيږ کي رالوی شي، دا به د نوموړي ملت لپاره د قارون له گنج نه پورته پانگه جوړه کړي. که د تاريخ پدې اوسني سر کي د توليدي وسايلو او قواوو حيرانونکي پرمختگ سره د پلار واکانو،

د دوی په هکله عقيدوي او باوري فکرونو هم بېشماره ظلمونه، تومتونه او نارواګاني روابلي او سپکي سپوري ئي ويلي دي. د ساتي په نوم د هندوانو عقيدوي سستم له امله به دميره د مري له سوځېدوسره يو ځای د هغه ميرمن هم ژوندی د اور لمبو ته ورپوري وهل کېدله او وژل کېدله. د تلموند (Talmund) (بابليون ته له کډه کېدومخکي تورات) په نامه د يهودانو ديني کتاب کي د بېلارو بنځو سزا سنگسارول په نښه سوي دي. په همدې کتاب کي دا مسئله هم راغلي ده چې که يوه بېلمانځه بنځه د دوه وو ناستو رېبانو (مذهبي لارښودو) ترمېنځ په لاره تېرشي، يو د دغو رېبانو څخه به ومري. که څه هم يوشمېر يهودانو پخپل دين کي له تيارو څخه د رڼا خواته د مخ اړولو د ضرورت له امله عيسويت ته مخه وکړه، خو د بنځو په هکله د دوی د کرکي او نفرت کچه هم هاغسي لوړه پاته سوه. سينت پاول (St.Paul) دغه د تودې ويني عيسوي شوی ديني لارښود په دې باور وه، چې بنځه د نارينه لپاره پيداشوي او له نارينه څخه بايد د اطاعت په توگه هميشه يو پورنی په سرولري. نوموړی د بنځو په هکله ډيري له انصافه او عقله څخه بېګانه ليکني کړي دي. د سنت اوګوستين (St.Augustin) او ترتولين (Tertullien) په نومونو د عيسويت نامتو عالمان بنځه له لرم سره ورته بولي او داسي باور لري چې شيطان د بنځي په تن کي دنيا ته لاره پيدا کړه او آدم (ع) هم د بنځي لخوا وغوليده.

د اسلام مقدس دين په پيل کي چې د بشریت يوه ريښتيني نابغه حضرت محمد (ص) تر پاملرني لاندې رامينځته شو، د بنځي انساني حقونو په وړاندي، د هغه زمان حالاتو ته په کتلو سره، بېساری خدمت سرته ورساوه. پداسي حال کي چې د ژونديو نجونو خاورو ته سپارل او بنځو ته ډله نيزه بدنامي وراړول د اسلام د مخه عربي ټولنه کي روا اعمال شمېرل کېدل، حضرت محمد (ص) د دغه حالت څخه د راوتلو په خاطر داسي وفرمايل چې که څوک خپلي لوني ونازوي، بڼه پالنه او بڼه روزنه ئي وکړي د قيامت په ورځ به زه او دغه څوک د

۱- Libres De Le Dire – Flammarion 2010
۲- Paris Match 3-9/1/2013
۳- دبستتو دتولیز تاریخ مبادی، کاندید اکادیمیسن محمد انور نومیالی، دعلامه رشاد خپرندویه ټولنه کندهار ۱۹۹۰ یادونه: د محترم انجنیر صاحب زکریا پوپل څخه ددی لیکنی دخپرېدنی داستانتیاوؤ دبرابرولو له امله دزره له کومی مننه کوم.

«عقیدتی زولنو او زور او زر له ستم څخه د بنځو د ازادی او نارینه سره د برابری هلی ځلی، په ملي او نړیواله کچه هم غږی شی، دا کار به د ژوندانه په پنځه ملیارده کلن عمر کی تر ټولو ستر او بیساری بری په توگه د تاریخ پانی بنایسته کری.

مأخذونه:

پایان کارنامه یک رادمرد

امان الدین امیرپور به جاودانگی پیوست

نزدیک و آشنایان دوران جوانی وی، دکتر غلام حیدر داور در وصف ایشان تهیه و در مراسم خاک سپاری وی سروده است بیان کامل تر ناگفته ها بوده می تواند.

عزیزان رادمردی زین جهان رفت
از این دنیا به فردوس جنان رفت
از این دهر پر از نیرنگ و افسون
امان الدین به سوی آسمان رفت
سخن دان و سخن گوی و سخنور
امان آن بلبل شیرین زبان رفت
امان الدین رفیق مشفق من
نرفت از دل ولی از دیدگان رفت
برفت آن مشعل رخشان میهن
فروغ سرزمین باستان رفت
امان که عاشق خلد وطن بود
امان از روضه افغانستان رفت
گریز از دیو استبداد بنمود
بدام گیر و دار غریبان رفت
امان بودی نمود محفل ما
نمود محفل ما دوستان رفت
رفیق صادق عهد جوانی
انیس و مونس پیر و جوان رفت
امان کاو بلبل آواره بود
در آغوش بهشت جاودان رفت
جهان در دیده ام ماتمسرا شد
که نور دیدگانم از جهان رفت
نه بینم لذتی در زندگانی
چو از پیشم عزیز من امان رفت
امان آن یار رزم آرای داور
ندید چشمان گریانم نهان رفت

با دریغ آگاه شدیم امان الدین امیرپور، شخصیت آزاده، درستکار و نیک نام کشور در این اواخر داعی اجل را لبیک گفت و به جاودانگی پیوست.

انا لله و انا اله راجعون

زنده یاد امان الدین امیرپور عمری را در راه خدمت به وطن از طریق آموزش و پرورش فرزندان وطن و مدیریت بخشهای امور اقتصادی کشور بسر رسانیده و در تمام طول حیات پر بار خویش در اندیشه خدمت بیشتر و بهتر به میهن و هم میهنان خود بود. شادروان امیرپور در بحبوحه جوانی، آن هنگامی که هنوز برای کسب دانش در دانشگاه کابل کتابها را ورق می زد و به سخنرانی استادان علم سیاست و اقتصاد گوش فرا می داد به جنبش مشروطه خواهی کشور علاقمند شد و در جمع جوانان مشروطیت سوم افتخار مبارزات آزادی خواهانه را برای خود و هم نسلانش کمایی کرد. فقید امان الدین امیرپور در ۱۵ اکتوبر ۱۹۲۷م در شهر کابل متولد گردیده، بعد از ختم دوره ثانوی در لیسه عالی نجات شامل فاکولته اقتصاد پوهنتون کابل شد. بعد از یک دوره تحصیلات عالی در جمهوری فدرال آلمان و اخذ ماستری در رشته اقتصاد به وطن عودت و در فاکولته اقتصاد به صفت استاد بتدریس پرداخت. متوفی در شرکت زیمنس در کابل نیز اجرای وظیفه نموده است. چندی هم ریاست بانک انکشاف زراعتی را عهده دار بود، بعداً به ریاست بانک بلخ هامبورگ توظیف شد.

امیرپور مانند هزاران هموطن دیگر، بنا بر نامالیاماتی که کشور را در دو سه دهه اخیر فراگرفت، ناگزیر به اقامت در غربت گردید و در همانجا، در شهر هامبورگ جرمنی چشم از جهان پوشید.

سخن در مورد رادمردی چون امان الدین امیرپور می تواند بی پایان باشد، مرثیه ای که یکی از دوستان

به معادن افغانستان توجه مسوولانه شود

منابع طبیعی در افغانستان را دارد. به همین منظور وزارت معادن و پترولیم به عنوان وزارت کلیدی و سکتوری در عرصه‌های تفحص، اکتشاف، انکشاف، استخراج و پروسس منرال‌ها و هایدروکاربن‌ها فعالیت می‌نماید و همچنان وزارت معادن مسؤولیت حراست از مالکیت، حمل و نقل و بازاریابی منابع طبیعی را مطابق به قانون منرال‌ها و هایدروکاربن‌ها به عهده دارد.

افغانستان دارای منابع وسیع طبیعی است که ذخایر هنگفت مس، آهن، ذغالسنگ، مواد ساختمانی، مرمر، فلزات نجیبه، سنگ‌های قیمتی و هایدروکاربن‌ها شامل آن می‌باشد. این منابع در افغانستان دست‌ناخورده باقی مانده و انکشاف چندانی نکرده است. بحران و جنگ‌های داخلی درازمدت باعث گردیده است تا امور جیولوجیکی و بهره‌برداری به شکل وسیع صورت نگیرد و تلاش‌های ناکافی جهت زیربنای انکشاف و انتقال آن بکار گرفته شود.

وزارت معادن و صنایع یک زمانی دارای بیشترین متخصصان و کارشناسان در رشته‌های جیولوجی، کارتوگرافی و توپوگرافی، منرالوجی، پتروگرافی، هایدروولوجی، حیوانجنیری، کیمیا، جیوشیمی، جیوفیزیک، استخراج و بهره‌برداری معادن، اقتصاد و منجمنت بود، متأسفانه در سالهای اخیر به فقدان ظرفیت مواجه گردیده است. بیشتر کادرهای با تجربه و سابقه دار آن به عناوین مختلف به کنار زده شده‌اند.

کارهای سروی و تفحص معادن، اعم از مواد مفیده جامد و نفت و گاز (هایدروکاربن‌ها) تنها به مطالعات جیولوجی فضایی ایالات متحد امریکا اکتفا شده و جیولوجی‌های افغانی از رفتن به ساحه بازمانده‌اند.

حاکمیت جدید سیاسی در افغانستان طی سیزده سال گذشته، علی‌الرغم کاستی‌ها و از دست دادن فرصت‌های مناسب و غیرقابل تعویض در رشد و توسعه کشور دستاورد‌های معینی دارد. یکی از این دستاورد‌ها آغاز پروسه نظام‌سازی و دولت‌سازی است که بر بقایای یک کشور جنگ‌زده ای که همه هستی‌اش بر باد رفته بود، می‌باشد.

توسعه اقتصادی یکی از بخش‌های اساسی بازسازی و نوسازی کشور است که عمدتاً در بخش خصوصی به دستاورد‌هایی نایل آمده است. تجارت کالای مصرفی مقام اول و شاخصی را کسب کرده است.

سرمایه‌گذاری در بخش صنایع خفیفه و مواد غذایی ناکافی است. بیشترین سرمایه‌گذاری در بخش‌های مخابرات، ساختمان و خدمات انجنیری سرک، صحت، ترانسپورت، آموزش و پرورش و تحصیلات عالی صورت گرفته است.

در صنایع سنگین و منابع طبیعی، انرژی و راه آهن هرچند اقداماتی - هم در بخش دولتی و نیز در سکتور خصوصی - صورت گرفته است، اما بنا بر عوامل مختلف، نه تنها این اقدامات کافی شمرده نمی‌شوند، بلکه در برخی موارد ناقص، و در زیر سایه فساد قرار دارند.

یکی از بخش‌های اساسی در صنایع سنگین، مواد مفیده معدنی و صنایع معادن است که به تصور این قلم، به استثنای عقد قرارداد‌های بهره‌برداری از معادن مس عینک، نفت و گاز حوزه شمال، و یک تعداد معادن مواد ساختمانی، ذغالسنگ، سنگ‌های قیمتی، کاربنیادی دیگری در زمینه صورت نگرفته است. با تأسف در بیشتر این قراردادها علاقمندی‌های شخصی مطمح نظر بوده‌اند.

مطابق ماده نهم قانون اساسی افغانستان، دولت جمهوری اسلامی افغانستان مالکیت معادن و سایر

استخراج و بهره برداری از معادن به صورت غیر فنی و با کمترین هزینه در استفاده از تجهیزات استخراجی صورت می گیرد. پیامد چنین شیوه کار، بروز تراژیدی های انسانی، بخصوص در معادن ذغالسنگ و تخریب معادن به صورت کل می باشد.

معادن، مانند سایر منابع طبیعی کشور ملکیت عامه بوده و طبق ماده نهم قانون اساسی افغانستان که، "معادن و سایر منابع زیرزمینی و آثار باستانی ملکیت دولت می باشند.

حفاظت و اداره مالکیت دولت و طرز استفاده درست از منابع طبیعی و سایر املاک عامه توسط قانون تنظیم می گردد." در شمار مکلفیتهای دولت تسجیل یافته است.

در ماده دهم قانون اساسی آمده است: "دولت، سرمایه گذاریها و تشبثات خصوصی را مبتنی بر اقتصاد بازار، مطابق به احکام قانون، تشویق، حمایت و مسئولیت آنها را تضمین می کند."

طبق حکم ماده دهم قانون اساسی کشور، به منظور تقویة بنیة مالی و رفتن به سوی خودکفایی شدن دولت می تواند برخی از معادن را به اجاره (lease) بگذارد. که در نهایت، در پایان موعده قرارداد معدن مذکور دو باره به مالک اصلی آن، یعنی دولت بازگردانیده می شود.

قابل توضیح پنداشته می شود تا در این بحث، خصوصی سازی و ملی سازی بخش های جداگانه تشبثات اقتصادی و دارایی ها دولتی و ملی با هم مغالطه نشوند.

با تاسف باید اذعان کرد، باوجود این که قانون معادن افغانستان چند مرتبه بازنگری شد و مدت طولانی در انتظار تصویب روی میز نمایندگان مردم در کمیسیونهای موظف شورای ملی افغانستان مورد ارزیابی قرار گرفت تا بالاخره در ماه های اخیر دوره دوم ریاست جمهوری جناب حامد کرزی به تصویب رسید و نافذ شد، هنوز هم نکات ابهام زیادی در آن دیده می شود.

یکی از نکات مبهم در قانون معادن افغانستان، عدم وضاحت در سرنوشت و موقف دائمی معدن بعد از خصوصی سازی آن است. تثبیت صد درصد ساحة معدنی منرال معین، بخصوص در

مراحل سروی مقدماتی، تفحص و اکتشاف ناممکن است. برخی از معادن بنا بر ارزش اقتصادی و صنعتی آن ایجاب می کند تا بعد کشف و تثبیت ذخایر صنعتی آن به مرحله بهره برداری و استخراج برود. در این حالت، همزمان با بهره برداری از مواد معدنی، امور اکتشاف و حتی سروی و تفحص ساحات جدید در امتداد معدن حاضر پیش برده می شود و در نتیجه معدن اکتشاف و توسعه پیدا می کند. مانند معادن ذغالسنگ کرکر و دودکش در پلخمری، نفت و گاز حوزه شمال و سایر معادن. بدین ترتیب زمانی که معدن معینی که شامل پروسه خصوصی سازی می شود باید برای موعده معین، مثلا بیست و پنج سال، پنجاه سال، صد سال و ...، با تثبیت حدود ساحة معین همان معدن به اجاره گذاشته شود نه ساحات توسعه بعدی معدن. در غیر آن جنجالهای حقوقی غیر قابل پیش بینی شده بیار خواهد آمد.

متاسفانه اجاره داران کنونی، اعم از داخلی و خارجی، خود را مالک دائمی این جایزها تصور نموده و به هر شیوه و شکلی که دسترسی به مواد معدنی برایشان سریع تر و کم هزینه تر باشد، بدون توجه به فن معدن کاری، قانون معادن و مفاد قرارداد عقد شده میان اجاره دار و وزارت معدن و پترولیم به بهره برداری از معادن می پردازند.

مورد دیگر از ابهامات در قانون معادن افغانستان، مورد نظارت بر قرارداد های اجاره داری معادن است. این مورد به اندازه ای مبهم و پیچیده آمده است که هم برای مجری قانون و هم برای نظارت کننده سردرگمی بیار می آورد.

چون قانون حاضر معادن افغانستان در کل ترجمه و کاپی قوانین کشور های پیشرفته دنیا است، در بسیاری موارد با شرایط و روند نظام جاری اقتصادی-مالی کشور انطباق نمی یابد.

از آن جایی که منابع طبیعی افغانستان، و بویژه معادن نقش کلیدی و حیاتی در تقویة اقتصاد کشور ایفا کرده می توانند، نیاز است تا به منظور تنظیم بهتر و مناسب تر امور و جلوگیری از هر نوع اجراءات نادرست که موجب سوء استفاده و فساد گردد توجه خاص صورت گیرد.

کابلی را که من دیدم !

سفر دوم بخش دوم

چشمان زیبایی این جوان نامراد به زمین افتاد و من به دانه چینی های سفر دوم (کابلی را که من دیدم) از همین جا آغاز کردم . از او پرسیدم :

- له کومه خایه راغلی یی؟
- له ناروی څخه.
- چیری روان یی؟
- کابل، بیا جلال آباد او له هغه خایه پینور ته ...
- ولی پینورته ؟
- هلته می پلار ، بنځه او دری ماشومان د جهاد له دورانہ را پدیخوا اوسیری، هر کال یو ځل د یوی میاشتی لپاره و رځم، هغوی گورم او بیا بیرته ناروی ته رآم.
- ولی دی ماشومان ناروی ته نه درسره بیایی؟
- پلار می هغوی نه را سره پریردی.
- ولی؟
- نه پوهیرم ... هر کال پلار ته شل زره (یورو) ورلیروم ... باور په خدای وکره چی د ورځی اتلس ساعته کار کوم، حتی د خوب لپاره سم وخت نلرم ... څه وکریم زره می ویرجن، ویرجن دی ...
- څه فکر کوی پلار دی جفا نه درسره کوی؟
- څه به ووایم ، پدی زه هم بنه پوهیرم ... خو په پلار به څوک څه وکری ؟ ...
- من پاسخ خود را دریافتم و اما او هنوز هم در امواج طوفانزای اندوه خانواده گی اش شنا می

جراحت روانی بازدید هفتم دسمبر سال ۲۰۱۲ من از کابل خونابی بود که با بازدید هفتم اگست ۲۰۱۴ زخم کهنه قلب شگافته ام شگفته تر شد.

ساعت هشت و چهل شب بود که طیاره خط هوایی امارات، لندن را به قصد دوبی ترک کرد ... پس از چند ثانیه پرواز بر فراز شهر طلایی لندن گمان بردم که بهشت روی زمین همین جاست - چشمان حسودم را بستم، بعد از شش و نیم ساعت پرواز وارد دوبی شدیم.

در انتظار طیاره دوم به سمت کابل بالای چوکی های سالون انتظار نشسته بودیم که صدای یک دسته از جوانان افغان بگوشم رسید، یکی از آنها مست و مستانه غرق شراب بود. جوانان بدون اینکه متوجه من باشند به چوکی های انتظار دور و برم هجوم آوردند و من محاصره بخت سیاه جوانان افغان شدم - پس از چند لحظه بذله گویی های ذات البینی ایام جوانی شان یکی از آنها متوجه من شد که من هم افغان هستم، بدون تعارف قبلی از من طلب پوزش کرد و گفت:

- ماما وبخبنی ز مور دغه ملگری یو څه نشه دی.

جوان نشه که چشمان سیاهش با نوش شراب آراسته تر شده بود رو بمن کرد و گفت :

- کاکا جانہ وبخبنی دا د غم نشه ده نه د مستی، څه وکرو ...

کرد که (انونس) پرواز ما داده شد و ما هم از هم پاشیدیم ...

زمانیکه سوار طیاره شدم رنگ آمیزی طیاره جدید بود و اما خود طیاره شبیه همان کهنه تابوتی عیسوی ها بود که ما مانند زنده به گور های دریشی پوش در آن جابجا شده بودیم، کهن سالی طیاره خواب از چشمانم ربود، نگاه های وحشت زده افغانها و چندین مسافر دیگر خارجی که دزدانه به اطرافیان شان نگاه می کردند تصورات مرا عمیق تر ساخته بود. حیران بودم که این خارجی ها چگونه جرأت می کنند که به افغانستان می روند آیا کله شان را مار گزیده است؟ بعد با خود گفتم که انسانهای شریف جامعه غرب هیچگاه جرأت رفتن به همچو کشور های بحرانی را نمی کنند ولی در جمع اینها شماری هستند که بر اساس ماموریت های ناپاک شان خوب می دانند که چرا و به کجا می روند ... این نوع خارجی ها همان استفراف جامعه خود هستند که بالای لاش مرده های کشور های اسیر نشخوار می زنند...

فاصله دونیم ساعته دوبی کابل به پایانش نزدیکتر می شد که طیاره بر فراز شهر چرکین کابل این مرکز امپراطوری کوچک از دست داده اجداد افغانان وارد شد، کابل مانند لاش اژدها خموش در آغوش غبار تاریخ نفس می کشید، مسافرین یکایک پا بر زمین کابل گذاشتند، یکی چون آه سرد طنین افکنده بود و دیگری چون خزندگان گرمای آتشین تابستان برای تلاش تسکین نفس اماره و گرسنه خویش مصروف جمع آوری نذایر نفسانی فردای نا فردای خود غرق هوای قارونی بود ...

مسافرین یک یک دنبال اهداف کوچک زندگی شان از صحنه ناپدید شدند، من میزبانم را در آغوش کشیدم و او طنز گونه پرسید:

- بیا راغلی ؟

از تندى خیالات خود بیرون شدم و با لبخند جانانه پاسخ دادم :

- بلی ! بیا راغلم.

با عجله سوار موتر شدیم، شوخی کنان گفتم :

- تبنته !

با تبسم همیشه بر لبانش پاسخ داد.

- چیری به وتبنتی دلته د تینتی لار نشته ... پنخه میاشتی وشوی چی د انتخاباتو جنجالونه روان دی خو لاهم خبره خای پرخای ولاړه ده - نن د اگست په اوومه یی بیا د مور... را روان دی چی ترمینخ یی سوله وکړی ... دلته اصلا هیڅوک نه پوهیږی چی څه کیږی؟

او فکر می کرد که دانستن به فردا معجزه است - وی نمی فهمید که دانستن به فردا محصول تفکر و پلان گذاری امروز است، او از غارت زیر بنای سیاسی جامعه خود غافل بود، وی نمی فهمید که دوستی امروزی زمامداران شان با جهان غرب همان بازی دوستی گرگ و بره است ... من در خود گم گشته بودم که میزبانم بالایم صدا کرد:

- د سرک پر سر هغه نجلۍ وینی؟

- کومه؟

- هغه چی زرغون کوټ یی آغوستی دی.

هو ، نورڅه ؟

- اوس چی هرڅوک پری را بر شی له خانه سره

یی په موټر کی پورته کوی او بیایی یی.

- چیرته یی بیایی؟

- تا خو به د (شیر گنجشک و جان آدم)

اصطلاح اوریدلی وی ، دلته د جهاد جمع

دموکراسی له برکته د جهاد سپر سالارانو
دیرڅه له ځانه سره راوړی دی، دغی معصومی
نجلی ته جان آدم وایی، جان آدم ... پوهیږی ...
جان آدم ...

سرم چرخید، لړزه مرگ به تنم هجوم آورد، باورم
را از دست دادم، فریاد کردم...

- ته درواغ وایی، درواغ ...

جوان با نگاهی های خشم آلود، خواست موترش
را دور بدهد اما نتوانست چون از عقب موتر
دیگر با سرعت تمام از کنار ما گذشت... پرسیدم:

- څه کوی ځان وژنی:

- نه ... رآه چی در ویی بسیم.

او بعد از یک فاصله کوتاه موترش را دور داد و
دوباره به سمت میدان هوایی در حرکت شد و
گفت:

- گوره زه بیرته موتر را اړوم او د همغی نجلی
خواته دریرم ته یی خپله واوره.

وی توقف کرد دخترک چون فرشته نا آگاه در
جامه ابلیس با قیافه حق به جانب به سمت موتر
ما آمد و پرسید:

- کجا می روید؟

میزبانم جواب داد:

- قصر پغمان ... می روی؟

- بلی ... چند نفر هستین؟

- مه تنها هستم. ای کاکایم ده راه پایین میشه ...

- اونجه خو باز زیاد نمی شوین؟

- برایت گفتم که نی ...

- نی خو، بعضی مردم همینطور وعده می کنه،

وختی که او نجه برد - باز چند نفر دیگه هم پیدا
میشه ...

- ایطور که اس خیر از ما و تو همیشه ...

او موترش را حرکت داد - بمن نگاه کرد و گفت:

- دا دی هم درواغ ...

رخساره های کوچک و چشمان سخنگوی این
دخترک شکست خورده جنگ میوند - قیافه نازو
انا و ملالی، رابعه بلخی و بی بی مهر و را که
اسیران جنگ ابلیس باشند در کوره های آتش
انتقام دشمن ترسیم می کرد ... با خود گفتم:

- اینجا مسلمانان زیاد هستند و اما اسلام وجود
ندارد ...

از میزبانم خواهش کردم برای امروز بس است،
مرا به خانه ام برسان، می خواهم بخوابم نا آرامی
حواسم بالای تمام وجودم گرانی می کند ... همان
روز تا پس و پس فردای آن از خانه برون نشدم.

دوستان و یاران یکایک از آمدنم خبر می شدند
و در همان یک خانه گگ تنگ و تاریک باهم می
گفتم، می شنیدیم و می خوردیم و می نوشیدیم. در
یکی از همین روزها یکی از دوستانم گفت:

- ته اصل کار کوی، هیخ چیری مه څه لکه چی
وایی (سنگ در جایش سنگین است) همدلته

آبرومندانه په خپل ځای دروند کنبینه. دلته رانده
نیکمرغه دی، کانه آرامه او لیونی هم آزاد دی ...

آن روز و چند روز دیگر پی هم گذشت.

بالاخره یکی از رفقایم پس از اصرار زیاد مرا
و ادار ساخت تا از خانه بیرون شوم. پرسیدم:

- چیری څو ؟

خنده کنان پاسخ داد:

- ستا د یوه پخوانی ملگری دفتر ته چی له خارجه
راغلی دی.

☞ - زما ملگری دلته څه کوی؟

- که در لنډه یی کرم حقیقت دا دی چی د خلقی، پرچمی، اخوانی، پښتون، تاجک، ملحد او مجاهد او داسی نورو ډلو تر ټولو فاسدی برخی همدا اوس د دی هیواد د جنازی د خیرات پر دسترخوان یوځای په مزو مزو سره شخوند وهی - د فرهنگیانو تر ټولو بی فرهنگه برخی دموکراسی په ډیران کی د کبابونو له خوند څخه همدلته حمل اخستی دی خو هغوی چی یوڅه شرافت لری د چور او چپاول له دغه دموکراتیک ډیران څخه لری تښتی ...

- هرڅه دی را ته وویلی - نو چیری می بیایی؟
- له سلگونو حزبونو څخه به دی (مشت نمونه خروار) د یوه دفتر ته بوځم.

شوخی کنان پرسیدم:

- د خره او خروار فرق څه دی؟
- خر اسم دی او خروار فعل یعنی د خره په څیر.
- نه رښتیا ووايه!
- که رښتیا می پوښتی دلته اتیا خره یو خروار کیږی.
- هیڅ پوه نشوم غواری چی څه ووايي؟

- که دغه کم او زیاد دوه سوه حزبونه چی کوچنی کوچنی ټوټی دی په خپلو کی سره پتری پتری شی نو پنځه، شپږ لوی لښکری ترینه جوړیږی چی د افغانی سیاسی بحران د حل لاری لندوی.

- ته رښتیا وایی خو دا خبره څوک درسره منی؟
موټر دی بیرته وایوه راځه چی بیرته کورته ځو.

تا این لحظه از نزدیک سینمای پامیر گذشته بودیم و بسوی جاده پښتونستان و ارگ در حرکت بودیم. هوای شهر مانند فضای سیاسی پر از تعفن، آلوده و کثیف بود. عشق مرده بود و نفرت شگوفه کرده بود. عبادت - عادت بود و غارت مروت، هرکس

فکر می کرد که خود فرزانه است و دیگران دیوانگان، خرد با پول خرید و فروش می شد و پول با بی خردی، فرزانه گان سرشت شانرا از دست داده بودند و اطفال سرنوشت شانرا، مرد اسیر زن بود و شمشیر در غلاف زبان ...
من ساکت شده بودم که چند بار بگوشم آمد:

- ولی غلی شوی ... خوب وری یی؟
- نه نه ... هسی می فکر په بله ولاړ.
- ته خپله کله څی؟
- سبا سهار...

بازدید من از شهر کابل لحظه به لحظه به پایان خود نزدیک تر می شد. روز فرار کرد، شب فرا رسید و سکوت پیروز شد. حواسم هنوز نه مرده بود که امام مناره های شهر پیام فرا رسیدن روز را آغاز کرد اطفال غرق خواب بودند من خانه خواهرم را بسوی میدان هوایی ترک کردم. ساعات اخیر بازدید از زادگاهم آنقدر طولانی بود که گمان بردم آفتاب بخواب رفته است. آخرین گامهای سفرم در قطار مسافرین بود که به طیاره بلند می شدند من در قطار دنبال یک خانم همراه با یک طفلک افغان بودم خانم خیلی ناراحت و خسته بنظر می رسید. زمانیکه آخرین گامش را بسوی طیاره بلند کرد پخچه تف جانانه یی نثار زمین کرد. من بسوی خانم نگاه کردم او مانند دود آتش انتقام به بالا سرکشید من دوباره چشمانم را بر زمین دوختم و آخری تصویر شهر نا زیبای زادگاهم را با مردمک چشمانم برچیدم ... ■

اندیشه‌ها و مصلحتها

محترم زلمی کاشفی، به نمایندگی از رهبری نهضت تفاهم افغانها در اروپا به کمیسیون روابط بین‌المللی نهضت وظیفه سپرد تا برخی از اندیشه‌های خود را در باره انتخابات ریاست جمهوری امسال ۱۳۹۳ (۲۰۱۴) و موضوعات متمم به اطلاع عامه برساند. متن مختصر موضوع به همکاری محترم وفاکیش، یکی از کدرهای برجسته نهضت تفاهم، تهیه و بعد از منظوری رهبری اینک آماده نشر گردید.

دکتر درمانگر

همین علت خو گرفته ایم تا تلاشهای خود را در ساحة توان و امکانات خود محدود سازیم و به این صورت از سرگردانی‌های بی‌ثمر جستجوی حقیقت ناب و خالص خود را نجات دهیم.

در انبوهی حیرت‌آور شناخت عواملی که در پیچیدگی اوضاع سیاسی و اجتماعی کشور ما، منطقه و جهان در نسبت قرار دارند باید در شناخت ساده به طرف مغلق تلاش کرد. بدون پی بردن به این واقعیت که عناصر و نیروهای درونی هر پروسه اجتماعی و طبیعی نقش اساسی و عناصر و نیروهای خارجی نقش فرعی را در تحول و تکامل آن پروسه به عهده دارند، نمی‌توانیم در مهندسی اندیشه‌های سالم حل مشکلات مهین خود کار موثری را انجام دهیم. تنها عناصر و نیروهای آگاه و سازمان یافته، باورمند به پیروزی و ارادتمند به کرامت انسانی شایستگی مقابله رویارویی با مشکلات گریبانگیر موجود ما را دارا می‌باشند. چنین نیروها تنها و تنها از طریق تفاهم می‌توانند به پراگندگیهای موجود خود خاتمه داده و سنگرهای بدبختیها و جنگهای جاری را به برکت عظمت کمیت- کیفیت، شایستگیها و هجومهای صلح آمیز ویران سازند.

عناصر و نیروهای خارجی می‌توانند در حرکت و تکامل یک پروسه نقش سرعت دهنده و عطالت دهنده را بازی نمایند، ولی این عناصر و نیروها به هیچوجه قادر نیستند تا برای همیشه جای عناصر داخلی را اشغال و نقش مربوط به آنها ←

پروسه انتخاب رئیس جمهور جدید توسط مردم افغانستان، امید آغاز تحول به نفع صلح و خوشبختی را در دلها زنده ساخت. همین امید سبب گردید تا توده‌های مردم نقش بالا تر از انتظار را در عملیه انتخابات ادا نمایند. دروغ محض و دور از انصاف خواهد بود اگر نقش مذکور را در فریب خوردن آنها توسط بازیگران صحنه سیاست و یا ساده پنداری خلاصه کرد. درست است که همه مردم را می‌توان برای مدت موقت، و نه برای همیشه اغفال کرد؛ اما رمز به مطلب نارسیدن ما نه در اغفال، نه در اشغال کشور توسط بیگانگان و نه هم در عدم تحلیل درست راهها و وسایل رسیدن به هدف جا دارد، بلکه رمز مذکور در مجموعه ای از رمزها نهفته است که در آن، مطابق خصوصیت جهان، ماهیتهای زندگی اجتماعی، به شمول ماهیتهای طبیعت، در پدیده‌های نامشابه به ماهیتهای در نمایش قرار دارند. وظیفه هر انسان، بشمول انسان وطن ما، این است که پرده‌های پدیده وی گسترده شده روی ماهیتهای را یکی بعد از دیگری به دور افکند و خود را در فاصله ممکن و نزدیکتر با ماهیتهای قرار دهد.

هیچگاه نمی‌توان حقیقت را به شکل کاملاً لچ و عریان آن مشاهده کرد. از یک صدو پنجاه هزار سال به این سو انسان به ناچار آن چه را که درک ماهیت آن برایش ناممکن بود در سیف بدون قفل و کلید نگهداری کرده و سیف مذکور را به آدرس نامعلومی به جانب آسمانها ارسال نموده است. به

را عهده دار شوند. با کمال تأسف که به تعقیب تجاوز مسلحانه شوروی در ۲۷ دسامبر ۱۹۷۹ بر حریم کشور ما، تا به حال، نیروهای داخلی و خارجی با اجرای نقشهای غیرطبیعی و وارونه در صحنه سیاسی کشور ما ظاهر گردیدند. تأثیرات ناگوار این تصنع ساخت استعمار نوین، کشور زیبا و جنت نشان ما را در مشابهت با جهنم روی زمین قرار داد. نیروهای داخلی کشور ما به علت پراگندگی، فقدان تشکل و انسجام، و هم به علت عملکرد تضادهای درونی آشتی پذیر قادر نیستند که به حیث عامل توانا و تعیین کننده سرنوشت کشور خود مسؤولیت پذیر گردند. یک اقلیت قابل توجه این نیروها که به منظور رسیدن به جاه و جلال و کسب القاب دروغین به صورت کورکورانه، بدون هراس از پیامدهای ناگواری که منافع ملی را متضرر خواهند ساخت به تمام عملکردهای نیروهای خارجی و اوامر آنها به سرخمی و اطاعت خو گرفته و به هرچه بله می گویند، صفوف نیروهای داخلی را ملوث و تضعیف نموده و در نتیجه آن، اهلیت مدیریت خدمت به مردم به شکل علاج ناپذیر صدمه دیده است.

اگر در تعیین سرنوشت خوشبختی و بدبختی، جنگ و صلح، حاکمیت و محکومیت قانون، انتخاب دوست و دشمن، رشد دموکراسی و ضدیت با دموکراسی، انتخابات و انتصابات و غیره و غیره به عدم کفایت خطرناک مبتلا هستیم، گناه آن فقط و فقط به گردن عدم انسجام نیروهای آگاه و وطندوست داخل کشور می باشد. این که در معضله حل اختلافات روی نتایج انتخابات ریاست جمهوری امسال، در عوض حق طلبی از جامعه سی میلیونی افغان، چشم به راه فردی از نیروهای خارجی، در وجود جان کبری وزیر خارجه امریکا گردیدیم، و او هم توانست به تنهایی اختلافات متذکره را "با خیر و عاقبت" خاتمه داده، و به این صورت از اشغال مسلحانه ارگ ریاست جمهوری و عده ای از ولایات توسط قوماندان صاحبان، ایجاد حکومت موازی و تجزیه بالفعل کشور با نتایج تباہ کن آن جلوگیری کرد؛ علامه خالی بودن میدان و

در عقب قراردادن نیروهای داخلی توسط نیروهای خارجی بشمار می آید.

آگاهی درست از اراده راستین نیروهای خارجی به رهبری اتازونی، که ظاهراً به منظور نابودی تروریسم، اعاده صلح، تعمیم دموکراسی و اعمار مجدد کشور ما به اینجا قدم رنجه فرموده اند، از توان عقل کل بیرون به نظر می رسد. در یکی از مطالعات ارزیابی سیاست خارجی اضلاع متحده امریکا توسط دانشمندان آن کشور برملا گردید که اتازونی در بخش سیاست خارجی در تحت اشغال اسرائیل قرار دارد. نتانیاہو، صدراعظم فعلی اسرائیل طرفدار سرسخت مفکوره تخریب- ترمیم عراق و تضعیف رژیم فامیلی اسد در سوریه بوده که به استثنای ترمیم عراق در موارد دیگر، آرزو هایش از طریق استعمال قوت امریکا برآورده شد. جورج دبلیو بوش در ماه می ۲۰۰۴ از عقب یک تریبیون در کشتی طیاره بردار به نام لینکلن، مغرورانه اظهار داشت که رسالت خود را در عراق بسر رسانید. با مشاهده وضع فعلی عراق نتیجه رسالت بسر رسیده روشن است.

حدس نزدیک به یقین این است که سیاست اضلاع متحده امریکا در افغانستان، از همان آغاز جهاد مردم ما علیه قشون اشغالگر شوروی، تحت سایه شوم دولت پاکستان عمل می کند. گوردون براون، صدراعظم پیشین انگلستان در یک مصاحبه تلویزیونی، پاکستان را گهواره تروریسم بین المللی و اداره کننده دو صد شبکه تروریستی در اروپای غربی قلمداد کرد. دیوید کامرون، صدراعظم فعلی انگلستان از عقب یک تریبیون در دهلی جدید، دوام مساعدتهای بیلینی کشور خود را به پاکستان و استفاده از آن به منظور کشتن سربازان انگلیسی در افغانستان را ناممکن تعریف نمود. بیل کلنتون در زمان حکمرانی اش در قصر سفید، دولت پاکستان را به نام Pariah (کچه، منفور و ناسیال) به مردم خود و جهانیان معرفی کرد. با وجود اظهارات متذکره و اعتراضات پیهم افغانها، سیل کمکهای پولی و نظامی امریکا و متحدینش به پاکستان ادامه داشته و از طریق همین کمکها تسهیلاتی جهت صدور تروریسم به افغانستان و دیگر نقاط جهان، با عواقب

مرگبارش، فراهم گردیده است. از دیر زمان به این طرف مقامات پاکستانی به منظور ادامه سیل کمکها، جستجوی عمق ستراتیژیک در افغانستان، ایجاد ناآرامیها در هند، و بازی دادن افکار جهانیان از روش گل آلود ساختن آب و ماهی گرفتن کار می گیرند. این اعمال، بشمول فروش اسرار اسلحه اتمی تاکنون بی کیفر باقی مانده است. از ترس همین کیفر است که مقامات مذکور در تلاش جستجوی جای پنهان، در زیر بال حکومت چین می باشند. نماینده چین برای افغانستان و پاکستان هم در همین تازگیها، بر خلاف واقعیتها، از "سهم مفید" سرویس استخبارات نظامی پاکستان (آی اس آی)، در "مبارزه علیه تروریسم" به نیکویی یادآوری کرد.

ظاهر و باطن روشهای حکومتهای عربستان سعودی و ایران، این دو رقیب نیرومند جهان اسلام معاصر، در مورد افغانستان در مطابقت با هم به نظر نمی رسند. هر دوی این کشورها در پهلوی مساعدتهای مالی قابل قدر به افغانستان، از طریق تقویت پایگاه عقیدتی سلیقوی خاص خودشان، و هم از طریق تاسیس مدرسه ها و گروههای حمایتی، در عوض تقویت احساس مشروع برادری اسلامی، به تقویت تفرقه های تشددآمیز در کشور ما یاری می رسانند. خدا نکند که زمان به عهد برخوردی ترکان عثمانی و صفویان، که طی آن ثواب کشتن یک نفر از طرف مقابل را به ثواب کشتن هفتاد نفر کافر برابر می دانستند، برگردد.

هنوز حاصل کشتزارهای امارات اسلامی و جمهوری اسلامی کشور ما به پختگی نرسیده که اینک به تاریخ ۲۹ جون ۲۰۱۴، روز اول ماه مبارک رمضان، ابراهیم ابوبکر بغدادی، رهبر داعش (دولت اسلامی عراق و شام)، تاسیس خلافت اسلامی را در مناطق مفتوحه تحت رهبری خود به نام خلیفه ابراهیم اعلان و تمام جهان اسلام را به اطاعت از خلافت مذکور دعوت کرد. عدم تحمل عقاید و سلیقه های مذهبی دیگران، به حیث اولین علامه بهاری این خلافت، و این که اعراب یک اقلیت بیست درصد مسلمانان جهان امروز را تشکیل می دهند، خطر تکرار آن روشها در خلافتهای گذشته را در اذهان تازه می کند که با

فتوحات از طریق جنگها، رقابتهای خونین، و عدم برابری عجم (غیرعرب) با عرب همراه بودند. پدیده نوظهور خلافت، بدون شک، به پیچیدگی بیشتر اوضاع در کشور ما منجر خواهد شد.

انکشاف اخیر اوضاع در اوکراین سیاهی و غلظت بیشتر ابرهای توفانرا را در روابط امریکا و متحدینش با روسیه، و احتمالاً چین سبب گردیده است. ابر قدرتها، که شاخ به شاخ شدنرا در ماورای سرزمینهای خودشان ترجیح می دهند، از سال ۲۰۰۴ به بعد طی "انقلاب نارنجی"، و در اواخر نوامبر ۲۰۱۳ در محل استقلال به نام "میدان"، در شهر کیف، پایتخت اوکراین، میدان تازه بازیهای سیاسی را به خود تهیه دیدند. در هر کدام از این میدانها، (افغانستان، شرقمیانه، اوکراین، وغیره وغیره) شدت و وخامت بازی به ضرر بیشتر سر و مال ساکنین میدانها تمام می شود. از همین لحاظ است که حوادث جاری در اوکراین نمی توانند بر وضع حالات در وطن ما تأثیراتی نداشته باشند.

تسلط نیروهای خارجی در انتخاب روشها و همگرایی نفاق پروران داخلی کشور علت اساسی بدبختیهای ما را تشکیل می دهند. بدترین نتیجه چنین حالت عبارت از این است که مقادیر قابل توجه زمان و توانایی ما در عوض رهایی از قید اسارتیهای مادی و معنوی انسان، و از همین طریق بکار برد استعداد نامحدودش در رام سازی و تسخیر طبیعت، بشمول تسخیر خودش به سود همگان، در یک جنگ سحرآمیز هر کس بر ضد هر کس، به مصرف می رسد. به همین علت است که از جمله سه بخش شاخصهای اندازه گیری پیشرفت یک مملکت: تعمیم معارف، اوسط طول عمر، و عواید سرانه زنان؛ در بخش اول بهتر از هیچ، و در بخشهای دوم و سوم در سطح بسیار پایین قرار داریم.

اخبار موجی خوشیها، دردها و آلام، از هر منشأ که باشد به یک هسته ای در عمق دماغ، به نام amygdale، که چهار راهی ستراتیژیک احساسات و هیجانات بشمار می رود، موصلت می ورزند و از همین جا به مرکز فکر و اراده، واقع در جدار پیشین دماغ جهت تحلیل دوباره و

تصحیح لازم به سرعت انتقال می یابند. نتایج حاصله در این مرکز به سرعت خیلی کم تر به چهار راهی ستراتیژیک راجع می گردند. به همین علت مدل سرشار از احساسات و هیجانات بر مدل آراسته شده با افکار ارزیابی شده و حلال مشکلات، هواداران بیشتری پیدا می کند. برای رفع این نقیصه در بخش اعاده و حفظ سلامت به استخاره های هماهنگی جسم و جان و در بخش تامین صلح و آبادی به تمرینها در مدرسه فکری تفاهم نیاز شدید وجود دارد.

جوششهای غضب آلود و خروشهای بی مزه جاری در صحنه سیاست کشور با مزاج مردم ما، که به علت جنگهای دوامدار و ناملازمات اندک رنج گردیده اند، سازگاری ندارد. تنها از گنج تنوع افکار و تبادل آنها می توان در طرحریزی نظریاتی موفق گردید که بتوانند در تغییر اوضاع به نفع وطن ما، منطقه و جهان مساعد و مفید واقع گردند.

نهضت تفاهم افغانها در اروپا، با عبور از دشواریهای مرحله آغاز، برنامه کار خود را در قالب یک طرح در ماه سپتامبر ۲۰۱۳ به اکثریت آرای نمایندگان تصویب کرد. اعضای نهضت تفاهم با درک واقعیت های عینی از دگرگونیهای سه دهه اخیر در مناسبات ملی و جهانی لنگر فکر و عمل خود را به تشریح و اثرگذاری آنها در امر دگرگونی اوضاع تحت رهبری نیروهای داخلی وطن ما و همکاریهای تمام نیروهای بین المللی طرفدار صلح، ترقی و عدالت اجتماعی در جهان متمرکز ساخته است. ممکن چنین روشی در یک نگرش ظاهری، شکل اتوپی را به خود اختیار نماید، ولی اتوپی هم در تعبیر واقعی اش، آرمانی را گویند که چانس تحقق آن تا به حال میسر نگردیده است. دیری نمی گذرد که "ای دلبر من الهی صد ساله شوی!" اتوپی ناب به حساب می آمد، ولی امروز نصف دخترانی که در حوالی سال ۲۰۰۰، در محیط صلح و آرامش، به دنیا آمده اند چانس زندگی صد ساله را دارند.

نهضت تفاهم با آگاهی از پیچیدگی اوضاع فعلی به این باور است که آینده سازی کار توده های انسانی بوده و اکثریت بزرگ مردم ما که در تجارب، به حیث مادر علوم، آبدیده شده اند، اعمال

ضد سعادت خود را برای همیشه اجازه نمی دهند. کشور ما، همانند دیگران، به برکت وسایل ارتباط عامه عصری امروز به یک مدرسه فکری شباهت پیدا کرده که درسهای ۲۴ ساعته در آن جریان دارد. موسسات تعلیمی کشور، با وجود شرایط جنگ و کمبودها، لشکر عظیم و بی سابقه ای را به سود صلح و ترقی تجهیز کرده اند. مطالعات طبی ثابت ساخته است که ستمگاران از دوام طولانی ستمگاری خود به خستگی و ناراحتی مبتلا می شوند. از این رو با دشمن در باطن ذله و ناتوان مواجه هستیم. با در نظر داشت واقعتهای از همین سلسله، نهضت تفاهم در عوض تشویش، که سودی را در حل مشکلات دارا نمی باشد، نیروی عقل و خرد خود را به شکل آرام، دسته جمعی و منسجم، در مقابله رویارویی با مشکلات به کار می بندد.

مشکلات به شکل انجام ناپذیر، راه زندگی را فرش کرده اند. در حالی که مقابله با آنها میدان تمرینات فکری، و در نتیجه، برتری عقلی انسانها را تشکیل می دهد. گریز از مشکلات به صورت عمده ناآرامیهای روانی به نام نیوروز را سبب می شود. در هنگام روبرو شدن با یک مشکل راه حل آن نیز نمایان می گردد. البته مصرف زمان و توان در مورد مشکلی که لاینحل است هیچ نوع سودی با خود همراه ندارد. راه حل مشکلی، به بزرگی مشکل امروزی وطن ما، در عملیه تفاهم احزاب، سازمانها و شخصیتها به منظور ایجاد یک کانگرس یا مجمع ملی سرتاسری متشکل و با دسپلین افغانها قرار دارد. از برکت و نتیجه کار چنین مجمع، نقش اساسی و طبیعی رهبری کننده در مقابله با مشکلات به عهده هموطنان ما و نقش فرعی و مساعدت کننده به عهده دوستان بین المللی قرار خواهد گرفت. نهضت تفاهم آمادگی کامل دارد تا به هدف دسترسی به تفاهم همگانی و فراگیر افتخار همکاری به پروسه تفاهم را به مثابه میزبان به عهده بگیرد، و، در عین زمان آماده است جهت سهم گیری در هر حرکت دیگری که به سود صلح و سعادت کشور ما، منطقه، و جهان به راه انداخته می شود شرکت فعال داشته باشد.

■

دیدار هیأت بلند پایه فدراسیون فوتبال افغانستان از بریتانیا :

قرار گرفت. هیأت، مطابق برنامه، دیدارها و مذاکراتی با مسؤولان ورزشی کشور میزبان، و میزبان اصلی آن، مایکل اوون، بازیکن مشهور بازنشسته باشگاه فوتبال مانچستر یونایتد و تیم ملی فوتبال انگلستان و همچنین بازیکن سرشناس و ستاره پر درخشش فوتبال انگلستان، کپتان تیم مانچستر یونایتد و کپتان تیم ملی فوتبال انگلستان، وین رونی داشت. در این دیدارها پیرامون پیشرفتهای جهان ورزش، به خصوص ورزش فوتبال در جهان و قوانین و مقررات جدید بازی فوتبال تبادل نظر صورت گرفت. جانب میزبان

هیأت بلند پایه فدراسیون فوتبال افغانستان به سرپرستی اکرام الدین اکرام، رئیس فدراسیون فوتبال و یوسف کارگر، سرمربی تیم ملی فوتبال افغانستان به همراهی جمعی از مسؤولان ورزشی کشور و تعدادی از ملی پوشان فوتبال مرد و زن به دعوت مقام های ورزشی کشور بریتانیا از تاریخ ۵ الی ۱۰ سپتمبر سال روان از این کشور بازدید به عمل آوردند.

هیأت فدراسیون فوتبال افغانستان حین ورود از جانب فدراسیون فوتبال انگلستان FA مورد استقبال

افغانستان سهم وطنی خود را در این زمینه ادا نموده باشد.

ملی پوشان فوتبال افغانستان همراه با مربی و سایر اعضای هیأت در یک دیدار دوستانه با کارکنان بخش افغانستان بی بی سی به بحث و مذاکره روی رشد فوتبال افغانستان پرداخته که در پایان این نشست مسابقه دوستانه فوتبال میان تیم مهمان و کارکنان بخش افغانستان بی بی سی برگزار شد.

هیأت فدراسیون فوتبال افغانستان بعد از ختم دیدار لندن عازم شهر مانچستر شد تا دیدار هایی با مسؤولان ورزش فوتبال این شهر نیز انجام دهد.

یوسف کارگر سرمربی تیم ملی فوتبال افغانستان در گفتگویی اختصاصی با خبرنگار "محبت" هدف دیدار هیأت فدراسیون فوتبال افغانستان از انگلستان را چنین بیان کرد، ما به دعوت مقامهای ورزشی کشور بریتانیا به این کشور آمدیم تا از یک طرف از تجربه ها و اندوخته های گرانبهای ورزش فوتبال این کشور و فوتبال بین المللی بیاموزیم و همچنین از پیشرفتها و دستاورد های بزرگی که ورزش افغانستان طی سالهای حاکمیت نوین به آن نایل آمده است و نقش ورزش در ارتقا و رشد فرهنگ در کشور، دنیا و دوستان بین المللی خود، و بویژه همقطاران انگلیس خود را آگاه سازیم و توجه جامعه پیشرفته را در پشتیبانی و تقویت ورزش و بخصوص فوتبال افغانستان جلب نماییم.

لندن- ۲۰۱۴/۹/۱۳

حین سخنرانی اندوخته ها و تجربه های فوتبالستان انگلیسی و بین المللی را بیان داشت و از پیشرفتهایی که در اساسات بین المللی فوتبال و قوانین مدیریت عمومی FIFA در جهان ورزش فوتبال طی دهه های اخیر رونما گردیده است توضیحات مفصل ارائه کرد. میزبان آمادگی خود را در کمک به ارتقا سطح مهارتهای ورزشی فوتبالستان افغانی به فدراسیون فوتبال و دست اندرکاران ورزش در افغانستان وعده داد.

هیأت فدراسیون فوتبال افغانستان دیدار ها و مذاکراتی با فوتبالستان افغان مقیم انگلستان نیز داشت. در این مذاکرات از جانب فدراسیون فوتبال جوانان افغانی در برتانیای شعیب لعلی، ضیا سکندری و نصیر خالد صحبتهایی داشتند. محور این صحبتها را چگونگی رشد ورزش فوتبال در میان جوانان افغان، جستجوی زمینه های همکاری متقابل، ارتقای مهارتهای ورزشی فوتبالستان جوان مقیم انگلستان و آماده سازی چهره های کلیدی در اشتراک در تیم ملی فوتبال افغانستان و سایر موضوعات پیرامون ورزش فوتبال تشکیل می داد. مذاکرات مفید و سازنده ارزیابی گردید. در جریان این مذاکرات از دین محمد صافی، مسؤول فدراسیون فوتبال جوانان افغانی در انگلستان تقاضا به عمل آمد تا به منظور ارتقا و رشد مهارتهای ورزشی فوتبال جوانان مقیم انگلستان تیم منتخب فوتبال جوانان ایجاد شود تا این تیم با تمرینات و آشنایی بیشتر با قوانین فوتبال بین المللی و کسب دستاورد های ورزشی با اعزام شایسته ترین فوتبالستان جوان به تیم ملی فوتبال

ننگ و نام

سعدی گوید:

در نمازی ولیک میکشدم
با وجودی که با خدای منی (۲)

غیرت به معنای محبت و علاقه هم آمده است:

غیرتم با تو چنانست که گر دست دهد
نگذارم که در آیی به خیال دیگری (؟)

غیرت به معنای رشک بردن، بخل ورزیدن و
حسد هم آمده است:

غیرتم آید شکایت از تو به هرکس
درد احبا نمی برم به اطبا (سعدی)

هزار جان مقدس بسوخت زین غیرت
که هر صباح و مسا شمع محفل دیگری
(حافظ)

اگر جان آدمی پاک و مقدس باشد دیگر غیرتی
وجود ندارد. روشن است که اینجا غیرت عبارت
از دلتنگی ای است که عشاق نسبت به معشوق
خود دارند:

تو همزانوی غیر و من ز غیرت
به خون دیده تا زانو نشستم

در باره واژه غیرت که گاه معادل ننگ بکار
برده می شود، می توان افزود که ما، از غیرت
وطني که حب الوطن هم می گوئیم، غیرت
ناموسی، یعنی پاسداری از همسر و خانواده؛
غیرت دینی، یعنی پاسداری از مقدسات دین و
پیامبران هم سخن می گوئیم. یک نوع غیرت دیگر
هم در فرهنگ ما رواج یافته و آن، (غیرت
افغانی) است که به معنای ننگ افغانی هم یاد می
شود. استاد قاسم افغان، این شعر معروف را در ←

واژه های "ننگ و نام"، در ادبیات عرفانی،
سیاسی و زبان شعر، تعبیرها و معناهای متفاوتی
را بیان می کنند " از نام وار هیدن، و از ننگ
نهراسیدن؛ طمع قلندران دریا دل و صوفیان
پاکباخته و رندان خرابات است..." (۱) یعنی
رهایی از نام و شهرت طلبی و نفس و نترسیدن از
ننگ و غیرت، کار هر بوالهوسی نیست. و آن،
کار رندان خرابات است. این دو واژه، بعنوان یکی
از صنایع شعری (تضاد و تقابل) در اشعار بسیار
شاعران بلند پایه زبان فارسی انعکاس یافته است.
حافظ گوید:

از ننگ چه جویی که مرا نام، ز ننگ است
وز نام چه پرسی که مرا ننگ، ز نام است

"نام" اکثراً به معنای شهرت، شخصیت،
آوازه و هویت انسان بکار برده شده و ترکیب هایی
چون: نیکنام، نام و نشان، خوشنام، بدنام، نام آور،
نامدار، نامجو، و بسیار دیگر از آن ساخته اند. و
"ننگ" بمعنای غیرت، شجاعت، عزت، آبرو، شرم
و بی ننگ؛ به معنای بی غیرت، بی ناموس و
سست عنصر کاربرد یافته است. مثلاً ننگ زمانه،
یعنی شرم زمانه، ننگ روزگار، یا آدم با ننگ
یعنی آدم با غیرت و ناموسدار و پاسدار همسر و
خانواده معنا شده است. از واژه ننگ هم ترکیب
هایی مانند ننگ و ناموس ننگ و غیرت و بسیار
دیگر ساخته اند که به شعر و ادب راه پیدا کرده
است...

بیشترین کار برد ننگ به معنای (غیرت و
شرم) است. (غیرت حب استیصال و حس تملک
فوق العاده است با علاقه به عدم انتفاع غیر. و
خواهی نخواهی درجاتی دارد. از جمله بجایی می
رسد که حتا به نگاه غیر هم نمی توان راضی شد.

← محضر نماینده انگلیس در دربار شاه امان الله خوانده بود که می گوید:

"گر بدانی غیرت افغانی ام

چون بمیدان آمدی، میدانی ام

این شعر سلحشوری، شجاعت و میهن پرستی مردم افغانستان در برابر استعمار انگلیس را تمثیل می کرد. اما در طول تاریخ، زمامداران و سردمداران افغان که اکثرن اجیران بیرونی بودند و هستند، این ننگ و غیرت را فرا موش کردند. بنام ننگ افغانی، بی ننگی ها کردند؛ هر عمل ضدانسانی و ضد حقوق بشری را زیر پوشش "ننگ افغانی!" توجیه پذیر ساختند. امروزه نیز در کشور ما، چه کار های نا شایستی که زیر شعار ننگ افغانی و غیرت افغانی! صورت نمی پذیرد. زن ستیزی و قتل نفس می کنند، نامش را می گذارند ننگ و غیرت ناموسی! عمل انفجاری و انتحاری انجام می دهند، و می گویند غیرت دینی و (جهاد) است. همه این عملکرد ها، زیر شعار های ننگ و غیرت ناموسی و دینی و افغانی! انجام می پذیرند.

ننگ، گاهی به معنای شرم و عار داشتن هم آمده است:

مطربان از گفته ی خواجه سرودی می زدند
لیک آن گلروی را از نام خواجه ننگ بود
(خواجوی کرمانی)

یعنی نوازنده گان از سخنان من سرود می خواندند مگر معشوق از بردن نام من شرم داشت.

از رندی و بد نامی، گر ننگ نمی داری
از فخر طمع برکن، و ز عار مترس ای دل
(خواجو)

جنگ تو صلح و صلح تو، جنگ است
من بقربانت، این چه نیرنگ است
می روم تا که نشنوی نامم
اگر از نام من، ترا ننگ است
(واقف لاهوری)

در مذهب عاشقان، نکو نامی راه ندارد. (معنا ندارد) بلکه عاشق، بد نامی را می طلبد. و شکیبایی را کفر می داند:

در مذهب مشتاقان، ننگ است نکو نامی
در دین وفا داران، کفر است شکیبایی
حافظ رباعی معروفی دارد که می گوید:

گر همچو من افتاده این دام شوی
ای بسکه خراب باده و جام شوی
ما، عاشق و رند و مست عالم سوزیم
با ما منشین، وگر نه بد نام شوی

افتاده ی این دام مرادش دام عشق است و خواجه کرمانی نیز بیت زیبایی دارد:

گر به بد نامی برآمد نام ما، ننگی نباشد
زانکه بد نامی در این راه، نیست الا نیکنامی

گرچه بد نامیست نزد عاقلان
ما نمی خواهیم ننگ و نام را (حافظ)

دگر به خفیه نمی بایدم شراب و سماع
که نیکنامی، در دین عاشقان ننگ است
(سعدی)

امروز پی نام و نشان چند دویدن
فردا که گذشتید نه آنید و نه اینید (بیدل)

زمانی که از ننگ و نام سخن می گوئیم، منظور ما قیود هم است. (قید زمان، قید مکان، قید سنت ها، قید مذاهب و بسیار قیده های دیگر) که بالذات انسان را وابسته و ساحة اندیشه و اختیار را محدود می سازد. این وابستگی ها است که اختیار و آزادی را از ما می گیرد. انسانی کامل و وارسته است که فارغ از قید ها است.

فاش می گویم و از گفته خود دلشادم
بنده عشقم و از هر دو جهان، آزادم (حافظ)

از هر دو جهان آزاد شدن، مرادش رها شدن از قید ها و ننگ ها و وابستگی های ذهنی ما ←

واژه ها

بهترین راه برای آن که دلتان باز شود این است که دل دیگران را شاد کنید. اگر یک کتاب هدیه دهید دلی را به دست می آورید.
مارک تواین

فکر داستان سرایی خیلی دور از دسترس نیست. اجرای آن اهمیت دارد. معمولاً خبری در روزنامه، حادثه، بحث و گفتگو با کارآگاهان، پزشکان، وکلا و حتی جانپان هر کدام جرقه ای در ذهن داستان نویس می زند.
سوکرافتن

تقریباً در همه داستانهای خوب، پیرنگ اصلی یکسان است. شخصیت محوری چیزی می خواهد، به رغم مخالفتها دنبال آن می رود یا می رسد یا نمی رسد می برد، می بازد، یا وا می دهد.

جان گاردنر

دلَم می خواهد شاعران، مخصوصاً جوانان تعریف مرا از نثر و نظم بدانند و به خاطر بسپارند. نثر کلماتی است در بهترین ترتیب و نظم بهترین کلمات است در بهترین ترتیب.

هنری لانگ فلو

شعر کشف حجاب زیبایی جهان است و اشیا آشنا را چنان تصویر می کند که گویی وجود نداشته اند.

پرسی شلی

شاعران قانونگزاران ناشناخته جهان هستند.

پرسی شلی

← است. عشق، مقام و جهانی فراتر از قیدها و وابستگیها است. بناء در عشق زندگی کردن، در آزادی زیستن است.:

زندگی در بند و قید رسم و عادت، مردن است دست، دست تست بشکن این طلسم ننگ را (بیدل)

قیدها، طلسم ننگ اند و باید این طلسم ننگ شکسته شوند. تا به آزادی رسید. زیرا انسان برای آن خلق شده که عاشق باشد و غرض از خلقت انسان هم عشق بوده است. و انسان بدون عشق، زنده نیست. انسان برای عاشق بودن و سروری و کامل شدن خلق شده است تا باز به اصل خود بپیوندد نه برای بندگی جزمی و تقلیدی و تعبدی حافظ گوید:

تو بندگی چو گدایان بشرط مزد مکن
که خواجه خود هنر بنده پروری داند

جمله های دیگری هم داریم که در ادبیات ما راه یافته اند که بار فرهنگی، دینی و ناموسی دارند. مثلن جمله "ننگ و ناموس" یعنی ناموسداری، و پاسداری از همسر و خانواده که برای دفاع از آن سخت جانی و فداکاری می کنیم که دفاع از وطن هم جزء همین ناموسداری می شود. مولانا و حافظ پارا فراتر از این مرحله گذاشته می گویند:

روز جام است، نه نام و ناموس
نام از پیش بیر، ننگ بیار (مولانا)

ساقی بیار باده که ماه صیام رفت
در ده قدح که موسم ناموس و نام رفت

یعنی ما حالا قدح نوش شده ایم و ناموس و نام، از ما رفته است.

یاد داشت:

(۱ و ۲) حافظ شناسی - بکوشش سعید نیاز
کرمانی ص ۶۳ و ۹۳

پایان

نقشی از 'بنفشه های کوهی'

عبدالکریم میثاق که با شعر نیز دلبستگی جدی و همیشگی داشته است از آغازگران پیگیر و موفق داستان در افغانستان می باشد. نخستین دفتر های داستان میثاق که در کابل به چاپ رسید، از افق های واقعگرایی به زندگی نگاه کرده اند. میثاق در هنرورزی هایش، گوشه چشم دلسوزانه به کودکان نیز داشته است و کتاب "پرواز فرشته" اش که در دهه شصت نشر شد، از همین دست است.

عبدالکریم میثاق در روزگار مهاجرت به عرفان و بویژه مثنوی معنوی، دلبستگی بیشتر و ژرفتری یافت و "شکل دگر گشت خلق و خلق او" و "بالمال، قلم پرتلاشش نیز روش دگرگونه برگزید و با مشرب نوقی بیشتر مألوف گشت. فهرست آثار چاپی عبدالکریم میثاق:

دفا تر داستان: "هفت قصه"، "لبخند مادر"، "میلودی دریاچه"، "راه"، "راه سبز"، "پرواز فرشته"، "من و زنجیر هایش"، "نرگس آبی"، "افسانه های خیال"، "نجوای بنفشه یی" ...

دفا تر شعر: "جنگل اندیشه"، "چمنزار تصویر"، "باغستان واژه"، "شاخه های نور"، "باغچه"، "باغ" ....

و: "میثاق و گلکوهی" (پاسخ به یک انتقاد)؛ "گیهایی از سیاست و سازندگی در افغانستان"، "شمعها بر موجهها" ....

البته، نامنویسی کامل آثار میثاق و چند و چون سزاوار در آن ها، خارج از حیطه آگاهی و صلاحیت این قلم است؛ اما در یادداشت زیر، نیرخی از داستان "بنفشه های کوهی" نویسنده که با ذوق معنا طلبانه، شیرازه یافته و چند سال قبل به نظرم رسیده است، ارایه می گردد.

راوی، "شیخ زمانه" - مردی است که در دامنه کوهی همراه با "یار" - "دوشیزه زیبا" قدم می زند. وی، ناآگاه از نیت اثری یار، با اشارت وی پرواز تردید آمیزی را تجربه می کند و سفر به اوج ها را به سوی "منزل" با "یار" به پیش می گیرد.

حضور و غیبت های اسرار آمیز "یار" در این سفر؛ دستیاری پرندگان سخنگو؛ جلوه های حیرت انگیز طبیعت و قله های فلک گیر، مایه اعجاب و در عین حال، منبع ارباب شیخ ↓

درخشنده ترین جلوه ها در "بنفشه های کوهی"، متعلق به مناظر بی مانند طبیعی - فانتازی است که نویسنده بر آن ها بعنوان نمادهای روحانی، مهر می ورزد و تخیل را در این اقالیم، با فراخدستی، جولان می دهد.

سفر پرمخاطره "شیخ زمانه" بعنوان قهرمان مرکزی و سنخ کلمات مقطع و معلم وار "یار" (میزبان)، در خطاب هایش به شیخ، داستان "بنفشه های کوهی" را در مسیر سفر معنوی، راه نموده است.

↓ است که مجموعاً، پرسش‌ها و تردیدهای بیشماری در ذهنش خاکستانی اش رسوخ می‌دهند.

ورود در وادیهای ظریف و معطر با کندن کفش و لباس؛ شستشوی تن و حضور بر سفره سفید و تناول عسل (نماد حکمت و جاودانگی)؛ نوشیدن شربت انار (نماد تقدس و برکت)... به آفاق باطنی این سفر، ژرفا می‌بخشد.

جلوه‌های بی‌مکرر گل، نور، موسیقی، رنگ و "معجزه" های دریاچه زندگی بخش در "بام عالم" و ادای نماز، همه نشانه‌های بارز و مضاعفی اند از مراتب معنوی این ره سپردنها و راهنمایی‌ها.

ولی، غفلت شیخ از جانمایه سفر و عدم دگرگونی منویات وی در فراز و فرودهای این گلگشت غریب، این فرموده مولانا را به یاد می‌آرد:

گر جهان را پر در مکنون کنم
روزی تو چون نباشد چون کنم؟

یار که مسیر همه رود خانه‌ها را در آغوش اوقیانوس مادر، بروشنی می‌بیند، مؤکداً شیخ را دعوت می‌کند که به جای تردید و پیچیدن به پرس و چون‌های سطحی، به سکوت؛ تماشای پیرامون؛ پرواز و توکل روی آورد. ولی، شیخ، کماکان، از دریافت جاذبه‌های بیکران پیرامون و اشارات و حرکات معلمش، ناتوان است و حتی از سخنان موکد وی: "من، عین اسرارم و همه هستی عین اسرار است."، نیز چیزی به دست نمی‌آورد و مرعوب دلهره سقوط و محروم از شوق سفر، مجدداً لب به سوالات سردکننده و انکار آمیز می‌گشاید.

یار، سرانجام، با زبان مالوف شیخ یعنی زنجیره کلمات معمول با او به سخن می‌آید. او کتابی به دستش می‌دهد تا در آن پاسخ پرسش‌هایش را بر برگ بنفشه "رمز کهنی از عشق و

وفا" های کوهی بخواند. ولی، در این جا نیز شدت وضاحت، چشمان بی‌باور شیخ را می‌آشوبد.

در پایان داستان، شیخ را در میان شاگردانش و پای مجنون بیدی می‌یابیم که به روایت وقایع سفر بی‌فرجام خویش پرداخته است.

بی‌تردید، تا زمانی که او فاقد آگاهی به وضع حاضر و نقد آن است، اسرار را در اعیان نخواهد دید؛ بی‌بهره از هنر آینه‌داری در برابر جمال یار، در هیأت محجر خویش، باقی خواهد ماند و بالای یار را نیز بیشتر از توده سنگی در برابر خویش نخواهد یافت؛ «که علم عشق در دفتر نباشد».

ولی، تا هنگامی که در عالم، مجنون بید، این آخرین سایه عشق، مقامی برای گردآمدن و تأمل، هرچند ظاهری، میسر می‌سازد، درخت امید نیز از پای نخواهد افتاد و احتمال فرجام نیکوی روایت شیخ نیز در گرو همین فرصت خواهد بود؛ بویژه که هر مجاز، راه به حقیقت دارد و او با تجربه در این سفر، دیده است که با «بی‌اختیاری و بیخودی» می‌توان خویش را در آغوش یار نیز یافت.

(پایان)

از شباهتهای عدد ۸

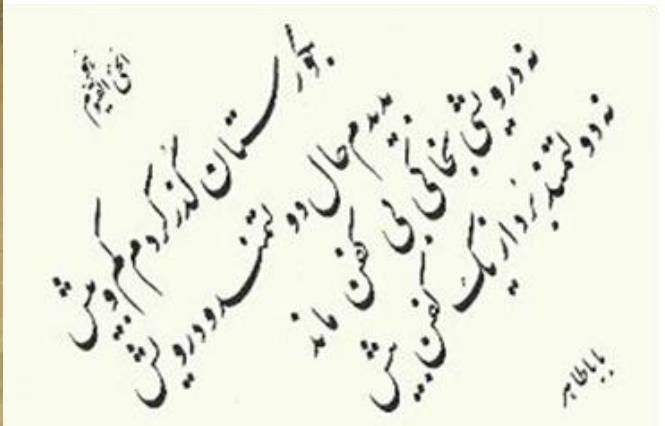
- شاسته کوویچ، موسیقیدان مشهور، هشتمین سیمفونی خود را در مرغانچه نوشت.

- آرژانتین، هشتمین کشور بزرگ جهان دارای هشتمین نفوس بزرگ یهودیان در دنیا است.

- ۸ جنوری ۱۸۳۵ یگانه روز در تاریخ ایالات متحد امریکا است که این کشور را بدون قرض داری ملی نشان می‌دهد.

برگرفته از کتاب " ۱۲۲۷ واقعت

بابا طاهر عریان

متن رباعی و تصویر بابا طاهر از مجموعه استاد علی راهگیری اقتباس شده است.

طبق معلومات منابع عربی، او به صفت صوفی مشهور، شاعر و درویش زندگی قلندرانه داشته و همیشه در حرکت بوده است، از او یک تعداد ترانه های آمیخته با اهداف عرفانی و دیدگاه های تصوفی باقیمانده است. ترانه های او غالباً انعکاس دهنده اندیشه های "وحدت" است که در تصوف جایگاه خاصی دارد.

همچنان بابا طاهر با سلطان سلجوقی طغرل بیگ در یک زمان میزیسته، وقتی که سلطان به همدان می رود، او عارف و صوفی بزرگ و واصل به درجه کمالات بوده است. مورخ و نویسنده مشهور دوران سلجوقی ها راوندی در اثر مشهور خود بنام "راحة الصدور" در مورد ملاقات سلطان و بابا (۴۴۷هـ) چنین می نویسد:

آن چنان که شنیده ام چون طغرل بیگ به همدان می آید، در آنجا سه پیر موجود بودند. بابا طاهر، بابا جعفر و شیخ همشا. آنها درکوهی بنام خضر در همدان زندگی می

در بین کسانیکه به شعر و ادب دری علاقمندی دارند، کمتر کسی خواهد بود که ترانه های بابا طاهر را نخوانده باشد. چون که قسمت زیاد رباعیات او طی مدت تقریباً یک هزار سال گذشته شامل ادبیات عامیانه گردیده با شیوه های گوناگون خوانده می شود.

بابا طاهر مشهور به عریان شاعری بود که با رباعیات سحر انگیز خود روان ها را تسخیر نموده به دلها راه بازمی کرد.

در مورد حیات، زندگی و سال تولد او تا کنون معلومات دقیق در دسترس نیست. نظر به معلومات مختصر از منابع مختلف، او از جمله شاعران و عارفان اواسط قرن پنجم هجری بوده، در اواسط قرن چهارم تولد یافته و با ابوعلی بن سینا در یک زمان میزیسته است. از جمله شاعران و عارفان اواسط قرن پنجم هجری بوده، در اواسط قرن چهارم تولد یافته و با ابوعلی بن سینا در یک زمان میزیسته است.

کردند. زمانیکه نظر سلطان به آنها می افتد کوکبه لشکرش را توقف داده از اسپ فرود می آید و با وزیرش ابونصر الکندری به پیش رفته به آنها دست می دهد. بابا طاهر از او می پرسد:

با خلق خدا چگونه رفتار داری؟ سلطان می گوید: آنچه تو بگویی! بابا می گوید: "إن الله يأمر بالعدل و الاحسان" (الله به عدالت و احسان کردن امر می کند) سلطان می گوید:

"همین طور خواهم کرد". بابا طاهر یادگاری به او می دهد و در حقش دعا می کند.

به نوشته منابع، از بابا طاهر مجموعه بی بنام "الفتوحات الربّانية" (کشفیات الهی) به زبان عربی که کلمات قصار او را در بر می گیرد باقیمانده است. در این مجموعه در باره عقاید عرفانی، علم و معرفت، ذکر و عبادت و وجد و محبت سخن رانده شده، در مورد تعلیمات اخلاقی ابراز نظر می گردد.

مهمترین اثر بابا طاهر عبارت از ترانه ها و مجموعه دوبیتی های او است. این دوبیتی ها اگر چه به وزن عنعنوی نیستند، با آن هم رباعیات گفته می شوند. این ترانه ها که مشحون از هیجانات درونی و تخیلات نازک نهایت لطیف انسانی است، احساس های زیبا را انعکاس می دهد، با گذشت زمان با تغییرات زیاد روبرو شده از شکل اصلی خود (لهجه لور) برآمده و به زبان دری نزدیک شده است. به طور مثال، تعدادی از چهار بیتی های او در افغانستان با تغییرات گوناگون به لهجه های محلی به زبان دری خوانده می شود. از جمله:

دو زلفانت بود تار ربابم

چه می پرسی ازین حال خرابم

تو که با ما سر یاری نداری

چرا هر نیم شب آبی به خوابم

*****

ز دست دیده و دل هر دو فریاد

هر آنچه دیده بیند دل کند یاد

بسازم خنجری نوکش ز فولاد

زنم بر دیده تـا دل گردد آزاد

علی راهگیری در مقدمه بی که بر مجموعه رباعیات او نوشته چنین ابراز نظر می کند:

"روانی، سادگی، نازکی، نفاست و در عین حال فصاحت و بلاغت کلام، مهم تر از همه سوز و هیجان، نفوذ و تأثیر سخنان او به حدی قوی است که تا کنون در زبان فارسی اثری که با او همانند بوده و برابری کرده بتواند بوجود نیامده است".

بابا طاهر بیشتر از ۱۶۰ ترانه دارد. تعدادی از آنها در یک مجموعه زیبا با ترجمه انگلیسی با مقدمه استاد علی راهگیری، به خط نهایت زیبای استاد علی اکبر خان کاوه بنام "رباعیات بابا طاهر عریان" در سال ۱۳۷۱ هجری با کاغذ نهایت نفیس نشر شده است. حاشیه های این کتاب نفیس که در ۶۸ صفحه به شکل البوم تهیه شده، با گل ها، نقش ها، صورت ها و میناتورها زینت داده شده است. در متن کتاب از میناتورهای رضا عباسی (قرن ۱۶-۱۷م) استفاده به عمل آمده است.

در این جا لازم به تذکر است که، شاه اسلام شاه محمودف بیشتر از ۳۰۰ رباعی منسوب به او را ترجمه نموده، در سال ۱۹۹۴ در مجموعه بی بنام "رودکی و بابا طاهر" نشر کرده است.

من بنا به سپارش دوست محترم شاعر و نویسنده ابراهیم غفوروف مدیر مسئول هفته نامه "ملی تیکلنیش" از این مجموعه راهگیری که ایشان در اختیارم گذاشته بودند، ۱۹ ترانه او را انتخاب نموده، از آنها ۱۰ ترانه را به وزن عروضی و ۹ ترانه را به وزن هجایی ترجمه شعری نموده بودم که همان وقت در جریده مذکور نشرشده بود و بعدا آن را در کتاب "تصوف و انسان" علاوه نمودم. امیدوارم که این کار مورد دلچسپی و اخلاص خوانندگان گرامی قرار گیرد.

متن فارسی ترانه های ترجمه شده: ➔

به والله که جانانم تویی تو
به سلطان عرب جانم تویی تو
نمیدانم که چونم یا که چندم
همی دانم که درمانم تویی تو

مسلمانان سه درد آمد به یک بار
غریبی و اسیری و غم یار
غریبی و اسیری سهل و آسود
غم یار مشکله تا چون شود کار

تن محنت کشی دارم خدایا
دل حسرت کشی دارم خدای
زشوق مسکن و داد غریبی
به سینه آتشی دارم خدایا

خدایا واکیا شم واکیاشم
مو که بی دست و پایم وا کیاشم
همه از در برانند وا تو آیم
تو گر از در برونی واکیاشم

بی ته یارب به بستان گل مرویاد
اگر روید کسش هرگز مبیویاد
بی ته هرکس به خنده لب گشاید
رخش از خون دل هرگز مشویاد

دو زلفانت بود تار ربابم
چه میخواهی ازین حال خرابم
تو که باما سر یاری نداری
چرا هر نیمه شب آیی به خوابم

عزیزا کاسه چشمم سرایت
میان هردو چشمم خاک پایت
از آن ترسم که غافل پا نهی باز
نشیند خار مژگانم به پایت

به صحرا بنگرم صحرا تو وینم
به دریا بنگرم دریا تو وینم
به هر جا بنگرم کوه و درو دشت
نشان از قامت رعنا تو وینم

یکی برزیگری نالان درین دشت
به چشم خون فشان لاله همی کشت
همی کشت و همی گفت ای دریغا
که باید کشتن و هشتن درین دشت

فلک کی بشنود آه و فغانم
به هر گردش زند آتش به جانم
یک عمری بگذرانم با غم و درد
به کام دل نگرده آسمانم

زدست دیده و دل هردو فریاد
هر آنچه دیده بیند دل کند یاد
بسازم خنجری نبشش ز پولاد
زنم بر دیده تا دل گردد آزاد

بیا کز دیده جیحونی بسازیم
بیا لیلی و مجنونی بسازیم
فریدون عزیز از دست ما رفت
بیا از نو فریدونی بسازیم

هر آن کس عاشق است از جان نترسد
عاشق از کنده و زندان نترسد
دل عاشق بود گرگ گرسنه
که گرگ از هی هی چوپان نترسد

اگر مستان مستیم از ته ایمان
اگر بی پا و دستیم از ته ایمان
اگر هندو اگر گبر ار مسلمان
به هر ملت که هستیم از ته ایمان

خوشا آنانکه از پا سر ندانند
میان شعله خشک و تر ندانند
کنشت و کعبه و بتخانه و دیر
سرایبی خالی از دلبر ندانند

اگر دستم رسد بر چرخ گردون
ازو پرسم که این چونست و آن چون
یکی را داده ای صدگونه نعمت
یکی را قرص جو آلوده درخون

لاله کاران دگر لاله مکارید
باغبانان دو دست از گل بدارید
اگر عهد گلان این بود که دیدم
بیخ گل برکنید و خار بکارید

نسیمی کز بن آن کاکل آید
مرا خوشتر زبوی سنبل آید
چو شب گیرم خیالت را در آغوش
سحر از بسترم بوی گل آید

ترجمه منظوم دوبیتی های مذکور به زبان
اوزبیکی

در وزن عروضی:

قسم تنگری گه جانانیم ایرور سن
بیمبر گه قسم جانیم ایرور سن
اوزیم نینگ کیم لیگیم نی بیلسم هم
سینی بیلدیم که درمانیم ایرور سن
*****

تره تسه عطرینی اول طرفه کاکل
یوقاتر اوز هیدین باغ لرده سنبل
خیالینگ ساغینیب تون لرده قوچسم
عطر ساچگی جاییم دن تانگ چاگی گل
*****

قولیم بیتسه فلک چرخه گه بیر آن
سورردیم اوندن: ای گردون گردان
بیراو گه یوز تومن نعمت بیریب سن
قوشیدور سن بیراو نینگ نانی گه قان
*****

کیلیب کورگیل بو قیغولی کونگل نی
سریق یوزده قیزیل یاش، خسته دل نی
چیدم دردی، فراق اندوهی بیرلن
کیچیرگن من نیچوک بو آی و بیل نی
*****

اگر مستانه میز سین دن ایرور میز
اگر دیوانه میز سین دن ایرور میز
اگر مسلم، اگر هندو اگر گبر
بولیب افسانه میز، سین دن ایرور میز
*****

قیلیلیک بیغله بان کوز لرنی جیحون
بولیلیک عشقیده لیلی و مجنون
سیویملی بیر فریدون نی یوقاتدیک
توزیلیک ینگه بیر باشقه فریدون
*****

تون آی گه باقیبان یالباره دور مین
کون اولسه قیغو دن بیچاره دور مین
اوز اورنینگده سینینگ باردور قرارینگ
مین ایرسه دهر ارا آواره دور مین
*****

در وزن هجایی:

کوز لریم کاسه سی، سینینگ سرایینگ
ایاغینگ توپراغی کوز لریم گه تینگ
قدم قویسنگ آزار تاپمه سین دیمن
کیپریک لریم تیکه نیدن ایاغینگ
*****

قورقمس سیوگن کیشی، اوزیدن، جان دن
قورقمیدی عاشق، کیشن دن، زندان دن
عاشق کونگلی آچ بوری، هیقمیدی
هر قنچه هم، هی - هی دیسه چوپان دن
*****

ایکی زلفینگ ایرور رباییم گه تار
بویامان حالیم دن نه ایسته گینگ بار
مینگه یار لیق قیلمس ایکن سن نیگه
کیرر سن تون لری توشمیگه ای یار
*****

مسلمانلر کیلیدی اوچ روز غار غمی
غریب لیک، یوقسول لیک غمی، یار غمی
پرواییم یوق غریب لیک، یوقسول لیک دن
مینی آخر اولدیرگی دلدار غمی
*****

لاله ایکنگ، ای لاله ایکوچی لر
گل ایکیشیدن باغبانلر قول تارتینگ لر
گل لر عهدی مین کورگه نیمدیک بولسه
گل اورنیده تیکن ایکنسنگیز بهتر
*****

سلمان اوز لرین بیلمه گن لر گه
اونده هول - قوروقنی سیز مه گن لر گه
دیر و بتخانه، کعبه، صومعه ده
یار دن بیر بوش جای نی کورمه گن لر گه
*****

بو دلّه ده بیغلب یوریب بیر دهقان
لاله ایکردی کوز دن آقیزیب قان
ایکیب یوریب دیر ایردی: «وا دریغا
ایکیب تشلب کیتیش ایکن بو جهان!؟»
*****

منبع: کتاب "تصوف و انسان"، تألیف پروفیسور شرعی
جوزجانی
مترجم از اوزبیکی به دری: عبدالغفور دستیار

عسکر موسوی

به آن ها که انگشتان شان را بریدند

من رای می دهم

سال ۸۸ بود
کارت رای دهی ام را برداشتم
و رفتم
به امید دگرگونی و مردمسالاری
رای دادم.
آن ها یک انگشتم را بریدند
و رای ام را نیز زدیدند.

پنج سال بعد باز
کارت رای دهی ام را برداشتم
و رفتم
به امید دگرگونی و مردم سالاری
رای دادم.
آن ها انگشت دومم را بریدند
و رای ام را نیز زدیدند.

پنج سال دیگر باز
کارت رای دهی ام را برخواهم داشت
و خواهم رفت
به امید دگرگونی و مردم سالاری
رای خواهم داد.
آن ها انگشت سومم را خواهند برید
و رای ام را نیز خواهند زدید
ولی من رای خواهم داد
هر پنج سال رای خواهم داد
برای نیم قرن رای خواهم داد
تا همه ی انگشتانم را ببرند.

من رای می دهم
انگشتان بریده ام را در مسیر راه های رای دهی خواهم
کاشت

تا سبز شوند
مانند سرو های باغ آزادی هرات
باغ بابر کابل
و درختستان های کنر
تا درخت ها باغ شوند
و باغ ها جنگل

و جنگل ها همه ی سرزمینم را بپوشاند
سبز سبز سبز.

من بر می خیزم
کارت رای دهی ام را بر می دارم
و به امید دگرگونی و مردم سالاری
رای می دهم
هرگز از رای دادن نخواهم ایستاد
و از بریدن انگشتانم نخواهم هراسید
زیرا که
سروها بریده می شوند
اما خمیده هرگز!

پای مناره ها، هرات
جوزای ۱۳۹۳

وهاب سرتیر

ترانه :

نوی ساقی ، نوی پیالی نوی جانان غوارمه
نوی جهان غوارمه
نوی مسپر دحرکت نوی کاروان غوارمه
نوی دوران غوارمه

چي محبت وی داژوند — وفا اوپت وی دا ژوند
دویار شمله هسکه پر سر دهر افغان غوارمه
نوی جهان غوارمه

چي سلامت وی وطن — جنت جنت وی وطن
پیغلی می حوری دجنت ، زلمی غلمان غوارمه
نوی جهان غوارمه

چگره رتلی بنه ده — سوله پاللی بنه ده
داعتلاء پر لار ، له مخی تول روان غوارمه
نوی جهان غوارمه

چي خند او خار نه وی — مکار اغیار نه وی
سر تیر راشنه دخنډ او خار پر خای گلان غوارمه
نوی جهان غوارمه

MAHABAT

September 2014

To Mercy, pity, peace and love all pray

A Periodically Issue

پایان بازی

دردی که دارد این دلم روزی به درمان میرسد
یوسف مگر ثابت نکرد در چاه و هم زندان
بر چیده گردند در احوال آنسوی کرده گردند مارها
هم زود افتد از حساب آن دیوبلی اصل و نسب
آن میرزبان منتظر، بیدار مانده پشت در
فاسد اگر گردد زمان زاهد همی باید معام
باری به باغ خشک جان صد چشمه میگردد روان
جمع ملائک بعد از این کردند عزیز و نازنین
گویا که دیگر امتحان پیش از توان آمد بچش

مرگ شکر چون رسید سر به سامان میرسد
هر کس که ماند دور از وطن چون من بکفان میرسد
هم گنج آزادی جان همراه جانان میرسد
بر تخت عدل حاکم پای سلیمان میرسد
کی میکند عزم سفر اورا چو محمدان میرسد
غوغا کند هر کوهی دریا به طغیان میرسد
بر شاخه بی آشیان مرغ غرنخوان میرسد
از شرق خیزد و فتنه خیزد جوانان میرسد
صالح زطالح شد جدا بازی به پایان میرسد
قلعه